

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

ex MSSis optimis erutum et notis illustratum
Otthonis Sperlingii.

Titel | Title:

Testamentum Dni Absolonis Archiepiscopi
Lundensis

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Hafniæ : literis Joh. Jac. Bornheinrichii, 1696

Fysiske størrelse | Physical extent:

[8], 151 s. ;

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

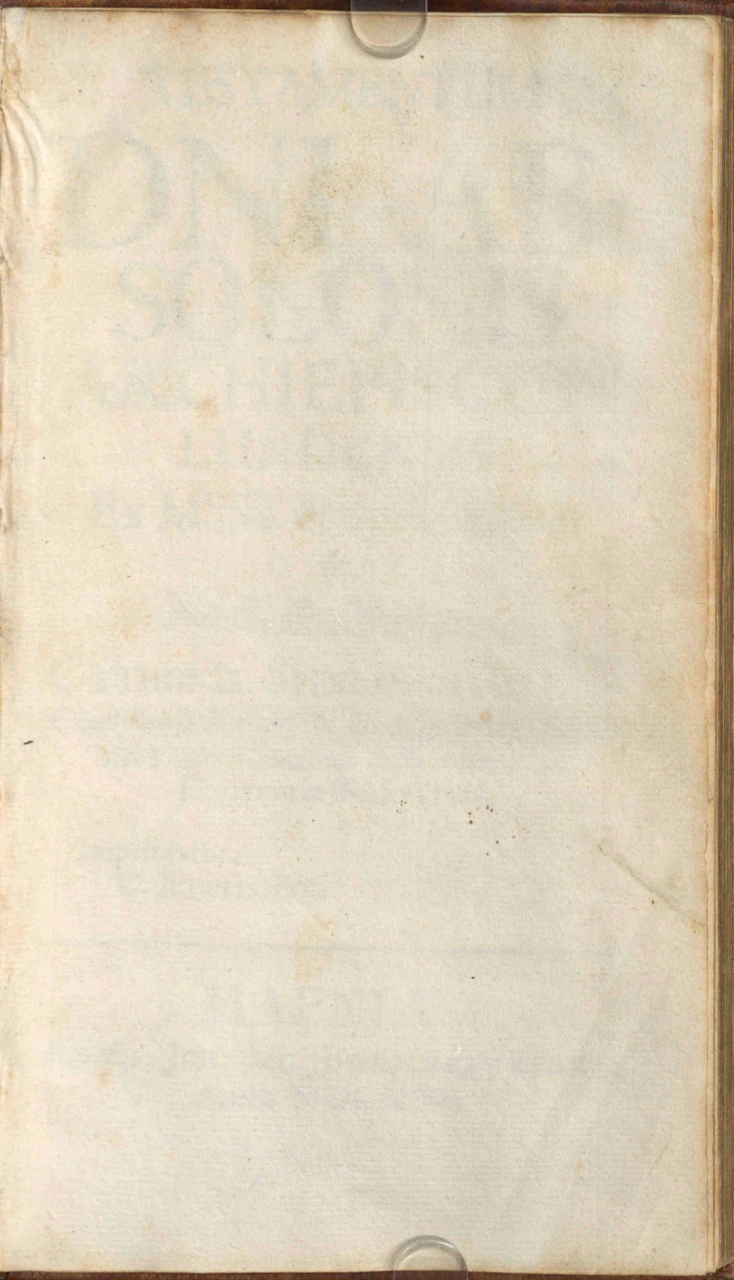
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019004598

42.-96-8°
DA Box

4

TESTAMENTUM

DNI AB-
SOLONIS
ARCHIEPISCOPI
LUNDENSIS

Ex MSSis optimis erutum

&

Notis illustratum.

OTTHONIS SPERLINGII, U. J. D.

Confiliarii Regii, & in Academia Eque-
stri Regia Hafniensi Historiarum ac
Eloquentiæ Profess. Publ.

Imprimatur,

C. BARTHOLIN.

HAFNIÆ,

Literis, JOH. JAC. BORNHEINRICHII,
ANNO MDC XCVI.

PERILLUSTRI AC GENEROSISSIMO

DOMINO,

DN. JOHAN-
NI RANTZOVIO,

DUCE MILITIÆ PRÆ-
CLARO BRIGADIER ALIAS
DICTO. ET PRÆFECTO TUR-
MARUM EQVESTRIUM
S. R. M. DANIÆ NOR-
VEGIÆ, &c.

DOMINO HEREDITARIO
IN FRYDENDAL. BRAMMINGEN.
ØRSLEFCLOSTER. STRAND-
ØE ET BISTRUP.

MÆCENATI MEO NUN-
quam non venerando

GRATIAS. VOTA. SALUTEM.

Qvod

Quod Tuum est, ad
 Te meritò, DO-
 MINE PERIL-
 LUSTRIS, redire de-
 bet: Tuum sanè fecisti,
 dum svasu Tuo nunc e-
 dendum hoc qvalecun-
 que persuasisti; Tuum
 qvin etiam, qvod sumti-
 bus Tuis & liberalitate
 summâ hæc prodire vo-
 lueris.

lueris. Dudum est, quod
 fatigari praela desierunt,
 vel calefcere, nisi neces-
 sariis quibusdam, quæ
 tempus ingerit & pro-
 trudit, non eruditio: Et
 modo typographis di-
 stineri necessariis solis li-
 ceret, non tot nugæ vel
 quisquiliæ quæquaver-
 sum orbi legendæ ven-
 derentur. Mæcenates sa-
 nè pauci sunt, qui scri-
 ben-

bentes aut hortentur, aut
 sublevent; haud enim
 commentari, vel lucu-
 brationibus indulgere,
 sumtusq; pariter ferre, u-
 nius facile hominis esse
 videmus. In Te quod
 Mæcenates plures revi-
 xerint, MÆCENAS
 OPTIME, haud mihi
 præfatiunculâ hac solâ
 dicendum veniet: neque
 enim tam miserè meri-

tus es, ut in laudes Tuas
 è carceribus, ad metas
 tam breviculas effundi
 sit opus. Quidquid di-
 cere potero, omnes jam
 norunt; Te militaribus
 innutritum rebus, iisq;
 spectatissimum, in lite-
 ris tamen ita desudare,
 ut novo rursus exemplo
 Tuo militiam literis in-
 digere doceas, qui illas
 artes tam feliciter con-
 junxi-

junxisti. Habent hic igitur Milites suum Mæcenatem, habent etiam literati suum, habent omnis ordinis Cives, qui virtutibus student, quos, ut emergant juvare, quantum potes, desideras non solum, sed ornatos & adjuutos se plurimi testantur ac gloriantur. Idem est in domo Tuâ, quæ non Academia non videtur esse, in quam Nobilissimis Libris Tuis ac Nepotibus tot morum & eruditionis omnis magistrum ac magistras confluere voluisti, ut exercitum non minus domi quam foris habeas. Hinc est, quod nihil abs Te expectari possit, quàm quod RANTZO-

VII veteres, Tui Majores, sum-
mis anhelarunt votis & strenuè
præstiterunt, quorum gloriam
vel nunc meritis æquasti felicis-
simè, vel superabis aliquando fe-
liciùs. Deus Te servet Tuosq;
& cui tantas gratias debeam sci-
ant tum vivi, tum posteri, meq;

TIBI DOMINE PERILLUSTRIS

Humili cultu & obsequio
Dabam Hafniæ, deditum vivere,

a. d. 30. Junij

Ann. clj lxx XCVI.

O. SPERLING.

TESTA-

TESTAMENTVM

Quod pius Pater noster Absol-
lon Archiep. ante obitum suum
confecit.

QUæ præsentì pagi-
nâ continentur, ex testa-
mento legavit & dona-
vit (1.) Venerabilis (2.) Domi-
nus ABSOLON Lundensis Ec-
clesiæ Archiepiscopus, Sueciæ
Primas, ad hoc vocatis & præ-
sentibus (3.) Domino Esberno,
Fratre suo, & (4.) Domino Gau-
frido Abbate de Sorâ, (5.) & To-
chone & Achone Præpositis,
(6.) & Magistro Johanne (7.) &
A Thor-

Thordone Capellano suo, Lundensis Ecclesiæ Canonicis, & Anfrido Presbittero, & Haquino (8.) Camerario suo, & Paulo & Simone (9) pueris suis, & Henrico (10) Conuerso de Sorâ, totum videlicet patrimonium suum, excepto (11) Fialensleve, quod Fratri suo contulit, Monasterio de Sorâ donavit.

Monasterio (12) de Aas in Hallandiâ Vathby, cum omnibus attinentiis suis, excepto molendino donavit (13) & scotavit.

(14) Ad mensam Canonico-
rum Lundensis Ecclesiæ (15) Es-
biruth cum molendino in Ro-
gen, & coëteris suis attinentiis
fyl-

sylvis omnibus & terris donavit
& scotavit.

Similiter (16) Saxulstorp in
Rumâ cum Ecclesiâ & coëteris
suis attinentiis eisdem (17) Fra-
tribus ad mensam donavit & sco-
tavit.

Ad candelas cereas (18) utri-
usque Coronæ & ad cereum no-
cturnum (19) in monasterio Bea-
ti Laurentii (20) qvatuor mar-
cas argenti singulis annis de cen-
su Civitatis, qui vulgariter dici-
tur (21) **Midsommers Gylde** /
dedit.

Venerabili Domino Erico Ni-
drofsiensi Archipræsuli, (22) pro-
pter Justitiam exsulanti, centum
marcas argenti.

Martino Bergenſi Epifcopo,
qvinqvaginta marcas argenti.

(23) Nigello Epifcopo Staf-
fengrenſi, qvinqvaginta marcas
argenti.

(24) Ivaro Hamarcopenſi E-
piſcopo, qvinqvaginta marcas
argenti.

(25) Nicolao Aſlonenſi Epi-
ſcopo, (26) ciſſum argenteum,
(27) & ſcutellas argenteas, qvas
idem Epifcopus ei qvondam de-
derat, donavit.

(28) D^{NO} Regi ciſſum argen-
teum (29) mirabiliter fabrefa-
ctum, qvem Dn. Nidroſienſis ei
qvondam dederat, & vaſculum
aureum cum muſco dedit.

(30) Do-

(30) Dominus Suno ei tenebatur reddere cxxx. marcas argenti, & illud debitum Domino Petro Roschildensi Episcopo & Fratribus suis reliquit.

(31) Episcopo Roschildensi quinquaginta marcas argenti duabus minus concesserat ad emendum Alstofta, quas idem Episcopo remisit, & ciffum argenteum, quem ei quondam dederat, donavit.

Fratri ejus (32) Domino Cancellario, ciffum argenteum, quem ei Dominus Suno quondam dederat, legavit.

(33) Domino Esberno ciffum argenteum, quem (34) Hildebrand

brand fecerat, & parvum ciffum,
de quo Pater ejus potiones acci-
pere solebat, & cuilibet filiorum
suorum ciffos argenteos de ma-
joribus ciffis dedit.

(35) Domino Alexandro cif-
fum argenteum de melioribus,
(36) & loricas quas habebat, (37)
& duobus filiis suis, duos ciffos
argenteos modicos dedit.

(38) Dominae Margaretae du-
os ciffos (39) Rojanorum Idolo-
rum.

(40) Canonicis de Paraclito
ciffum argenteum (41) de plano
opere, ponderantem circiter (42)
decem marcas argenti.

Majorem ciffum argenteum
quem

quem Sora habuit, Capellæ de Sora dedit, (43) ad calicem faciendum.

Descutellis suis argenteis iussit calices fieri in monasterio B. Laurentii fortes & sufficientes: quod verò his prædictis de ciffis argenteis & scutellis super fuerit ad perficiendas (44) Coronas in templo reservari præcepit.

(45) Dominus Alexander habuit (46) octo marcas auri & dimidiam ad opus (47) casulæ & coronarum, ex quo auro magnam partem casulæ jam apponi feci.

Eschillus presbyter annulos aureos habet ad opus eorundem

reservandos; argentum quod Liuthgerus ei tenebatur persolvere, totum pauperibus jussit erogari.

Dominus Archidiaconus de argento, quod accepit pro decimis & à presbyteris & de argento, quod habet Dominus Alexander, Domino Archiepiscopo Nidrosiensi, & Episcopis prædictum argentum persolvat, & quod residuum fuit, inter monasteria Scaniæ & Selandiæ fideliter distribui præcepit.

Dominus Alexander autem argentum suum non habet, nisi quantum conflare poterit ex septingentis marcis (48) denariorum

rum Seanienfium veteris mone-
tæ, & ex eodem argento præ-
cepit Domino Alexandro, ut
xvi. marcas Soræ mitteret qui-
busdam perfolvendas.

Argentum quod Hericus fi-
lius (49) Harinæ, & Sueno fra-
ter ejus, & Conradus de Tume-
thorp ei tenetur perfolvere, cu-
jus debiti summam Archidiaco-
nus novit, præcepit reservari.

Debitum, quo Bondo filius
Gamalielis ei pro donatione ex-
actionum tenebatur, heredibus
ipsius Bondonis totum (50) pro
animâ suâ remisit.

Herico Batti (51) cappam for-
ratam (52) de pellibus marturum
dedit.

Magistro Petro Capellano
Archiepiscopi Nidrosiensis cap-
pam forratam de (§3) pellibus
griseis dedit.

Decano Lundensi (§4) palli-
um marturum dedit.

Thordoni Cappellano suo (§5)
superpellicium cum pellicio de
marturibus, & cappam (§6) va-
rio forratam (§7) & juppam va-
rio forratam dedit.

Simoni minorem juppam de
griseo forratam: Petro Stamma
griseum pallium quotidianum.

Marfilio coco, (§8) cooper-
torium vulpinum dedit.

Petro (§9) Stabulario equum,
quem filius Biörn ei donavit, de-
dit.

Fra-

Fratri ejus Wlffloricam, quam
(60) Esbernus Mule ei dedit, donavit.

(61) Haquino Camerario suo
eqvum dederat, quem Bondo ei
dedit.

Eqvum (62) brunei coloris
Haquino Normanno dedit.

Nigrum eqvum, qvem Soræ
habuit, eidem monasterio reli-
quit.

(63) Eqvum blaccatum Do-
mino Archiepiscopo Nidrosien-
si dari præcepit.

(64) Eschillum Bathsvē liber-
tate donavit.

Mulieres, qvas (65) Nicolaus
Stabbellarius de libertate in ser-
vitu-

vitutem suscepit, ubicunque reperiantur, cum filiis suis libertate donentur.

Mulierem acceptam de Biar-gaherred in Scaniâ cum filiis suis libertati donavit.

(66) Saxoni Clerico suo duas marcas argenti & dimidiam concessit, quos sibi donavit.

Saxo debet duos libros, quos Archiepiscopus ei concesserat, ad monasterium de Sorâ referre.

(67) Magistro Johanni (68) bicarium argenti dedit.

(69) M. Walthero (70) pallium griseum, quo in nativitate Domini vestiebatur, dedit.

Annulos aureos quindecim,
cum

cum lapidibus, & sedecimum sine lapide monasterio B. Laurentii dedit ad (71) plenarium faciendum.

(72) Præposito Achoni minorem cissum argenteum, quem Soræ habuit, dedit.

Argentum quod (73) apud Cluniacum habuit, dimidium eidem monasterio contulit, medietatem verò ad (74) Claram Vallem transmitti præcepit.

Ecclesiæ de (75) Wellinge tenebatur argentum reddere, cuius summam Archidiaconus novit.

Ecclesiæ de Stangby tenebatur (76) mansum unum reddere, quem

quem dedit pro manso in Kö-
pingh, & jussit ut Ecclesia in
Stangby habeat mansum in Kö-
pingh, donec de Episcopatu red-
datur.

Præbendæ cuidam tenebatur
dimidium mansum in Huphack-
re, & jussit ut in Arleff haberet
dimidium mansum, donec de
Episcopatu reddatur.

Præbendæ Nicolai Monialis
dimidium mansum in Asmun-
dathorp, & jussit ut in Nybyle
haberet in parochiâ de Saxul-
storp, donec solvetur de Episco-
patu.

(77) Magister Hugo proprium
præbendæ suæ habeat, donec de
Episcopatu persolvatur. Ar-

Archidiacono dedit pallium,
magnum (78) de Lækatt, si sit ibi,
& si ibi non sit, lectisternium,
forratum de marturibus ei dona-
vit.

Jofrido Coco, duas cappas
pluviales, alteram forratam.

Præcipuè Archidiacono præ-
cepit, ut campanam quam face-
re proposuerat, consummaret.

Magistro Hugoni lectister-
nium vario forratum.

Nicolao (79) filio Archidiao-
ni superpelliceum vario forra-
tum.

Eschillo Presbytero cappam
forratam, quæ est (80) in castro
de Haffn.

Chri.

Christianum Cocum, qui in-
justè captus erat in servitutem,
libertate donavit.

Achoni magistro laterum, &
Achoni Lapidæ præcepit ut
Archidiaconus benefaceret.

Pixidem argenteam cum re-
liquiis monasterio de Sorâ de-
dit.

Retribuat ei Dominus mer-
cedem in vitâ æternâ

A M E N.

NOTÆ.

NOTA.

NOTÆ AD PRÆCEDENS TESTAMENTVM.

MAnuscriptum hujus Testamenti egregium mecum communicavit Vir elegantissimus & Antiquitatum nostrarum amantissimus DN. JOHANNES LAVRENTII. Summi illius Historici Andreæ Velleji pronepos, qui hoc Manuscr. Haraldi Huitfeldii, Opt: mem. Historici manu nobilitatum nactus est, ex quo nunc illud hic editum videtis.

In sumtibus ferendis Civis eximius Hafniensis DN. GEORGIUS MOLLENGRACHT laudari meretur, qui quamvis literis doctioribus excultus non sit, eruditionem tamen amat & eruditis favet. Ejus ad exemplum si multi se compararent, non doctorum cogerentur scripta cum blattis & tineis luctari. Hæc in illorum laudem, qui consilio, ope vel operâ juvarunt, præfari debui.

(I.)

VENERABILIS. Hic titulus post Bedæ tempora, cui primò omnium datus fuit, Ecclesiasticis placuit, sicq; Episcopos Imperatores & Papæ Romani compellare perrexerunt: Archiepiscopos quoque Imperatores & Reges sic solebant, at Papæ in multis suis literis Reverendissimos & Sanctissimos dixerunt. Nec penes Ecclesiasticos hic titulus solum resedit, sed & ad Principes seculi liberales in Clerum transiit: unde in literis Papæ Gregorii IV. de Hamburgensi Archiepiscopatu Ludovicus Pius Imp: non solum Venerabilis Princeps vocatur, in verbis: *Omnia verò à Venerabili Principe ad hoc Deo dignum officium deputata, nostra etiam autoritate pia ejus vota firmamus:* Sed & Missi Imperatorum, Venerabiles iisdem literis audiunt, quamvis Episcopi non essent: Sic enim legimus. *Venerabiles Ratolfum sive Vernoldum Episcopos, nec non Geroldum Comitem, vel Missum Venerabilem relata est confirmanda.* Quin & mulieres & matronæ pietate insignes titulum istum subinde meruerunt ab ipsis Ecclesiasticis; apud Adamum Bremensem primò IKIA illa, quæ Ramsolam in Verdensi Diœcesi donavit, Venerabilis dicitur l. i. p. m. 22. *Unde contigit ut prædium quod Ramsola dicitur, à quadam VENERABILI MATRONA suscepit nomine IKIâ.* Deinde quoque Emmam Ludgeri Comitis uxorem ob eandem

dem munificentiam hoc titulo condecoravit. l. 2. p. m. 64. *Benno Dux Saxonum obiit, & Ludgerus Frater ejus, qui cum uxore suâ VENERABILI EMMA Bremensi Ecclesiæ plurima bona fecerunt.* Hodie quemvis Sacerdotem, VENERABILEM, VENERANDVM, REVERENDVM compellare decet.

(2.)

DNS ABSOLON LUNDENSIS.

Meretur hic Archiepiscopus ob multa præclare gesta, & decus, quod familiæ suæ intulit, sæpius commemorari: Adzeri Rygh filius, Episcopus Roschildensis factus An. Chr. 1157. ad Archiepiscopatum Lundensem adscendit An. Chr. 1178. vitâ tandem excessit A. C. 1201. die S. Benedicti, seu 21. Martii, ut indicat Arnoldus l. 4. Chr. Slav. c. 18. ubi quoque verba quædam exstant, quæ Testamentum hoc Soræ nuncupatum innuunt, dum *Soræ circa finem dierum suorum molestiâ corporis tractum ægrotasse scribit*, & cum ætatis annum septuagesimum tertium attigerit, natus fuit Anno 1128. quod Huitfeldius observavit, ita ut Episcopatum Roschildensem regere cœperit ab anno ætatis 30mo, & Archiepiscopatum ab Anno 50mo Testamentum hoc suum Anno 1200. condidit, vel seriùs etiam, *circa finem dierum suorum ægrotans*, ut Arnoldus loquitur. Et dum Canonorum de Paraclito meminit, quibus legatum insigne reliquit, videtur jam Abbas illorum

lorum Willhelmus, Absoloni tantopere dilectus, vitam commutasse, cum Absolon testamentum dictaret, & sine Abbate Canonicos fuisse, quod illis solis scribi curaverit, atque sic paulo ante vitæ finem 1201. hoc Testamentum conceptum esse dici debet: Willhelmus enim Abbas, & Absolon Archiepiscopus eodem anno decesserunt, sed Willhelmus prior.

Testamentum fuisse nuncupativum ex ore Archiepiscopi exceptum, indicant non ab Archiepiscopo, sed ab altero de Archiepiscopo scripta verba, & sæpius repetita, *donavit & scotavit*, non *donavi & scotavi* unde quoque subscriptionibus & sigillis caret, testibus solum adfistentibus undecim nominatis & perscriptis: quæ quoque confirmant circa finem vitæ Absolonem, sentientem vires deficere, & morbos urgere, hæc dictasse & nuncupasse, cum multa sint illic legata & donata, quæ non nisi ultimo ejus tempore dominio ejus accesserant. Et quamvis Testamenta reliqua valere non possent in Daniâ nisi Rege confirmante; Episcopos tamen & Clericos, qui juribus ac moribus Danicis subjectos se non credebant, nisi quatenus vellent ipsi, aut leges prodesse, juribus Romanis vixisse considerare debemus, ex quibus testandi jus liberum sibi sumserunt, & ne possent à Regibus Testamenta eorum scripta facile subverti, nuncupare malebant quàm scribere. Andreas Sunonis Successor Absolonis in Archi-

episcopatu Lundensi Testamento quoque ultimam suam voluntatem declaravit, prout Saxo in dedicatione sui operis Historici docuit, quod annuncupaverit, an verò solemniter scripserit & obli gnarit, dicere nequeo, quod illud nondum viderim. Multæ tamen aliæ donationes ejusdem Archiepiscopi Andreae scripto comprehensæ leguntur, quas per Valdemarum II. Regem confirmari curavit.

Jam de nomine *Absolonis* quoque monebo, quo nunc omnibus notior est hic Archiepiscopus quàm suo. Certum enim est, eum *Absolonis* nomine ab initio, aut in Danicâ lingvâ non usum, sed Clericos & Ecclesiasticos, non intelligentes nominis Danici vim, ex AXEL finxisse *Absolonis*, quasi, qui Danicè *Axel* diceretur, Latine ABSOLON appellandus sit. Minima quæque allusio nominis occasionem Clericis quondam dedit Latina substituendi; sic enim ex KIELD fecerunt Kiliannum; ex ORM, Homerum, ita ut neminem hoc admirari velim ex AXEL factum esse, Absolonem. Omnes Majores Absolonis Danicis, & huic genti consuetis ac receptis nominibus, appellati sunt; Frater ejus, ESBERN; Pater, ADZERVUS; Avus, SKIALMO; Proavus, TOCKO; primus Christianus in hac familiâ; Abavus, SLAGO: Solum Absolonem Hebraico nomine addito inter Danos succrevisse, credere nequaquam ulla ratio jubet.

bet. AXELII sanè nomen inter Danica in-
hodiernum usque diem permanet, nihil est
frequentius quàm hoc nomen, præprimis in-
ter Nobiles Viros. Nec soli Absoloni hoc
evenit, sed etiam aliis Axeliis, quos Latine
scribentes Absolones vocarunt omnes. Ex-
stant Christophori Bavari literæ apud Huitfel-
dium An. 1443. datæ, ubi ille, qui centies alias
Oluff Axelson scriptus & recensitus fuit, Se-
nator regni maximè Nobilis & celebris, u-
nusq; ex Axelii filiis, (af de Axelsonner/) in
historiâ Danicâ nominatissimis, ex quibus
hodie Domini TOTII, quotquot sunt,
cognominati prodierunt, ille, inquam, *Oluf
Axelson* in prædictis literis Latine conceptis
disertè OLAVS ABSOLONIS scribitur, &
tantundem de aliis Absolonom nominibus in
Daniâ sentiendum superest. Quin & ipse Ar-
chiepiscopus credidit *Axelii* nomen ex Abso-
lonis nomine detortum esse, cum veteres hæc
opinio diu tenuerit, totam linguam Danicam
vel ex Latina, vel ex Græcâ fluxisse, eoq; no-
minum & verborum origines referendas:
quam opinionem etiam Saxo secutus, ipsum
semper ABSOLONEM vocavit, qui cum ipso
vixit, & Axelii nomen in vulgo millies audi-
vit pronunciari, sed & ipsius Archiepiscopi
Epistolæ ad alios exaratae, hoc nomen Abso-
lonis ubique præferunt. His addatur Inscri-
ptio Asumenfis Runica, Runicis literis sculpta
quæ reperitur in muro & portâ templi, & est

ab Excell: Dn. Wormio p. m. in Monumentis
descripta p. m. 171. ibi Absolon & Asbiornus
Mule ut benefactores Ecclesiæ istius annota-
ti clarè reperiuntur.

KRIST MARIV SVN HIALPI THEM
ER KIRCKIV THINO GVTHI ABSI-
LON ARKIBISKVP OK ASBIORN
MVLI.

Hoc est

CHRISTE Mariæ FILI ADJUVA
EOS QVI ECCLESIAE TUÆ (vel huic)
BENEFACIUNT ABSILONI ARCHI-
EPISCOPO ET ASBIORNO MULE.

Ubi quoque Absolon, non Axel dicitur;
quorum oninium causa est, quod Absolonis
& Axelii nomen unum idemq; esse persuasi
fuerint, & Axel ab Hebraico Absolon deri-
vatum ac contractum esse ab indoctis Clericis
didicissent, in quibus tamen falsi fuerunt, si-
quidem Axel & Absolon toto cœlo differunt.
Absalon, *Pater pacis* explicatur; Axel, est *ma-
gnificus & magnus*. Axelstorg etiamnum vo-
camus locum nundinarum spatiosissimum,
& frequentissimum: Axelhus est aut domus
magna, multisq; communis, aut domus ab
Axelio constructa: unde rectè satis Huitfel-
dus in Chronico ad Annum 1201. p. m. 67. e-
dit: noviss: de Absalone verba faciens, Haf-
niæ arcem ejus tempore Axelhus dictam fuis-
se scripsit: *Hand Skotte Rigsbenhaffns Slot oc*
By!

By / med Umager Land til Roskilde Stift. Et
 quare Axelii domus dicebatur hoc castellum?
 non sanè aliam ob causam, quam quod ejus
 Dominus ac conditor vulgò Axel vocatus sit,
 qui est Latinis Absolon factus. Nam Anno
 1168. cum Episcopus Roschildensis esset, hoc
 castellum contra piratas exædificavit, ab eoq;
 tempore *Axelhus* dici cæpit, donec Roschil-
 denſi Ecclesiæ totum illum locum transcrip-
 sit: qui post mortem ejus, amplificatis fini-
 bus, & in oppidum paulò lautius exspatian-
 tibus, *Stegelburgi* nomen imposuerunt arci,
 aut potius à Germanis & peregrinis illic ex-
 scendentibus quoties appellerent, nomen
Stegelburgi adquisivisse videtur, ita ut ab indi-
 genis *Axelhus* / à peregrinis *Stegelborg* voca-
 ri perrexerit: sicq; conciliantur facile diver-
 sa illa nomina, à diversis nationibus uni loco
 collata, quod sæpe fit: quæ tamen Svaningi-
 um induxerunt in Chronologia Danicâ rem
 totam invertere, dum p.m. 78. sic referre
 voluit: Anno 1168. ad arcendos finibus Se-
 landiæ piratas exstructa est ab Absalone Epi-
 scopo Roschildensi ARX HAFNIENSIS, o-
 lim STEGELBVRGVM, postea AXELHU-
 SIUM vocata. Axelhus enim nomen præ-
 cessit, Stegelburgi post additum reperimus.
 Sed Axelbold castellum in OstroGothiâ à Ca-
 nuto Porſe Duce Hallandiæ circa Ann. 1326.
 conditum, non ab Axelio quodam aut Abso-
 lone nomen sortiri video, sed à sylvâ ista in-

genti, quæ castellum excepit; adeò ut *Axel* vold sit sylva spatiosa, densa, longa, omnis generis arborum nutrix, qualem conspicuam vel vagrandem magnitudinem rerum cum voce *Axel* augeri Septentrionalibus dixi; ut sit *Axel* veluti contractum ex *Ullscell*: *tam beatus, ut omnia subministrare possit*: Sic *Ullarscell* / qui dives est frugum & annonæ, illasq; copiosè procurare novit. *Vinsell*, amicis stipatus & gratus omnibus. *Seyerscell* / qui victoriis beatus est, illasq; parare potest egregie: explicatius illum vocamus *Seyerssalig* / ut *Lyd'salig* / Germanis *Glückselig* cui fortuna favet: omnia ex unicâ voce sælge profluentia, (sic enim melius scribitur quàm *sellie*) quod est *tradere*, vendere; ita ut *Sæll* & *Salig* dicatur ille, cui fortuna libenter tradit opes suas & liberaliter: Sic *Axell* / cui fortuna in omnibus favit, qui verè magnus est. *Axelstada* villa ad *Sufam* amnem in *Selandia* ex ea causâ contractè *Ullsted* hodiernum appellatur, non procul *Ringstadio* versus occidentem sita: Saxo ejus meminisse dignatus est. Hæc cum non intelligerent Clerici, *Axel* Danicum idem esse quod *Absolon* Latinum sibi & aliis persvaserunt. Et sic errare contingit omnes illos, qui Danicam linguam ex Hebræâ, Græcâ, vel Latinâ deducunt, cum in nominibus propriis Dani veteres nullam linguam respexerint nisi suam: & dum Danicam linguam ultimam esse crediderunt omnium, nec ex eâ proficisci

cisci posse, quæ non in aliis lingvis prius fuerunt, valde se fefellerunt ita statuentes, cum etiam innumeræ supersint antiquitates, non exigui momenti, quæ ex nulla aliâ quàm ex Danicâ lingvâ explicari poterunt.

Jam & alius error de hoc eodem Absalone Archiepiscopo multorum animos sic obsedit, ut vix mihi spes relinqvatur evelli aliquando posse. Absalonem enim cognomento non solum *Huid* sed & totam Huidiorum familiam in Daniâ hinc descendere putant, quod falsum est omnino. Cognomina enim quæ tunc fuerunt in Daniâ Nobilibus, vaga, nec perpetua, vel hereditaria aut in familiam transeuntia deprehendimus fuisse, sed cum iis, qui cognomen acceperant, extincta, neque ad posteritatem demissa. Hoc innumeros hætenus errare fecit in familiis Nobilissimis constituendis, earumq; origine deducenda. Fallum est præterea, Absaloni Archiepiscopo unquam *Huid* aut *Albi* cognomen fuisse; nulla enim veterum monumenta ejus ætatis hoc dixerunt, non Saxo, non Sueno Aggonis, non alia Chronica ejus ætate aut paulo post scripta. Recentiores quidam hanc opinionem fovere cœperunt, & controversiam inde magnam facere, quasi totius Danicæ Nobilitatis salus periclitaretur, nisi protinus his fidem addiceremus nostram. Ego verò dum quæro, quibus rationibus innitantur pro Huidiorum familiâ, nihil planè reperi,

reperio, nisi illud, quod Avum Absalonis SKIALMONEM CANDIDUM, seu Huidi cognominatum fuisse legissent: hinc enim ita colligunt; si avus Huid fuit cognomine, etiam filii & nepotes, & pronepotes & abnepotes omnes Huidii erunt: quam ob causam nepos Skialmonis Absalon, *Huid* cognominandus erit.

Nego autem ego, & pernego illud sequi, siquidem nondum cognomina fuerunt ulli familiæ per Daniam hereditaria. Verum satis est, & ex Saxone constat, Skialmonem avum fuisse Absalonis, constat quin etiam, *Candidi* cognomen Skialmoni datum: at non ex familiâ illud cognomen ortum duxit, sed ex vulgo, causisq; incidentibus, id eoq; nec ad posteros ejus descendere potuit, imo nec descendit, nec ullis monumentis quisquam mihi hoc probatum dabit. Contrarium elucet protinus ex hac ipsa familiâ Absalonis, ubi cognomina nulla cognominatum excedunt, aut ad ejus familiam descendunt. Tocko pater Skialmonis cognomine non uno claruit, dictus est enim & *Tryller magus* & *Slytter Sagittarius*, tam quod magiæ deditus fuerit, dum paganus fuit, & usque quò Christianæ religioni nomen dedit, quippe qui primus scribatur in eâ familia Christianus; quàm quod arcu præstans fuerit, sed à Huidiorum cognomine multum ille abfuit. Filius Skialmonis Adzerus, pater Absa-

Absalonis, suo cognomine sapius celebra-
 tur, quod *Ryg* vel *Rög* fuit, *hirsutus*, non *Huid*.
 Frater Absalonis Esbernus, cognomine quo-
 que suo gaudebat, *Snare* vocatus, quod ex-
 peditissimus esset, & in consiliis, & in rebus
 gerendis. Esberni deinde filius Absalon,
Belg cognominatus, quasi *ventricosus* & totus
 venter: alter filius Esberni, Johannes dictus,
 sed cognomine *Marscalcus*, ab officio, ni fal-
 lor, quod gessit; & tertius filius Nico-
 laus, rursus alio cognomine donatus *Mu-
 le*, scilicet; ita ut nemo eorum, nec *Can-
 didus*, nec *Albus*, nec *Huid* appellatus sit: qui-
 bus jungi potest Nicolai Mule filius Esber-
 nus, dictus *Snerling*: ita ut majorum cogno-
 mina tunc nemo sumserit, sed suo proprio
 quilibet gavissus sit, dum vixit: quæ si quis ad
 familias trahere voluerit, ut hereditaria, næ
 ille multis erroribus & se, nosq; omnes im-
 plicabit, quod hætenus quoque summis vi-
 ribus ausi conatiq; sunt plures, qui quoties
 cognomen aliquod emeruisse aut legerunt
 aut saltem alludere ad hodierna Nobilium
 familiarum cognomina posse judicarunt,
 protinus exinde familiam arcessere aut ex-
 struere totam voluerunt. Serò sanè cogno-
 mina, quibus familiæ hereditariò hodie di-
 stingvuntur, in Danicâ Nobilitate fuerunt
 recepta, & penè post alios omnes: nec ul-
 terius quàm à Seculo XIV. paucis Danorum
 hunc morem placuisse, totas familias cogno-
 minibus

minibus hereditariis insigniendi, deprehendimus, postquam Germanicos mores etiam hac in re imitari voluerunt Septentrionales. Istorum verò, de quibus dixi, cognominum & illa tunc conditio fuit, ut non adsciscerentur ab iis, qui sic cognominabantur, sed ab aulicis & à vulgo imponerentur, ut coacti omnes ea de se dici audirent, quod plerumque ridiculi aliquid immixtum haberent talia cognomina, ut *Belg*, *Mule*, &c. Hinc istis cognominibus, de se ipsis loquentes, non utebantur, quæ quoque causa est, quod Esberni nomen nudum, non addito cognomento *Snare*, in hoc Testamento positum videamus, nec Saxo in historiâ suâ eo cognomine Esbernum ullibi produxerit, quod gratum non esse jam didicisset cognominibus istis traduci, siue ad laudem nimiam spectarent, invidiæ nutricem, siue ad risum excitandum, cum vulgi sannis comedendos exponi Viros Illustres grave esset omnino. Haud eò tamen hæc pertinent, de cognominibus Nobilium hereditariis, quæ nova possunt dici, quasi Danica quoque Nobilitas, & familiæ antiquissimæ ac honoribus cumulatissimæ, novæ sint, nec nisi à Seculo XIV. numerandæ: Minimè gentium: neque enim à cognominibus istis pendet Nobilitas, sed à successionem perpetuâ & longavâ, quam Nobilissimi homines ab antiquo conservatam ad nos usque deduxerunt, quæ successio sub multis

cogno-

cognominibus familias antiquissimas nobis dedit. Antiquitas sufficiebat ad Nobilitatem indicandam primi autoris nomine posteros omnes descendentes appellasse, ut ab Ingo, Inglingos, à Skioldo Skioldungos; à Folcone, Folckungos, à Carolo M. Carolingos; à Merovéô, Merovingos; ab Immedingo, Immedingos; à Sturlo, Sturlungos, & innumeras alias antiquissimæ nobilitatis familias, haud alio cognomine ornatas. His appellationibus deinde cessantibus, cum nimis diffundere se viderentur ista cognomina, & nobiles ac ignobiles pariter in eadem familiâ comprehendi & confundi; siquidem multi rami nobilium stemmatum haud in eadem nobilitate semper potuerunt gradum figere, quin ad incitas quasdam redigerentur, quod reliquæ nobilitati, cui nihil tam proprium est quàm splendor, non solum luctuosum, sed & dedecoris nimium habere videbatur, esse inter suos, quos eò prolapsos videre non cuperent: hinc ad Patrum nomina Nobiles cœperunt recurrere, iisq; diu semet appellare, & Nobilitatem suam conspicuam reddere: ut Ericus Otthesön, Axelius Oluffson, Tychon Nielson &c. Sed cum neque sic à vulgo tuti essent, aut satis distincti, quoniam vulgus semper nobilitatis insignibus sub- & obrepit, ad ultimam hanc cognominandi rationem, quæ cognomina hereditaria familiis & stemmatibus reliquerunt, perventum est, quæ

quæ aliquvandiu Nobiles egregiè quidem distinxit, sed nunc quoque in vulgus ita patet, ut nisi suâ luce præfulgeant Nobiles dum vivunt, vix à posteris discerni amplius valeant nobiles & plebeji, & ad alia rursus remedia deveniendum sit, si posteritati suæ Nobiles dehinc consultum volunt. Nihil igitur propter nomina vel cognomina decedit antiquitati familiarum Nobilium, quæ profectò Danis sunt antiquissimæ, ita ut cum quavis gente certare possint, imò plurimas vincere, quod alio tempore mihi deducendum sumsi, modò vires & facultates mihi suppetant. Sive sint igitur *Urnii*, sive *Bannerii*, sive *Göji*, sive *Tottii*, &c. Omnes illas familias, infinitæ antiquitatis, supra quam credi potest, reperire licet fuisse, licet serò *Urniorum* aut *Banneriorum*, &c. cognomen assumerint, in quibus reverâ nulla nobilitas versatur, cum nomina sæpius, etiam ex levissimis causis, mutantur, nobilitas postquam semel radices egit, velut annosa quercus occulto ævo crescens, non desinit quamdiu spiritus est & medulla.

Nunc illud saltem demonstrare volui, nec *Huidiorum* familiam ad Skialmonis candidi propriè pertinere, aut ita, ut ab eâ descendat, nec diu esse nimis, quod Huidii cognomen hoc hereditarium suæ familiæ fecerint. Eadem ratione sequitur, Saxonem Grammaticum, qui cum Absalone Archiepiscopo vixit, non censendum esse ad Langiorum familiam

liam nobilissimam pertinere, quod alicubi cognomen Longi sortitus sit, iis enim temporibus cognomina non fuerunt hereditaria, aut familiæ; non inter nobiles, multò minùs in vulgo.

(3.)

DNO ESBERNO FRATRE.

Hic ille est, qui cognomen *Snare* tulit, quod suas res citissimè expediret, eòq; distinctus fuit ab aliis Esbernis. Fratrem majorem fuisse ESBERNUM, tum conditio ipsius evincit, qua proli procreandæ aliisq; seculi studiis dicatus erat in aulâ, domi, foris, militiæq; ; quæ sanè curæ ad primogenitos filios spectabant, adeò ut sæpe moneant nos historiæ, primogenito sine liberis è vitâ excedente, minorem fratrem ad seculum revocatum, ordines Ecclesiasticos ut deserere posset impetrasse, pro domo & familiâ sustentandâ. Sic Hartungus & Adolphus Fratres Schowenburgici; Hartungus regimini & militiæ destinatus erat, Adolphus Ecclesiasticis: Hartungo tamen absunto bellis quibus servierat, ad Adolphum successio rediit, qui quoque monasteria relinqvens, seculo matrimoniisq; se mancipavit. Hoc itaque Esbernium ætate, Absalonem prævertisse primò docet, deinde Dambori Rugii oratio apud Saxónem l. XIV. p. m. 296. disertè satis indicat, dum rationes suas exponit, cur Absalonem potiùs quam Esbernium

bernum natu majorem adhibere cupiat in pace petendâ à Rege Daniæ. *Nec pari industriâ, inquit, in Fratre. Tuo praterendo, quam natu præstet, usos nos esse constat. Tibi enim, (loquitur Absaloni) autoritatis prerogativam, bonoris, non animi nec ætatis privilegia, sed dignitatis ornamenta conciliant.* Hæc Saxónis verba, qui cum Esberno & Absolone vixit, à veritate aliena esse nemo facile credet: repperitus est tamen Martinus Petri Abbas Soranus, (is enim præfuit usque ad annum 1571.) qui in libello suo de Absalonis Archiepiscopi Genealogiâ Danicè edito Hafniæ A. C. 1589. tam in fronte libri quàm postea p. 29. Absalonem & Esbernum, Fratres gemellos uno partu exclusos contra Saxónem ausus fuit scribere & statuere, anilibus quibusdam fabulis, quarum plenus est iste liber, innixus, quas tanto Historico præferre non dubitavit, earumq; mendacia tantæ luci, ipsiq; veritati vim ut facerent, quantum in ipso fuit, passus est. Ejusmodi verò nugas haud opus est confutare, sed damnare; nullis enim rationibus docuit, cur Saxóni minùs, sibi verò præfiscinè credendum sit: nec ea quæ opponere conatus est, plus possunt quàm ultimus fluctus contra Marpesiam caudem. Fuit igitur Esbernus Adzeri filius natu major, ideo seculi rebus destinatus, alter Absalon, minor natu, & Ecclesiasticis propterea regulis imbutus, prout tunc solebat observari in educandis

candis filiis. Uxores Esberni hujus duas fuisse docet nos Manuscr. de iis qui Soræ sepul-
ti fuerunt, quibus nomina *Hulvesfreth & In-*
geburg: dicit enim. *Juxta illos sepultæ sunt duæ*
uxores Esberni Snare Hulvesfreth & Ingeburg: infe-
rius ante gradum sepulta est Domina GUNDIL mater
prædictæ Hulvesfreth. Monet autem idem Ma-
nuscr. hæc corpora sita in parte australi à Cho-
ro, in presbyterio S. Johannis Evangelistæ, cum
ossa Esberni Snare ante gradum presbyterii
Absalonis jacerent, disjuncta sic ab uxorum
ossibus longo spatium: quod non solet maritis
& uxoribus usuvenire, quod conjungi ament
uno sepulchro. Et sanè conjuncta jacuerunt
olim, sed Ecclesiâ Soranâ flammis & incen-
diis destructâ A. C. 1247. translata sunt ho-
rum Patronorum ossa A. C. 1285. in Ecclesi-
am novam majorem, atque hoc pacto ab in-
vicem separata, tribus Ecclesiæ novæ locis
rursus inhumata, quæ prius conjunctim ja-
cuerant: quæ de re audiendus est Autor ejus-
dem Manuscr. loco notabili & egregio. *Isto-*
rum tamen omnium ossa (loquitur de Absalonis
& ejus familiæ ossibus) cum multis aliis, quo-
rum nomina in libro vitæ scripta sunt, translata
fuerunt de antiqua Ecclesiâ per Dominum Abbatem
Nicolaum tertium in Ecclesiam majorem, & reposita
in tribus locis, videlicet, pars quædam in presbyte-
rio summi Altaris ad dextram Domini Absalonis Ar-
chiepiscopi, ut jam patuit: pars altera in presbyte-
rio Beati Johannis Evangelistæ, ubi uxores Domini

Esberni Snare locum suum ab illo tempore receperunt cum matre Gunildâ. *Et pars tertia in presbyterio B. Johannis Baptiste Anno Domini millesimo ducentesimo octogesimo quinto, in crastino commemorationis animarum.* Cœtera quæ de Esberno hoc ejusq; præclarè gestis dici merentur, exstant apud Saxonem, unde peti poterunt.

(4.)

DNO GAVFRIDO ABBATE.

Præfuit Sorano monasterio hac dignitate ab Ann. 1189. ad 1213. Anglus natione: multis enim ex Angliâ monachis & Ecclesiasticis usi sunt Dani, quamdiu non tantam copiam Clericorum regna ipsa Danica suppeditare poterant, hinc & prædecessor Gaufredi, Simon, Anglus fuisse scribitur.

(5.)

ET TOCHONE ET ACHONE.

Ambo Præpositi erant, sed Tocho Roschildensis Ecclesiæ, ut ex catalogo eorum, qui Soræ sepulti fuerunt, manifestum evadit. Sic enim ibi verba jacent: *ante hostium Ecclesiæ jacet Dominus TILCHO Præpositus Roschildensis*, erat enim ex benefactoribus Sorani monasterii; qui cum vixerit & adfuerit, quando Absolon Testamentum suum nuncupavit, facilè videmus Saxonem Præpositum, cujus literæ aliquot meminerunt, circa Ann. 1180. & 1184. apud Stephanium in notis ad Saxonem editæ,
jam

jam decessisse, & TOCKONI PRÆPOSITO locum fecisse, ut successori suo in hoc officio. Nondum occurrit mihi, quando Saxo Præpositus Roschildensis diem suum obierit, & Tocko successerit, sed apertè satis Stephani sententia convellitur his indiciis, qui Saxonem Grammaticum & Historicum eundem cum Saxone Præposito Roschildensi fuisse, multis conatus est asserere, in proleg: ad Saxon: c. XI. Solum enim Saxonis Præpositi nomen non facit Saxonem Grammaticum vel Historicum nostrum Præpositum. Plures fuere Saxones iisdem temporibus viventes, ex quibus non nisi unus Præpositus Roschildensis fuit, qui sanè non fuit Saxo Grammaticus, prout contendit Stephanus: mansit enim Saxo Grammaticus Absalonis Archiepiscopi Clericus usque ad mortem ipsam Archiepiscopi, & diu post etiam in vivis fuit, ut aliquando clariùs docebo; cum Saxo Præpositus ante Absalonem vitâ exiisset, & Tockonem hunc, qui testamento Absalonis nuncupando cum aliis adstitit, successorem accepisset Præpositum Roschildensem. Constat igitur ex hoc Testamento quoque Saxonem Grammaticum non fuisse Præpositum Roschildensem; neque enim deficiunt alia plurima, quibus hoc docere possem, nisi ab hoc loco aliena essent, & nimis diffundere nos oporteret, qui de Tockone Præposito disquirendum sumus, non de Saxone Grammatico.

Vocatur hic Præpositus *Tocho* & *Tucho*, ut audivimus, sed cavendum est, ne illud cum Tychonis etiam nomine confundamus: sunt enim Danis diversa nomina, *Tocke* & *Tyge* / nec Latinorum flexiones aut scriptiones perversæ sunt attendendæ, sed ipsa lingua Danica, quæ in nominibus suis exprimendis & distingvendis semper fuit & est accuratissima. Idem dicendum de ACHONIS nomine, quod hic Tockoni conjungitur: multis apud Clericos Latinos vexatum est illud nomen injuriis, nam aliis est *AGGO*, *AKO* & *Hako* & *Hacho* & *Haquinus*, aliâq; præterea hujus nominis detorta, cum Danicum verum nomen sit *Ulage* / & Norvegicum *Haagen*.

(6.)

MAGISTRO JOHANNE. Vide inferius notam 67.

(7.)

THORDONE CAPPELLANO. Habebant Archiepiscopi Cappellanos Notarios ac Clericos suos, qui scribenda observabant in domo aut cappellâ, hoc est, Comitatu Archiepiscopi. Cappellanus erat totius Cancellariæ caput, instar Cancellarii in aulis Principum; quidquid enim Cancellarii Principibus præstabant, illud Cappellani Archiepiscopis. Quid? quod Cappellani & Archicappellani antiquiores sint in hoc munere, quàm.

quàm Cancellarii, & priùs Regum aulas ac
Episcoporum scribendi gratiâ per Germani-
am obsederint, quod præter clericos initio
ferè nullus secularium scribere didicisset. Sed
postquam ex Romano jure & aulâ Cancellari-
rii nomen prævaluit, Cappellani cœpit etiam
apud Episcopos cessare. Sic qui Caroli M.
temporibus Archicappellani scribebantur,
paulo post Archi-Cancellarii in hunc usque
diem cœperunt appellari. At non existimet
quis hunc Thordonem Cappellanum esse
Thordonem Degn/ vulgò cognominatum,
qui leges Valdemari 2. Juthicas annotationi-
bus perbreuibibus illustravit: nec juvat, quod
Cappellani quandoque Danis Degne vocati
sint; nam primò non convenit ætas: Thor-
do Cappellanus Absalonis sub Canuto 6. Re-
ge vixit; Thordo Degn sub Valdemaro 2do
& quidem serâ ætate, post promulgatam le-
gem Juthicam Ann. Chr. 1240. quò Thordo
Cappellanus vix pertingere potuit: deinde,
quod Thordo Cappellanus Absalonis Archie-
piscopi fuerit Roschildensis, ut innuit Huitfel-
dii Chronicon p. m. 134: tertio quod Degn vel
Diaconus & Cappellanus haud idem fuerit:
Degn enim & Diaconus Archiepiscopi ad Can-
cellariæ negotia admoventi non solebat, sed in
Ecclesiæ officiis Archiepiscopum juvando ad-
erat, Cappellanus verò in cappellâ Archiepi-
scopi, ut in comitatu Principis Cancellarius
vivebat, & scribenda regens & scripta.

(8.)

CAMERARIO SUO. Etiam illud nomen Episcopi à secularibus mutuati sunt, ne pompâ aulicâ secularibus ullo modo cederent; nihil enim adeò profanum, aut deliciosum, aut ostentatione plenum ulla aula susceperit, quin tandem Episcopi sibi convenire quoque crederent. Et cum Duces ac Reges thesauris suis Camerarios præponere ob amplitudinem ditionum & redditus multiplices tantum non cogerentur, Episcopi divitiis immensis velut præfocati, anginam istam Camerarios quoque sibi sublevare jusserunt.

(9.)

PUERIS SUIIS. Hi pueri, pueri non fuerunt, sed obtinuit ista loqvendi formula de ministris alicujus aulicis junioribus & florentissimæ ætatis. Anglis dicebantur communi nomine *Thegni*, sive ætatis gravis essent, sive vegetæ, dignissimis officiis admoti, vel inferioribus: à veteri verbo Danico & Saxonico *tiennē / deenen /* in usum diuturnum deducti: Olim apud paganos & initio Christianismi vox satis nota Danis, qui nihil frequentius in ore habebant, quàm HERDA GUDAN THIAGN. Ecclesiæ Dei minister vel servus. Sed ab aula tandem penitus in Daniâ recessit vox, in Ecclesiâ retinent suos *Degne /* qui sunt subministri velut Ecclesiæ: nec à *diakon-vēv* Græcorum originem repetere debemus, quod

quod faciunt plerique; sed à veteri THIAGN factum est Degn: *Thiagn* autem à *thionne*, servire. Quotquot igitur in aulâ Regum & Principum serviebant, *Thiagni* & *Thegni* dicebantur, ex quibus juventute primâ conspicuos, Latinè loqui volentes Clerici, fecerunt *Pucros* Germani *Knaben* / *Edelknaben*. nec solùm hic reperitur, sed in multis Scriptoribus hoc sensu occurrunt *pueri* pro ministris & servis non contemtissimis. Et Chronicon quidem Selandicum parvum, quod nuper edidit Arnas Magnæus Islandus, ita de Canuto Duce Slesvicensi p. 17. loquitur: *quem cum pueri sequi vel-
lent, prohibuit eos: at cum illi dicerent, turpe esse
quod Dux non solùm sine pueris, sed etiam sine gla-
dio incederet, &c.* Pueri ergo non fuerunt illi, qui consilia dare poterant & Duci suggerere. Sic quoque de Nicolao Rege Daniæ p. 19. habet. *Cum venisset prope Hetheby, dissvaserunt ei co-
mites & pueri sui, ne introiret illuc.* Sunt enim hi pueri his scriptoribus, quod olim Danis & septentrionalibus *Dreng* / quos novimus juvenes robustos & nobiles fuisse, Virisq; similes, quamvis hodie ad minorem ætatem & viliores solùm nomen illud sit restrictum: Hinc enim *Drungarii* milites apud Græcos Constantinopolitanos nomen retinuerunt, idemq; fuerunt *Dreng* / & formula, *goden Dreng* / apud Danos, quod *Karle* apud Suecos. In Anglicis Scriptoribus vocantur *Tyrones*, hoc est, qui nondum Milites facti erant, proximi

verò, ut fierent. Milites enim in aula dicebantur, qui ob officia & servitia sua, quæ præstabant, beneficio aut feudo quodam erant donati: Hinc sæpius occurrunt Milites feudati: Tyrones autem & Pueri illi sunt Nobiles, qui quidem serviunt, sed feudum aliquod nondum impetraverant, spe impetrandi viventes, servientes, & militantes. Nobiles enim fuisse illos *pueros* de quibus hic loquimur, nulum est dubium, quin & ætatis justæ juvenes, quia Testamento tanti Archiepiscopi ut testes adhibiti leguntur, quod non est puerorum minorennium aut vulgarium. Etiam veteres Romani voce *pueri* sic aliquando sunt usi: Plautus sæpiusculè, Curcul. Act. 1. sc. 1. v. 9. de Phædromo juvene amoribus nocturnis indulgente, & eunte, quò *Venus Cupidoq; imperat suadetq; amor. Tute tibi puer es*, inquit, *lautus lucas cereum* In Mostellar. Act. 4. sc. 2. v. 30. Theuropides senex alloquitur servum & Phaniscum: *Heus vos pueri, quid isthic agitis? quid istas edes tangitis.* Varro in Eumenid. *Vix vulgus confluit, non Furiarum, sed puerorum & ancillarum:* *Anechte und Mägde* dicunt Germani. Ita puellæ quoque dicebantur, quæ jam uxores erant, vel viduæ. Horat. 3. Carm. 22.

--- Laborantes utero puellas

Ovidius Fastor. 2. jubet --- viduas cessare puellas. Penelope ipsi dicitur puella, cum Ulyssijam Telemachum dudum peperisset. Scævola J. C. puellam vocat, quæ erat vidua, & post

post alteri nupta: Agellius l. 12. c. 1. puellam vocat, quæ bis jam puerpera fuerat: ita ut puellæ fuerint, quamdiu iuvenculæ. quidni quoque pueros appellare liceat, quamdiu viridis est iuventa & γένυ χλωρόν, adeò ut pueri hoc loco sint, quos nostrâ lingvâ junge Herren vel Juncferen vocare solemus: Scälcke veteribus Danis dicti & Germanis propriè, quamdiu vox illa in meliorem partem sumta fuit, ita ut non simpliciter servi dicti sint tales pueri, sed Scälke nobiliorem servitutem servientes. hinc in leg. Burgund. tit. 49. §. 4. *ad pueros nostros, qui mulctam per pagos exigunt, jusseramus adduci:* hi pueri Danis dicebantur Whytescalke, & Germanis, sicq; in eadem lege titulus 76. incipit DE WITTISCALCIS. *pueros nostros, quæ judicia exsequuntur, quibusq; mulctam jubemus exigere.* Illo igitur nomine gaudebant isti pueri, qui sanè pueri non erant, sed satis adulti, officio sibi mandato pares. Soli Marescalci nomen vetus retinuerunt, atque quid primum fuerint vox ipsa docet, inter pueros nempe Regis eos apparuisse, donec tempus dignitatem illustrem magis reddidit, & ad hodiernum splendorem Marescalcos evexit in aulis. In lege salicâ tit. 14. leges: *Si puer Regis vel Litus ingenuam fœminam traxerit, hoc est, raptum commiserit, de vita componat.* & in l. Ripuar. tit. 53. §. 2. *Si Regius puer, vel ex tabulario, ad eum gradum adscenderit* Capitul. Karoli & Ludovic. Impp. l. 6. c. 319. eadem ratione:

cujus

cujus vindicta reus sit puer ante Dominum suum, qui uxorem Domini sui adulterio violaverit. Ita quoque Gregorius Turon. Hist. l. 3, t. 5. *lorum* sub collo positum ac sub mento ligatum, trahentibus ad se invicem duobus pueris, suffocatus est. ex quibus quomodo pueri sint intelligendi satis percipimus; fuisse nimirum juvenes nobiliores veteribus Danis & Germanis *Scalcos* dictos. Sicq; optimè distingvi poterunt *Whitescalci* à *Whytetheovnes*, qui occurrunt in legibus Athelstani Regis c. 3. apud Bromtonum p. m. 841. Sunt enim *Whytescalci* ut andivimus, ministri Regis, qui multas exigunt: *Whytetheovnes* verò servi poenæ, vel ut explicat lex *servus forisfactus*, qui ob malefictum suum in servitutem redactus fuit: neque etiam *Whytethegnes* legendum est, ut Bromtonus voluit, quia *Thegni* nomen honoris est apud Anglos, sed *Theovnes* relinquendum, quamvis & *Thegni* & *Theovnes* ex eadem radice provenerint, *tienne* / Danis; *dienen* / Germanis.

(10.)

HENRICO CONVERSO DE SO-
RA. In omnibus ferè monasticis scriptis Con-
versorum Fratrum fit mentio, qui cum mo-
nachis unà vixerint, nemo tamen quid sint,
cur ita dicantur & distingvantur à reliquis, an-
notavit: an sint illi, qui Laici Fratres, *Laybrü-*
der / hodie vocantur, an verò alii? Reperiun-
tur sanè apud Carthusianos & Bernhardinos,
qui

qui CONVERSI ideo ipsis dicuntur, quod mundum relinquant & monasteriis se tradant, conversi ad meliora & tranquilliora à turbulentis seculi negotiis, Patribus & Fratribus istorum ordinum servientes, habitu etiam & colore distincti à cæteris Fratribus, quibus serviunt, suntq; , ut dixi, similes illis, qui in aliis cœnobiis *Layenbrüder* appellantur. nullis literis imbuti ad Theologiam & sacra pertinentibus. Erat Sora ejusq; Cœnobium Bernhardinis Fratribus & Patribus ab initio dictum, hinc etiam *Conversi* leguntur inibi fuisse, & quia servi monachorum, etiam post ponuntur pueris Absolonis.

(II.)

FIALENSLEVE. Puto esse idem prædium quod FIENNESLÖF LILLE vocatur in Catalogo MScr. eorum qui Soræ sepulti sunt; ubi dicitur, Absalonem inde *transluisse ossa Dni Schelmonis Huide avi sui, & filii ejus Tuckonis de Ecclesiâ Fienneslöfille in Ecclesiam nostram*, id est, Soranam, adeò ut prædium illud *Fialensleve* seu *Fienneslöf* videatur fuisse paternum & hereditarium in Absolonis familiâ, ideoq; Fratri Esberno relictum. Supersunt adhuc ista prædia, vocanturq; *Fienneslöf magle*, & *Fienneslöf lille* in Selandia non procul Sorâ. *Magle* enim significat majus in his oris, ut *lille* parvum, jungiturq; pluribus prædiis, quæ se distinguere cupiunt ut *Agli magle*, *Steen magle*, &c.

&c. Sicq; videmus quid Roskildia *Magle Kilde* significet, fontem scilicet majorem, cum quo cæteri comparati ejusdem loci, minores sunt; ob illos enim fontes ibi scaturientes Roskildia nomen emerfit, majoribus & minoribus fontibus celebre, adeo ut quæ hætenus etymologia placuit, quasi *Magle Kilde*, sit fons Magdalena, ex corrupto fonte petita sit, ab iis, qui quid *magle* Danis antiquis sit non intellexerunt.

(II.)

MONASTERIO DE AAS. Aas monasterium situm in Hallandiâ, ab Eskillo Archiepiscopo Lundensi fundatum legitur, & à Valdemaro Episcopo Slesvicensi dotatum. Eskillus sedit ab Anno 1138. ad 1178. Conjicio illud fundatum esse circa Ann. 1165. & Soranos monachos primam illuc coloniam deduxisse dicto anno, secundam quoque Soranos Anno 1195. delegasse, sicq; legendum apud Huitfeldium p. m. 148. *Siden sente Sorøe een Overm Munte fra sig til Aas i Halland Aar 1165* (pro 1195) Nam p. 162. Ann. 1195. secundo Soranos monachos ad Aas monasterium concessisse monet. *Aar 1195. sende Sorøe Kloster atter een Overm Munte af S. Bernhards Orden til Aas Kloster udi Halland.* Hæc causa fuit Absaloni, cur Aasensi Monasterio beneficeret, & legata præcipua relinqueret, quod veluti mater esset Sorana Ecclesia, & per illam,

Iam Aasense cœnobium incrementa sumfisset. Ab hoc Cœnobio tritum illud in his regnis, Hallands Vlas exstitit; etiam extra Hallandiam plura loca sic denominata memini.

(13.)

DONAVIT ET SCOTAVIT.

Hic vides verbum Danicum *stjode* Latina lingua donatum esse. Sæpius enim reperitur in antiquis Scriptoribus. Est autem Scotare & *stjode*/idem quod tradere, & in alterius potestatem ac dominium rem transferre: patet hoc ex literis Christierni Episcopi Ripensis circa Ann. 1298. datis apud Huitfeldium, ubi dicit, *se contulisse & scotasse, & sub reali possessione tradidisse bona jure perpetuo possidenda.* Unde verò hæc traditio, *Scotatio*; & *scotare*, tradere dici cœperit, explicandum est: non enim est nullius momenti, sed antiquos tradendi ritus apud Septentrionales & Germanos, imò apud Celtas omnes, complectitur. Celtæ enim, quia scriptioni ac literis non studebant, sed hanc *παράδειον* à se semper alienissimam esse oportere judicarunt, contractus tamen, ut firmi essent & bonæ fidei, semper curarunt, eoque sine signa quædam loco scriptionis adhibebant, quæ testarentur ritè contractus impletos & perfectos esse, tradenda, tradita; facienda, facta esse, & promissa soluta. Inter hæc signa erant *stipule*, unde stipulationes Romani juris nomen retinuerunt, & *sti-*

& *stipulate manus* dicebantur, quæ stipulam tradabant, quæq; recipiebant: *stipulatâ manu promittere* dicimus eos, quos optima fide præstare promissa credimus, manus jungentes, einander die Hand darauff geben / quamvis hodie stipula absit, quæ quondam promittentibus adesse debebat, si stipulatâ manu quid fecisse dici vellent, sic quoque *festuca* & *exfestucationes*. Fuerunt enim Romanis quoque tempora, quando sine scriptione ullâ in rebus tractandis versati sunt, solis verborum obligationibus & signis concomitantibus, ac memoriam rei gestæ tuentibus contenti. Ita septentrionales quoque signis, maximè obviis, & quibuscunque in sinum aut gremium contrahentium coniectis, contractus implebant, sive stipulæ essent, sive virgulæ & taleæ, vel terræ pugillus, & cespes, vel claves, chirothecæ, vel alia: Omnia enim, huiusmodi in gremium alicujus missa signa erant contractus qui præcesserat, & ritè jam ad finem perductus erat, ideoq; signis his in iudicio productis nulla fides denegari solebat aut poterat. Hoc illud est, quod Dani vocarunt at *stioðe*; & quamvis ritus illi perierint, in gremium conjiciendi, aliq; ritus nunc observentur contrahentium, vox tamen illa antiqua mansit in hodiernum diem, ritè enim ut contractus perficiatur, adhuc dicuntur contrahentes at *stioðe* vel *scotare*. *Stioð* notum est esse gremium & sinum excipientis ali-

aliquid, *Scot*, Germanis, Saxonibus & Belgis;
Schoof/ superioribus Germanis; hinc *Skjode*
& *scotare* in gremium alicujus aliquid conjice-
re, contractus perficiendi causa; at *skjode* sit
Bærn/ infantem suum gremio excipere: Ut *skjode*
bannem Huus/ *Uger*/ og *Eng*: domum, agrum &
prata alicui tradere in dominium. Saxones &
Franci hunc ritum *scotationis* etiam alio voca-
bulo expresserunt; vocarunt enim *lesowerpum*,
quod tamen eodem redit cum *scotatione*;
composita enim vox est ex *Lise*/ veteri Dani-
co vocabulo, & in usu hodiernum manente,
quo gremium significatur, & quidem gremi-
um inferius ad alvum, quæ pars corporis ap-
ta nata est ad colligenda & excipienda omnia
à sedentibus, ideoq; à *læse* & *lese* nomen reti-
nuit, quod in eum sinum colligantur omnia,
scribiturq; propterea & *Laisum* & *Lesum* Jun-
ctum verò *werpum* itidem Germanicæ origi-
nis vocabulum est, *werpe*/ jacere, conjicere, *een*
Werp & *Worp*/ *jactus*, hinc *werpum* Latinâ
flexione, & *laiso werpum*, jactus in gremium,
et *Skjode* Danicè, *scotatio*. Huc spectat to-
tus titulus Legis Salicæ XLVIII. apud Linden-
brogium, qui quoniam totam rem explicat
& notabilis est, afferri debet. Sunt autem ejus
verba hæc. *Hoc convenit observare, ut Tunginus*
vel Centenarius, malleum indicent, & scutum in ip-
so mallo habeant, & tres homines causas tres de-
mandare debent in ipso mallo, & requiratur postea
homo, qui ei non pertinet, & sic festucam IN LAI-
D SUM

SUM jactet, & ipsi, in cujus laisū festucā jactaverit, dicat verbū de fortuna suā, quantum ei voluerit dare. Loquitur hæc lex de exfestucatione bonorū & fortunarum, quas quis alteri donare vult, heredem eum instituendo. Pergit igitur: Postea ipse in cujus laisum festucam jactaverit, in casā ipsius manere, & hospites tres suscipere, & de facultate suā, quantum ei datur, in potestate suā habere debet & postea ipse, cui creditum est, ista omnia cum testibus collectis agere debet: postea aut ante Regem, aut in mallo legitimo, illi cui fortunam suam deputavit reddere debet, & accipiat postea festucam in mallo ipso ante duodecim menses, ipse quem heredem deputavit, in laisum suum jactet, & nec minus nec majus, nisi quantum ei creditum est. Et si contra hoc aliquid dicere voluerit, debent tres testes jurati dicere, quod ibi fuissent in mallo, ubi Tunginus vel Centenarius indixerunt, & quod vidissent hominem illum, qui fortunam suam dedit in laisum illius, quem jam elegerat, festucam jactare, & nominare illum debent, qui fortunam suam in laisum electi jactavit, nec non & illum, in cujus laisum festucam jactavit, & heredem appellavit, similiter nominent. Et alteri tres testes jurati debent dicere, quod in casā illius hominis, qui fortunam suam donavit, ille in cujus laisum festucam jactavit ibidem mansisset, & hospites tres vel amplius collegisset & pavisset, & ei ibidem gratias egissent, & in beudo suo pultes & testes collegissent. Ista omnia alii tres testes jurati dicere debent, quoniam in mallo legitimo, vel ante Regem, ille qui accepit in laisum suum

*suam fortunam in mallo publico, hoc est, ante Thea-
da vel Tunginum fortunā illam quem heredem appel-
lavit, publicè coram omnibus festucam in laisum ip-
sius jactasset, & hæc omnia novem testes debent affir-
mare. Videmus hic ritus omnes in scotatio-
nibus observari solitos, quando quis fortuna-
rum suarum heredem aliquem eligere & in-
stituere optabat. Sic quoque in aliis alienati-
onibus locum habebat *Skode* & *scotatio*, seu
laisowerpum, ut in legatis, hoc loco, quæ
quamdiu in prædiis & agris erant, additur,
donavit & scotavit. cætera bona mobilia dare
& donare solum sine *scotatione* legitur Absa-
lon noster. Formulæ quoque Marculfi de his
laisowerpis loquuntur ut form. 43. *de lesower-
po per manum Regis*. & in ipsâ formulâ nobis
per festucam visus est lesowerpisse vel condonasse.
& mox: *nobis voluntario ordine visus est lesower-
pisse vel condonasse*. h. e. testes adfuerunt viden-
tes, quod in sinum Regium festucam miserit,
& donationem suam sic perfecerit, ita ut ni-
hil potuerit esse firmitus aut stabilius quam
coram Rege *laisowerpire* vel *scotare*, vel per
manum Regis: unde formulæ dictæ initium
tale est. *Quidquid in præsentia nostrâ agitur, vel
per manum nostram videtur esse transvulsum, vo-
lumus & jubemus, ut maneat in posterum robustis-
simo jure firmissimum*.*

(14.)

AD MENSAM CANONICORUM. Pec-
lia-

D 2

liares villæ & prædia ad sustentandos monachos olim & clericos, in monasteriis & collegiis destinare solebant, quoniam Cœnobitæ erant, ex communi mensâ ac quadrâ viventes, ita ut ubicumque magnus numerus Fratrum, ejusdem mensæ & convictûs degebant, multa quoque prædia necesse esset fervire, isti numeto alendo sufficientia; Hinc *Zaffelgütter* apud Germanos, Regum & Principum mensis destinata bona, à quibus didicerunt monachi & collegia Clericorum ac Presbyterorum, mensæ suæ, ut lautior multo multoq; evaderet, donariis conquistis indies consulere, quæ sanè mensæ *γασέρας ἀργὰς* illas produxerunt, quas in pluribus Collegiis Pontificiorum observare licet. A Persis hic mos primò manasse creditur; illi enim alia prædia mensæ, alia vestibus, alia venationibus dicasse leguntur.

(15.)

ESBIRUTH. Puto esse eandem villam, quæ vocatur *Esperöd*: in quâ circa Annum 1329 adhuc Archiepiscopus Carolus Lundensi Capitulo curiam unam donavit, ut habet Chronicon Episcopale Huitfeldii.

(16.)

SAXULSTORP. Non frustra videtur additum in *Rumâ* ut distingvatur scilicet ab aliâ Ecclesiâ Saxeldorp, quam Isarnus Archie-

chiepiscopus A. C. 1305. eidem Capitulo Lundenſi contulit: & diverſæ Eccleſiæ, ejusdem licet nominis, eſſe debent, neque enim quæ jam ſemel donata acceperant, rursus donata potuerunt agnoſcere Fratres illi ac Canonici.

(17.)

FRATRIBUS. Hodie Canonici Fratres deſierunt appellari, inprimis Canonici cathedralium Eccleſiarum, qui *Thumb, Heren* malunt & Domini dici. Nec more Fratrum amplius Canonici vivunt, ut junctim prandeant, junctim dormiant, ſed quilibet ſibi domum & curiam ſtructuram habet, ubi lautiusculè vivant; in Choro tamen Fratres, niſi ubi vicarios ſubſtituerunt, qvi horas canonicas eorum nomine peragere & obſervare tenentur, ipsis, cum lubet, otioſis. unde Patres potiùs quàm Fratres malunt & eſſe, & dici, reſceſſeruntq; Canonici ab iis moribus antiquis multùm, ubi *canonico ordine & monaſtica competentia* vivere jubebantur, ut eſt in fundatione Bremenſis Eccleſiæ Caroli M. apud Adamum Bremenſem l. 1. c. 10. & in aliis Eccleſiis, quamdiu opes & bona donata nondum affluebant, vitamq; ſegregem lautam & unctam minùs concedebant; tunc enim Fratrum titulus ſatis placuit Canoniciſ & ſufficiebat, nec Pater quiſquam eorum audiebat, niſi ſolus Epiſcopus; unde Liemaro Archiepiſcopo Hamburgeni Adamus Bremenſis

historiam dedicans, BEATISSIMO PATRI inscripsit, & in Ecclesiâ Lundensi perseveravit Fratrum titulus adhuc, quippe quos prius Canonicos, hic verò Fratres Absalon Archiepiscopus appellavit, ita ut distingvenda sint tempora sequentia, quibus FRATRUM nomen inter Canonicos evuluit. Vix Monachi pergunt Fratres appellari in monasteriis, cum plures eorum PATRES quoque dicantur. Hinc vita Anskarii calamo Remberti composita sic incipit. *Sanctissimis, & in Christi amore præcipua veneratione recolendis PATRIBUS ET FRATRIBUS in sacratissimo Corbejæ monasterio* adeò illorum Fratrum quoque gratia & concordia rara est.

(18.)

UTRIUSQUE CORONÆ. Intelligit lych-nuchos & candelabra illa brachiis in coronam cincta & diffusa, atque in Ecclesiis nostris suspendi solita: eorum fuisse duo in Ecclesia Lundensi indicat, quibus ceram & cereos hoc legato procurat, & Danicâ ac Germanicâ lingvâ vocantur aut simpliciter Kroner/ Kronerne i Kirken/ aut ut clarius distingvantur à cæteris coronis, addi solet Liusse Kroner/ Liechts Kronen. Ex orichalco plerumque fusa videas, & ad majorem ornatum ac splendorem etiam ex argento; quod quoque conatum esse Absalonem, Archiepiscopum in suâ Ecclesiâ audiemus infra.

(19.) MO-

(19.)

MONASTERIO B. LAURENTII.

Indicatur Lundense monasterium adjunctum Ecclesiæ Cathedrali; tota enim Domus Lundensis, Ecclesia cum Monasterio, S. Laurentio Martyri dicata fuit, nomenq; ejus præferebat. exstant æreoli nummi, qvi passim effossi sunt, cum crate Laurentii, indicantes se prodiisse ex moneta Episcopali Lundensi. Novimus enim in martyrologiis annotatum esse, B. Laurentii martyrium peculiare & excogitatissimum fuisse, eumq; crati impostum ignibus subjectis tostum jacuisse, hosq; cruciatus adeo spretos à constanti & Sancto Viro, ut mediis in flammis exclamaverit, jufferitq; in alterum se latus verti oportere, quod alterum jam satis tostum sibi videretur. ideo hi nummuli cum crate sunt.

(20.)

QUATUOR MARCAS ARGENTI.

De Marcis nunc nihil dicam, earum nomen Danicum esse, & ex septentrione primum ad omnes, qui marcis vel usi sunt, vel hætenus utuntur, pervenisse. Marca autem argenti est sedecim semunciarum pondus argenteum, nostrâ monetâ octo unciales thaleros reddens, ita ut quatuor marcæ argenti faciant 32. unciales, & quæ sequuntur centum marcæ sunt 800. unciales thaleri, & quinquaginta,

D 4

ginta, quadringenti. Hæ sunt markæ argenti, Mark Sølf: aliæ erant markæ denariorum, Mark Penge / exstantq; inter nostras marcas, markæ denariorum Scanienfis monetæ, aliæ Selandenfis, aliæ Jutenfis. Scanienfes denarii & markæ, Abfalonis hujus temporibus, præpollebant Selandicis altero tanto, & diu post etiam. Quatvor markæ denariorum Scanienfium, octo verò markæ denariorum Selandenfium, requirebantur ad unam markam argenti conficiendam, ita ut uncialis thalerus apud Selandenfes id temporis fuerit marca denariorum. duo verò unciales apud Scanienfes markam denariorum Scanienfium reddebant. Et quia sedecim denarii faciunt markam denariorum, videmus quemlibet denarium Scanienfem argenteum valuisse hodiernæ monetæ sex asses Lubecenfes, atqve fic æquales fuiffe denariis Romanis: denarios verò Selandicos valuisse tres asses Lubecenfes, feu quinarium Romanum. Hæc tunc temporis erat magnitudo & pondus denariorum Scanienfium ac Selandenfium. Valdemari l. denarios non femel vidi, pondere dimidiæ drachmæ, vel trium affium Lubecenfium fingulos: at Scanienfis ponderis drachmales denarios nullos: unde haud statim colligitur, eos illo pondere nunquam cuſos fuiffe, quod nuſquam hodie exſtent, vel in Germaniâ, vel in Galliâ, vel in Angliâ, vel in Daniâ Sveciâve, Romanis licet falvis & ſuper-

superstitibus: & trium assium denariis vetustis passim in dictis regionibus occurrentibus. ut nulla causa sit, cur denarii drachmales horum populorum non etiam servati essent. Et fateor hanc rationem valde stringere contra denarios Scanieneses & Slavicos; nam & hi ejusdem ponderis erant, ita ut quatuor marcae Slavicae facerent marcā argenti. Novimus tamen veteres denarios, imprimis argenteos, conquisitos fuisse sedulo, quoties novi denarii cuderentur, & ad monetam edictis severis propositis redire debuisse, ne nunc addam de argentariorum opificum officinis, quæ argenteos nummos omnes ex quibus lucrum sperare possunt, conflant & disperdunt. Ab illis hominibus præcipua nummorum calamitas fluit, illi nummos omnes absumunt alicujus frugis vel pretii, Regesque cogunt ac Principes tot monetas adulteriis fœdare, cum his harpyis aliàs non possit occurrere. Non aureæ messes ullæ, non ulla Gargara aut montes auri vel argenti in nummos conclusi, ab istis lucripetis tuti erunt, vel sufficient. sic ut mihi mirum non videatur tam paucos nummulos veterum Danicorum superesse, & qui supersunt, esse ex vilioribus, quod præstantiores dictorum argentariorum avaritia jamdudum inhians uncis manibus traxerit. Neque tamen existimet aliquis, cum marcas argenti & marcas denariorum hic legit, unum aliquem nummum cūsum.

D 5

tunc

tunc temporis fuisse, qui marcam argenti & marcam pondus in argento repræsentaret: minimè gentium. supra denarios tunc nulli nummi cudebantur: cætera nomina nummorum pondus erant, nihilq; præterea: sic denarii Scanierfes sedecim marcam denariorum reddebant, denarii 64. marcam argenti: denarii Selandici 16. marcam denariorum constitutebant, & denarii numero 128. marcam argenti; erat enim, ut dixi, Selandicus denarius Scanienfi dimidio minor. Civitates Hanseaticæ, Lubeca, Hamburgum, Wismaria & Lüneburgum primæ fuerunt, quæ marcam nomine nummum produxerunt, A. C. 1506. non ante. quæ erat marca denariorum Lubecensium aut Slavicorum, non verò marca argenti: sedecim enim asses Lubecenses tunc illum nummum etiam ingrediebantur, sed multò minores quàm olim. neque enim hæc marca denariorum continebat nisi 32 asses hodiernos Lubecenses, ita ut denarii Lubecenses illo tempore fuerint duorum assium hodiernorum, sicq; Anno 1506. denarii recesserint ac defecerint duabus partibus ab antiquis. Hic nummus dicebatur *Markstück* quorum duodecim marcam argenti faciunt. Super sunt enim adhuc illi nummi, sed vix istos prædones argentarios effugiunt, primæ monetæ præprimis, quod illi secundis & tertiis sequentibus fuerint puriores. Illæ enim Ci-
vita-

vitates tunc marcam denariorum ad peculiarem statum redegerunt, & loco denariorum scillingos sedecim marcae denariorum tribuerunt, scillingo verò cuiq; denarios duodecim, unde postmodum scillingum fecerunt, ita ut denarii 2304. scillingi verò 192. marcam denariorum effecerint, duodecimq; marcae denariorum unam marcam argenti: Hic erat STATUS MARCAE LUBECENSIS Seculo priore, ad quem redacta fuit per dictas Civitates, quæ propterea nummo huic inscribi curarunt STATUS MARCAE LUBECENSIS 1506. Recefferunt verò paulatim ipsi ab hoc statu, nullam aliam ob causam quam veterem illam, argentariis istis argentum omne eripientibus, crescente luxu supellectilis cum divitiis civium, donec ad dimidium marca etiam illa prolapsa sit, hodieq; 24. marcae denariorum, 384. scillingi, denarii verò 1608. Lubecensis monetae ad marcam argenti explendam requirantur.

(21.)

MIDSOMMERS GILDE. Midsummer tempus est mediae æstatis mense Junio & circa festum S. Johannis. Gylde est à Gielde/ census quem solvere debent. Germani vocant eadem ratione die Gûlten.

(22.)

PROPTER JUSTITIAM EXSULANTI. Archiepiscopus ille Ericus dictus est
Cæcicus,

Cæcus, quod oculorum vitio laboraret; sponte suâ exsulatum abiit in Daniam, nemine cogente, Sverro M. Rege Norvegiæ æquas condiciones volente, quas cum accipere nolent, nec Archiepiscopus, nec Episcopi, ut Reges Daniæ & Sueciæ in eum concitarent cessabant, exsilio arrepto eò citius commotos iri Reges sperantes. Hæc causa est, cur legata Archiepiscopo & Episcopis Norvegiæ Absalon hic nuncupet, quia tunc aderant omnes in Dania. Sverrus ab Anno 1178. regnum capessere cœpit. Ericus Archiepiscopus in Catalogo Episcoporum Nidrosiensium electus ponitur ad Ann. 1184. Mox à Huitfeldio Sverrus ad Ann. 1195. mortuus scribitur: quod sanè si verum esset, omnis hæc chronologia Testamenti Absalonis concideret, & ante Annum 1195. nuncupatum fuisset, siquidem Episcopi Sverro mortuo redierunt protinus in Norvegiam ad suas Ecclesias. Illud igitur Hvitfeldio imposuit historia quædam minùs fida, quid pro quo quæ solet arripere. Verum tamen est hoc Anno 1195. die Sanctorum Petri & Pauli Sverrum publicè primùm coronatum ac proclamatum esse Regem Bergis, testante Chronico Norvegico p. m. 524. nisi quod perperam Annum addiderint in margine 1194 ipsa enim verba. Om Baaren dærester h. e. victoriam Sverri contra Sigurdum Magni excipiente; Victoria sanè illa Anno 1194. Sverro obtigit, ergo verum
tem-

tempus quod sequitur est Anni 1195. quo comitia Coronationis suæ Sverrus indixit ad diem Petri & Pauli. Verior igitur est sententia Chronici Norvegici, Sverrum obiisse ad A. C. 1202. 8. Idus Martii Bergis. coronatum esse 1195. die Petri & Pauli, coepisse regnare 1178. Sverri temporibus ita constitutis, jam etiam de Episcoporum temporibus ad hæc Testamenti verba elucidanda quædam afferamus. Dixi Ericum electum 1184. Oysteno Archiepiscopo adhuc vivente, quod ille viribus defectus muneri haud amplius superesse posset; mortuo deinde Oysteino circa Ann. Chr. 1186. durantibus adhuc seditio- nibus & partibus, Electus mansit Ericus usque ad Ann. 1188. quando Româ pallium petiit & impetravit. Sic constitutus Archiepiscopus cœpit Sverro se variis modis oppone- re; quæ cum Sverrus valde moderatus & mi- tis exciperet, hominemq; sedare cuperet, il- le tanquam oleo affuso flammæ flammis ad- didit, & incendia incendiis, ita ut Sverro necessitas dictaret acrius contra ire, & hæc imperia circumscribere, quæ non ferens Ar- chiepiscopus, circa Ann. 1191. excessit, evasit, erupit, in Daniam. Hæc illa est JUSTITIA, ob quam exulare hic dicitur, & legatis Ar- chiepiscopi Absalonis non parum recreatus invenitur. Cæteri tamen, qui hic nomi- nantur Episcopi Norvegici, non cum Ar- chiepiscopo exsulatum iverunt, sed post Sver-
rum

rum coronatum 1195. aut 96. in Daniam quoque ad Archiepiscopum perrexerunt, tantumque effecerunt suis inspirationibus, ut Canutus Rex Daniæ exercitum contra Sverrum miserit in Norvegiam, qui victor magnis calamitatibus Norvegiam attrivit, donec ad Ann. 1201. cæsus adeo fuit à Sverro, ut respirare rursus non potuerit. Hæc Chronicon Norvegicum docet, & addit p. 530. Archiepiscopum & Episcopos non rediisse ad sedes suas in Norvegiam ante Ann. 1203. Sverro mortuo, & Haqvino ejus filio regnante, ac cum Episcopis transigente: sicq; rursus evincitur Testamentum hoc Absalonis non nisi circa finem vitæ ipsius conceptum fuisse.

(23.)

NIGELLO EPISCOPO. Is An. 1190. Stavangriensem Episcopatum sortitus erat, & 1196 cum Nicolao Aslœnsi Daniam petebat. *Nield* vocatus in Chronico Norvegico, sed in Catalogo Episcoporum Stavangriensium apud Hvitfeldium & malè nomen se habet, & annus adjectus 1185. vocatur enim Nicolaus, qui est Niellus, Nigellus & Nialus, nomen Norvegis non ignotum: etiam in Chronico Norvegico erratum est, quando reditum ejus p. 530. adducit, ubi *Niælß* impressa habent pro *Niæld*

(24.) IVA-

(24.)

IVARO HAMARCOPENSI. Hinc discimus oppidum primarium Hammerensis Dioeceseos illa ætate non *Hammer*, sed *Hammerfjörðing* dictum fuisse, vulgus tamen, cui omnia verba, si liceret, sunt monosyllaba, (ita omnia contrahunt) *Hammer* potius vocarunt quàm *Hammerfjörðing*.

(25.)

NICOLAO ASLONENSI. Legendum *Asloensi*, Norvegis *Oppløer* hodie est *Christiania*, postquam Christianus IV. illam transposuit & nitidiùs ædificari curavit, quæ ut diutissimè floreat exopto, quoniam civitas mihi patria est, quam puer nondum biennis & ex uberibus adhuc pendens reliqui, nec postea videre contigit. Nicolaus autem Episcopus princeps facillè tunc erat Episcoporum, qui Episcopatum susceperat Anno 1190. & ceremoniis Coronationis Sverri Anno 1195. præsidebat, Nicolaus Arneson in Chronico Norvegico appellatus: cui legatum unctius propterea contulit Archiepiscopus, quod prudentiâ in rebus gerendis cæteris exercitior esset, & acceptior, licet ultimo loco inter Episcopos ponatur, quod post cæteros Episcopatum adeptus esset.

(26.)

CIFFUM ARGENTEUM. Ciffus hic pro scypho ponitur, Danicè dicitur een
Glaal

Staal propriè: cujus figura vasis qvalis sit neminem nostrum latet, facilius tamen oculis quàm calamo describitur. Alii enim scyphi in pateræ formam minùs profundi, nec gibbo satis conspicuo intelliguntur; alii majores & profundiores gibbosioresq; , pleriqve rotundi & patentes; quâ scilicet formâ maximè differunt à cæteris poculis, quæ & sunt altiora, & minùs patent scyphis. Græcæ originis est vocabulum & antiquitatis magnæ, Homero satis cognitum; quod ipsum qui à Scythis factum esse scyphum & derivari crediderunt, satis confutat, inter quos Græci ipsi hallucinati sunt, & inprimis Athenæus l. XI. Neque enim Scythæ Homero aut Hesiodo noti aut dicti sunt, σκύφοι verò sunt, adeò ut Scythis ipsis antiquius nomen sit scyphi. Meliùs fortè apud eundem Athenæum divinarunt, qui ἀπὸ τῆς σκαφίδος scyphum denominatum voluerunt, quod plerumqve scaphræ figuram imitarentur: sed cum *scaphia* dicta sint ista vasa peculiariter, haud etiam isthuc scyphorum originem referre licet. quin etiam scyphi scaphiis priores sunt, ut jam dixi, adeò ut originem antiquiora à seriùs accedentibus petere non possint. Eustathius mihi videtur optimè ἀπὸ τῶν κύφῶν & à gibbo deduxisse, sunt enim scyphi ferè omnes ὀπισθοκύφῳι, & gibbum insignem convexum, qui concavo suo respondeat, præferunt

runt pede humili addito, cui gibbus innitur. Homero est τὸ σκύφῳ neutro genere, ut & Phædimo & Theocrito.

Δαρσίεον σκύφῳ εὐρὺ μελιζωροῖο ποῖοιο
ut antiquitatem primi orbis elucere in scypho ligneo videamus, cum nondum argenti aut auri aut æris aut stanni tanta copia suppeteret, sed lignea ferè suppellex omnis sufficeret. Tibullus quoque faginum scyphum commemoravit l. 1. Eleg. 10. v. 2. Ad formas varias scyphorum pertinet Stesichorὶ σκυφίον δέπας, poculum scypho simile quod tam poculum quàm scyphum refert, & ὠροσχύφια apud Athenæum, quæ ovorum figuram repræsentarunt: quales scyphos etiamnum hodie servamus. Cur verò hic *Ciffi* exstent non scyphi, ex pronuntiatione & scriptione diversâ manavit. Quidam enim SCI. pronunciant ut ZI. & CI. sic SCIRE, NESCI-RE emolliendo pronunciamus, cum σκυθρων nimis videatur per SKIRE, & NESKIRE illud efferre. Interim Græcissant multa verba, & more Græcorum exprimuntur, ut *Scyphus*, *Scythæ*, *Sceptici*, quæ quoque Latinissant apud multos, ut *cyphos* & *ciffos*, & *Cyphas* & *Cepticos* pronuntiari audiamus potius, ne dura sit nimis pronuntiatio, sed delicatior auribus illabatur, idq; ad scriptionem etiam extenderunt, præcipuè in verbo CIFE-
E
FUS,

FUS, ubi Φ. Græcum F. Latino gemino compenfarunt quoque, nam & Græcè dicitur σκύαΦος Hesiodo

Πλήσας δ' ἀργύρεον σκύαΦον Φερε δῶκε δ' ἀνακτὶ

Hinc igitur Cissi in hoc Testamento scripti exstiterunt,

(27.)

SCUTELLAS ARGENTEAS.

Cicero *scutella* voce, usus est, sed aliâ significatione, quàm huic loco convenit: sumitur enim Ciceroni pro poculo ex quo propinatur; Tuscul. quæst. *Eripiamus huic agritudinem; quomodo? collocemus in culcitram plumeam, psalteriam adducamus, bedychrum incendamus, demus scutellam dulciculæ potionis, aliquid provideamus & cibi.* Delicatulo delicata maximè verba dat, hinc illa *scutella* Ciceroni nata, & *dulcicula*. Nam ad cibos apponendos non scutellam requirit sed vas aliud: differt ergo Ciceronis scutella ab his nostris. Scutulâ tamē Martialis usus est pro patina & paropside quæ cibi apponuntur, comparat enim eam cum lancibus & gabatis. l. XI.

Sic implet gabatas paropsidesq;

Et leves scutulas cavasq; lances.

quin & l. 8.

Bessalem ad scutulam sexto pervenimus anno.

Pati-

Patinas ergo significat scuto similes, quin enim scutulæ & scutellæ ex scuto descendunt, nullum est dubium, adeò ut Cicero quoque l. 2. de nat. Deor. *scutulum* dixerit pro parvulo scuto. Hodie *scutula* & *scutella* pleræque sunt rotundæ, olim oblongæ ad scuti Romani formam, unde dictæ sint. Sic araneæ tela dicitur Plinio *scutulata*, l. 11. c. 23. ubi lacunæ oblongæ in retibus apparent, non rotundæ planè, ut volunt aliqui. *Quantâ arte*, dicit, *celant pedicas, scutulato rete grassantes*. Prout enim in retibus videmus lacunas internodiis suis distinctas, quas Germani & Dani *Wassen* vocare solent, oblongâ rotunditate sibi invicem junctas, sic scutulas retis & telæ araneorum eleganter illas appellarunt: quin & scutulam corticis eadem ratione scripsit eximi arboribus idem Plinius l. 17. c. 16. ubi insitionis artem elegantissimis verbis describit *amputatis omnibus ramis, ne succum avocent, nitidissimâ in parte, quâq; præcipua cernatur hilaritas, exempta scutula, ita ne descendat ultra ferrum, cortici imprimitur ex aliâ cortex par cum sui germinis mammâ*. Hoc igitur quod eximitur, quâ forma eximi contingat, docet: esse nimirum scutulæ formam aptissimam, non rotundam planè sed oblongam. Vox igitur rebus scuto vulgari minoribus, ejus tamen formam referentibus ab antiquis applicata, nam & *scutulata* vestes & equi dicuntur, talibus figuris reticulatis sparsi, *pommelez*

melez vocarunt Francici *Uppfelgrau* *Pferde* Germani. Hinc quoque *scutrum*, vasis genus, quod instar scuti se porrigat, prout hodie lebetes multi præcipuè quos *Spülkeßel* vocamus, ad vitra & pocula emundanda aquam habentes, hi enim propriè *scutra* dici possunt, legiturq; vox ea apud Varronem, & Plautum in *Persâ* Act. I. sc. 3. *Bene & in scutris concalcet, & calamus iniice.* Unde constat æreum fuisse, ut igni admoveri potuerit, & scutiforme. ut *scutriscum* ejusdem formæ vasculum apud Catonem de re rust. c. 10. Hæc omnia à scuto ejusq; formâ Romanis desumpta sunt & in linguam introducta, licet ipsa vox scuti Græca sit, & à *σκῦτον* *corium* originem Latinis monstraverit. Jam verò cum ista forma scutularum oblonga incommodior cœperit esse in patinis & patellis, ad rotundam formam redactæ sunt, & nihilominus scutulæ perrexerunt vocari. Si enim ab initio ista forma rotunda patinis fuisset, non *scutulæ*, sed *clypea* dici meruissent, quod clypei essent rotundi, non oblongi velut scuta. Optimè verò *patinæ* nomen *scutularum* profunditatem exprimit, quod totæ pateant, nullâ fere profunditate gaudentes planè, & humiles, *flach* und *plat* unde Francici patinas appellarunt *des plats* & scutulas *des escuelles* Itali & Hispani quoque in suam linguam receperunt, ita ut Germanos etiam eam vocem retinere voluisse mirari non possim, qui

qui *Skottel* & Belgicè *Schootel*, in superiori Germania *Schüssel* partinas appellant, velut scutulas & scutellas orbes & quadras quæ nobis *Zeller* & *Zellerken* dicuntur, à tesse scindere, vel quod ligneæ essent, ex ligno paratæ cultro, & in formam redactæ, vel quod cibos in illis scindamus. Dani enim & septentrionales vix illam vocem *Skottel* admiserunt. Fuerunt tamen tempora quando in Islandicam aut veterem Danicam nomen illud concessisse licet observare. Notus illis fuit *Scutilsvein*, & dictum legimus in aulâ eum, qui omnem illam supellectilem suæ custodiæ demandatam habuit. Hæc autem pompa minorum aulicorum circa tempora Olai Kirre Regis Norvegiæ cum novis nominibus etiam ultimo septentrioni placuit. Veteres enim mores & nomina adhuc in Daniâ supersunt, ubi scutellæ non nisi *Fade* dicuntur, quod cibum capiant, & *Fadebur* locus, ubi vasa talia servantur, & *Fadeburs* *Pige* ancilla quæ proma conda talium habebatur. Pomposius erat autem in comitatu ministros habere peculiares argento & auro præpositos, quos *Sølf Poppe* vocare solemus, aut qui fercula patinis allata Regibus deserviunt, *Credenker*, *Borschneider*, *Dugsvenne*, ut *Kertisveini* vocabantur, qui cereos præferabant, & tenebant ad mensam sedentibus Regibus, Tam latè igitur se sparserunt *scutellæ*, per omnes

mnes lingvas, & ab hac origine nomen in-
sum fuit receptum.

(28.)

DNO. REGI. Observetur arrogantia
Clericorum, qui Regibus se præponi vole-
bant, præcedunt enim Archiepiscopus & E-
piscopi Norvegiæ licet exsules.

(29.)

MIRABILITER FABREFACTUM. h.e.
magnâ & mirabili arte, cui tunc aurifices
non obiter studebant, præclara edentes ope-
ra: Cornu aureum, quod inter *κεμήλια*
Regum Daniæ stupendi operis est, has artes
veterum maximè commendat, est enim pe-
culiare tam arte quàm ingenio, cui vix simi-
le reliquus orbis ab ea ætate producere po-
test. Et quia Mexicanorum aurificia paga-
nica scriptoribus laude dignissima passim re-
censentur, Mexicanos autem pariter ac sep-
tentrionales nostros e Scythia primùm tran-
sisse docemur, majores nostros magni inge-
nii & solertiæ homines fuisse fateri necesse
est, omnes reliquos facilè superantes. Nam
quæ hodie vulgares & inficeti ac paupertini
ruricolæ in Norvegia plures, tam in ebore,
dente Rosmari, & lignis unico cultello præ-
stant artificia, malo tacere, quàm antiquis
his comparare.

(30.)

DNS. SUNO Erat filius Ebbonis filii
Skial-

Skialmonis Candidi, patrueis Absolonis, cui plures filii, Petrus Sunonis Episcopus Roschildensis, & Andreas Sunonis, qui hic dicitur Cancellarius, sed Saxoni Grammatico *Epistolaris Regius*, quiq; Absaloni in Archiepiscopatu successit. Mortuus est ille Suno Ebbonis A. C. 1186. Ebbo Pater ejus à Suenone Grathe Præfectus Roschildiæ constitutus diem suum obiit An. 1150. Sensus autem verborum est, Sunonē 130. marcas argenti Absoloni debuisse, quod debitum Petrus ac ejus Fratres heredes, Sunonis filii, Absaloni reddere tenebantur: sed nunc iis hoc remisit, nec unquam posthac exigi voluit, sunt unciales thaleri 1040. nostræ monetæ.

(31.)

EPISCOPO ROSCHILDENSI.

Est idem Petrus Sunonis, cujus Patri Absalon Archiepiscopus 130. marcas, ipsi Petro 48. concesserat, h. est, mutuò dederat. Absalon Archiepiscopus Lundensis factus, Episcopatum Roschildensem non dimisit statim, sed donec PETRO huic Sunonis, Patruī sui filio illum tradere posset, retinuit, usque ad Annum 1192. Seditq; usque ad Annum 1214. postridie Simonis Judæ mortuus. In eo autem errat Chronicon Episcopale, quod Hvitsfeldius edidit, dum eum Valdemari Regis Cancellarium dixit, sicq; successerit necesse est Fratri suo Andrææ in hoc officio,

postquam is Lundensem Archiepiscopatum
 suscepit: sed de hac re nulla nos docent mo-
 numenta, quin & sequitur statim in iisdem
 verbis alius error, quo Petrum Fratris Absa-
 lonis filium, huius Brodersen hand var/ facere
 voluerunt, cum fuerit Petrus Absaloni pro-
 nepos ex Patruo Ebbone. Hæc igitur notan-
 da, & emendanda.

(32.)

DNO. CANCELLARIO. Hic est
 Andreas Sunonis frater Petri Episcopi Ro-
 schildensis, qui tunc erat Cancellarius Regis
 Canuti, & EPISTOLARIS Saxoni, quod
 Cancellarii nomen vulgare ipsi minùs Lati-
 num videretur.

(33.)

DNO ESBERNO. An Fratri Absalo-
 nis Esberno Snare? an alii Esberno ipsius Ab-
 salonis propinquo? forte Fratri Petri & An-
 dreæ Sunonis? Utrumque intelligi potest;
 sed alienum est Esbernum Archiepiscopi Fra-
 trem aliis remotioribus postponi, cuius lega-
 ta præponi maximè debebant aliis propin-
 quis. Nec Esbernum Snerling significari ju-
 dico, filium Nicolai Mule, filii Esberni Snare.
 Vix enim eum natū Absolon vidit, aut si vidit,
 filios ejus videre non potuit, quos hic adducit.
 Necesse est igitur alius Esbernus hic indigi-
 tetur, sed quinam revera sit, minime liquet:
 ex Sunonis prosapia esse cum Petro & An-
 dreæ,

drea, qvi proximè præcesserunt in hoc Testamento, non videtur absimile. Infra nominatur Esbernus Mule, qui loricam Absaloni dederit, quam Absalon rursus legavit Ulfo Fratri Petri Stabularii sui. Hunc ego Esbiornum esse puto, qui hoc loco significatur, quiq; occurrit cum Absolone ipso memoratus in lapide Aasumenfi Scania, apud Wormium p. m. 171. Nam quod eum filium Nicolai Mule faciunt, ego quidem non assentior, cum jam dixerim Esbernus Nicolai Mule filium nec cognomen illud gestasse, nec ejus ætatis fuisse cum Absalon moreretur, ut cum eo stare ac res gessisse dici potuerit, quod & ipsum saxum videtur testari, ubi conjunguntur Absalon Archiepiscopus, & Asbiorn Mule, quasi pares ætate. Nam Nicolai Mule filius dictus est Esbiorn Snerling, pro quo *Suerting* legit Wormius ex genealogia Martini Petreji. Sive igitur *Snerling* sive *Suerting* cognominatus fuit ille Esbernus Nicolai Mule filius, non est omnino ille Esbernus qui in Testamento Absalonis hic, & in lapide Aasumenfi *Mule* cognomen tenuit, sed alius Esbernus ætate major, & par Absoloni, patris fortè Sunonis vel Ebbonis vel Tockonis filius. Multi sanè Esberni in Absalonis familia memorantur, nullus verò convenit Absalonis ætati, præterquam Frater ejus Esbernus Snare, & quui hic nominatur Esber-

E s

nus

nus Mule, quem etiam Nicolao Mule majorem existimo, & ætate præcessisse.

(34.)

HILDEBRAND FECERAT. Moris hoc fuit veteribus ab artifice etiam dona commendare & æstimatoria censere, Sic apud Plinium l. 33. c. XI. L. Crassum *scyphos Mentoris artificis manu cœlatos sesteriis centum habuisse* scribit. Sic Martialis l. 6. Ep. 92.

Cœlatus tibi cum sit, Ammiane
Serpens in paterâ Myronis arte
& l. 3. Epig. 35

————— quem tenebat
Artis Phidiacæ toreuma clarum
Pisces adspicis, adde aquam, natabunt.
Sed omnium optimè Virgilius
Eclog. 3.

————— pocula ponam
Fagina, cœlatum divini opus Alcimedontis
Lenta quibus torno facili superaddita
vitis,
Diffusos hederâ vestit pallente corymbos.
In medio duo signa Conon, & quis fuit
alter,
Descripfit radio totum qui gentibus orbem?
Tempora quæ melior, quæ curvus arator
haberet,

Nec-

Necdum illis labra admovi, sed condita,
servo.

PA: Et nobis idem Alcimedon duo pocu-
la fecit,

Et molli circum est anfas complexus a-
cantho

Opheaq; in medio posuit, sylvasque se-
quentes.

Eadem ratione Septentrionales suos artifices
habebant eximios, inter quos HILDE-
BRAND non postremus fuit, qui scyphum
istum argenteum arte suâ commendatissi-
mum reddidit, quem Absalon Esberno do-
navit.

(35.)

DNO. ALEXANDRO. Hic Ale-
xander nepos fuit Absalonis ex sorore INGE-
FRITH, ut didici ex illorum catalogo Ma-
nuscr. qui Soræ sepulti sunt: ibi enim dicitur
sepultus *juxta introitum chori Dominus Alexan-
der Nepos Dn. Absalonis Archiepiscopi ex sorore In-
gifrith.* & in Genealogia Absalonis Manuscr.
quæ penes me est, idem habetur his verbis:
*Insuper supradictus Dominus Ascerus Ryg genuit
filiam Ingifrid, ex quâ ALEXANDER, à quo
Absolon, Alexander & Nicolaus.* Hæc Genea-
logia Absalonis ad illustrandum hoc Absa-
lonis Testamentum unicè facit, debueratq;
juxta edi, sed parco sumtibus, quos nemo
suppeditat, ideoque in alia tempora cum
locu-

locupletior ero, hæc & alia servare preme-
re; necesse est.

(36.)

ET LORICAS QVASHABE-
BAT. Absalon scilicet Archiepiscopus, & in-
dicant Alexandrum Sororis ejus filium infig-
nem Militem fuisse, dignum cui tanta dona
loricarum Archiepiscopalium legarentur, e-
rant enim tunc loricae auro contra, & ἄλλων
ἀντάξια πολλῶν.

(37.)

ET DUOBUS FILIIS SUIS.
Genuit Alexander tres, Absolonem, Alexan-
dram, Nicolaum, ut ex observatione præce-
dente constat. aut igitur unus eorum post Te-
stamentum factum accessit, aut ante Testa-
mentum decesserat.

(38.)

DNÆ MARGARETÆ. In fami-
lia Dn: Absalonis multæ sunt Margaretæ:
nam Skialmo Candidus filiam habuit Marga-
retam, quæ ingressa est cœnobium Roschil-
dense; hæc nimis est remota ab Absalone e-
jusq; legatis. Habuit autem alteram quoque
filiam Cæciliam, nuptam Petro Torst de
Pedersburg, genuitq; Ingerdam, quæ nup-
tum collocata Vagno filiam inter cœteros
proge-

progenuerunt MARGARETAM, ex qua Vogn Gallen, & ex Vogno rursus Margareta, quæ uxor facta est Juris Stigson, Viri celeberrimi. Hæc igitur Margareta, Ingerdæ filia, videtur indicari, cui legatum hoc Absalon relinquere voluit, utpote pronepti ejus ex Amita Cæciliâ. Erat & altera MARGARETA filia Sunonis filii Ebbonis, filii Skialmonis Candidi, ideoq; proneptis & illa Absalonis ex patruo Ebbone, cui hoc legatum convenire poterit: sorori utpote Andree Archiepiscopi & Petri Roschildensis, quibus hic quoque legata scripta reperiuntur. fateorq; me suffragium pro hac ultima Margareta ferre posse, quod videam Absalonem in Sunonis familiam propensum maxime toto hoc Testamento ferri.

39.

ROIANORUM IDOLORUM.

Rugianorum, ex insulâ Rugiâ hic indicantur: Novimus enim Valdemarum primum Regem Rugios non solum devicisse, sed & Christianos effecisse, atque Absalonem præcipuum hujus militiæ Ducem extitisse. Idolis autem istis suos Flamines, & ingentem familiam fuisse, variiq; generis suppellectilem auream & argenteam, manifestius est, quam ut hic prolixè repeti debeat: sufficit scire, ex istâ prædâ Absalonem hos scyphos servasse, egregiosq; fuisse, ut servari mererentur.

40. CANO.

CANONICIS DE PARACLETO.

Indicantur Ebelholtenſes Canonici Monafterii S. Thomæ, quorum Abbas tunc fuit Wilhelmus, quem Pariſiis Abſalon evocatum, per Saxonem Præpoſitum Roſchildenſem, non per Saxonem Grammaticum, iſthic loci conſtituerat. Vocatur hoc Cœnobium ad S. Paracletum, zum heiligen Geiſt; locus autem, ubi ſitum ac fundatum erat hoc Cœnobium, non procul Roſchildiâ diſtabat, in inſulâ *Eſchids ðe* dictâ & dicebatur *Eſkildtune*: Inſulam totam mari undiqve cinctam monuit autor vitæ S. Willhelmi Abbatis, deſcribitq; quod *locus peramœnus fuerit, pratis virentibus & diverſis nemorum arboribus oblectans oculos animosq; illic degentium.* Hvitfeldius ait ad Ann. 1201. hanc inſulam ſitam fuiſſe propè Sielsøe p. m. 168. translatum deinde fuiſſe monaſterium Ann. 1238 ad Ebbelholt oppidulum, ubi Eccleſia in honorem S. Thomæ ædificata: ſed cum Fridericiburgum à FRIDERICO II. Rege ſtrueretur, & oppidum & monaſterium in proximo ſita diruta fuerunt Ante Willhelmum Abbatem ſub Priore regebantur hi Canonici, Willhelmo verò accedente, & Abbate conſtituto, S. Auguſtini regulam ſuſceperunt, ſecundum S. Victoris præcepta, quæ Pariſiis ſolent obſervari, ſicq; Canonici Regulares facti videntur, prius

Mona-

Monachi Ordinis S. Benedicti. Ab Eskillo Archiepiscopo fundatum primò hoc quoque Cœnobium video, ideoq; *Eskilds òe & Eskildstune* imposita nomina. Quando tamen Eskillus hoc monasterium instituerit, non annotatum reperio. *Hervad* monasterium in Scaniâ condidit Anno 1144. *Esßerum* in Selandiâ Ann. 1150. ex voto enim tenebatur ad quinque erigenda: sed in Manuscr. de Exordio Cisterciensis Ordinis Dist. 3. c. 25. quæ beueficio Arnæ Magnæ nunc edita & excerpta legimus in Chronico Danorum Anonymi, quod ille publici juris fecit, disertè dicitur, Eskillum, postquam Archiepiscopus factus est ab Anno 1138. illicò reddendi voti sui tempus adesse cognovisse. Naëtus igitur oportunitatem, de remotis Galliarum partibus, ubi fontem religionis esse cognoverat, non solum quinque sed etiam plures spiritalis professionis conventus evocare curavit. Sic paulò post: Et ut perfectè semetipsum redimeret, mensuramq; bonam & supereffluentem liberatrici suæ, sicut promiserat, persolveret, quinque Cœnobia fundamine contentus esse noluit, sed alia atqve alia tam de suo, quàm de aliorum fidelium dono studuit edificare. Inter illa igitur *Eskildstune* in insula Eskilli quin ab ipso fuerit fundatum dubitari amplius nequit; adeò ut falsi sint isti, qui Absalonem primum conditorem fuisse contendunt, exornavit enim ille, correxit & emendavit quæ subnata erant vitia, non fundamenta prima posuit.

Et

Et si vera est sententia Hvítfeldii Abbatem Willhelmum decessisse Ann. 1201. monasteriumq; translatum esse ab Eskilli insula ad Ebbelholt, Ann. 1238, prout credo verum esse, nescio quâ ratione vera esse possint, quæ ex codice quodam Manuscr. Stephani-
us in prologo ad Saxonem c. XI. commemoravit dicens: *Obiit autem S. Willhelmas XL. anno postquam curam Pastoralem suscepit, & sepultus in monasterio D. Thomæ in oppidulo Ebbelholt dicto Anno 1202.* Nam sanè quidquid de oppidulo Ebbelholt esse queat, monasterium D. Thomæ nondum ibi fuit, cum Willhelmus moreretur, in quo sepeliri potuit, aliàs duo monasteria statuenda forent, unum in Eskildsøe, alterum in Ebbelholt, sub uno Abbate, quod non convenit. Videntur verba ipsa legatitiam indicare, Abbatem Willhelmum ante Absalonem jam vitam finiisse eodem anno 1201. quo Absalon; cum Canonicis de Paraclyto donatio fiat, haud verò Abbati. Erat verò Wilhelmus Absaloni charissimus, quem sanè non præterisset, in vivis adhuc si fuisset.

(41.)

DE PLANO OPERE. Nemo est, qui non sciat distingvere hæc opera in argento, *flecht Arbeit* vocant Germani, cum nullis emblematis argentum, aut sculpturis pictum vel vermiculatum exhibet artifex: *imaginata vasa* mediæ ætatis Scriptores, *pustulata* vetus Lati-

Latium appellavit, getriebene und verhöbene Arbeit/ in figuras varias elaborata.

(42.)

DECEM MARCAS ARGENTI

Cujus igitur ponderis Scyphi fuerint observare licet: hic erat semunciarum 160. unciales thaleros 80. pretio æquans.

(43.)

AD CALICEM FACIENDUM

Distincta sunt poculorum nomina, propter distinctas quas ostendunt formas; Scyphos Danis *Skåle* vocari jam dictum est, estq; patera cum pede humili, unde at *drifte Skåle* formula remanet. *Caucium* & *Caucia* quorum in Codice Justiniano, & alibi quoque, mentio occurrit, Danis *Kousten* dicitur habetq; figuram pateræ sine pede. *Calices* non adeò patent, sed profundius & angustius in pede conspicuo surgunt. Quid *Biccaria* differant, infra dicetur. Calices autem cœperunt Christianis plerumque dici, illa pocula vel *ποτήρια*, quæ in sacrâ cœna solùm usui erant, adeò ut Germanis & Danis religioni fuerit alio nomine poculum illud sanctum exprimere: Den ny Testamentis *Kalk*. & nam ex den *Kelch*. Latinis enim calicis vocabulum non ita restringitur. calices igitur fortes & sufficientes, qui in monasterio B. Laurentii, etiam ad sacros usus pertinent & alta

altaria istius Ecclesiæ ac monasterii. Calices igitur hodie in sacris considerari debent usibus, & quidem Eucharisticis solis, suâ formâ distinctâ; vel etiam extra sacrum usum, in communi vitâ, qui fuit antiquissimus. Hoc loco non nisi calix S. cœnæ destinatus ex argento elaborandus indicatur. Quando calicis nomen primum his sacris poculis dari cœperit, non potest latere, nimirum postquam Hieronymi versio Latina sacrorum codicum cœpit invalescere Seculo V. ante enim quovis poculi nomine hæc pocula Latinæ & Romanæ Ecclesiæ dicebantur. nam & scyphos, & calices, & cuppas promiscuè vocabant. Tertullianus jam calicum meminit sacrorum cum agno Dei in humeris Pastoris sculptorum l. de pudic. c. 7. *Procedant ipsæ picture calicum vestrorum, si vel in illis perlucebit interpretatio pecudis illius &c.* & mox c. 10. *At ego ejus Pastoris, quem in calice depingis scripturam haurio, quæ non potest frangi.* Sed non restrictus fuit usus Sacræ cœnæ tunc ad nomen solum calicis, prout postea, quando Hieronymus in Latinam linguam Scripta sacra transfuderat, tunc enim verbis Sacræ Scripturæ loqui videbantur, cum Hieronymo loquentes, Reperiuntur plura antiquis nomina poculorum, non solius calicis, si quis veteres consulere ac colligere velit. In Græco textu non est nisi ποτήριον ubique, tam apud Evangelistas quam apud S. Paulum, quod est

est poculum, & vasculum ex quo potum
sumimus. Promiscua igitur principio nomi-
na his sacris poculis, prout etiam promiscua
horum poculorum materia in Ecclesiis vige-
bat, vel lignea, vel testacea, vel vitrea, vel
cornea, vel argentea, vel aurea, vel lapidea,
& etiam gemmea, tum verò etiam stannea,
pro cuiusque Ecclesiæ conditione & opibus.
Ex lignis variis in hodiernum usque diem
pocula fabricari frequens est in communi
vitâ, olim fagina præprimis obvia sunt. adeo
ut ἀπὸ ἑκάλυ, a ligno, calicis nomen ema-
nasse voluerint plurimi: sed in sacris his ve-
nerandis ligna vino minùs convenire citò de-
prehenderunt, siquidem lignum aliquas par-
ticulas vini consecrati imbibere necesse fuit,
quod ἀνόσιον nimis videbatur. ideoq; licet
ratio ipsa svadeat à ligneis abstinere, & à cu-
preis, necessitas tamen ipsa aliquando etiam
lignea pocula inter mysteria tanta iussit ad-
mitti, quod Zepherinus Papa corrigere cu-
piens, neque necessitatem tantam aut ino-
piam occurrere posse iudicavit, quin vitreo
saltem poculo administrare possent, qui ar-
genteis aut lapideis carebant, cum vitra
tunc temporis lignum pretio non multum
superarent, sicq; divinos illos haustus niti-
dius servari ac porrigi posse. Nam quod Pon-
tificii nonnulli negare sibi sumserint eò rem
unquam devenisse, ut ligneis poculis alicubi
propinarentur sacra mysteria, hæc ego qui-
dem

dem simpliciter cum illis nolo statuere, neque enim res est incredibilis; exstant plurimi canones in hunc usum lignea pocula prohibentes. Canon 6tus Concilii Rhemensis disertè statuerat, *ut nullus in ligneo vel vitreo calice missam cantare presumat*, ex quo Gratianus suum attulit de Consecr. dist. 1. c. ut calix. Triburiense Concilium Anno 895. habitum, can. 18. sic habet: *Statuimus, ut deinceps nullus sacerdos sacrum mysterium corporis & sanguinis Jesu Christi Domini nostri in ligneis vasculis ullo modo conficere presumat, ne unde placari debet, inde irascatur Deus.* Bene satis, quod planè prohibuerint, nullà tanta necessitate incidente, quæ illos ad pocula lignea redigeret; at quod in communi usu lignea pocula frequentarentur, hinc in sacris etiam eorum usum, primi Antistites non damnarunt, sed ut rem liberi arbitrii semper habuerunt. Neque tamen Honorii Augustodunensis sententiam, tueri velim *Apostolos in ligneis calicibus missas celebrasse* l. 1. de antiq. missar. ritu c. 89. illud saltem, etiam in ligneis calicibus quondam celebratum esse ut obtineam, laboro, quod aliàs canones prohibentes edi non potuissent. Triburiense enim Concilium reliquos calices, vitreos, corneos, vel lapideos nullo modo prohibet, sed ligneos solos. At circa Ann. 787. in Anglia in Concilio Calchutensi sub Hedriano I. Papâ habito cap. 10. vetuerunt Patres, *ne de cornu bovis calix aut patera fieret*

feret ad sacrificandum. Vitrea pocula diutius Ecclesia retinuit, nam & Sec. 4to & 5to adhuc de illis legimus. Exuperium Tolosanum vergente Seculo 4to viventem in vitreis administrasse sacramentum monuit Hieronymus Ep. 4. *Nihil illo ditius, qui corpus Christi canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.* De S. Cæsario Arelatenſi ſeculo 5to labente & finiente claro, Cyprianus ejus vitæ ſcriptor retulit; *Annon in vitro habetur ſanguis Chriſti?* Gregor. Turonenſis l. de gloria martyrum. c. 46. chryſtallini quoque calicis meminit, admirabili pulchritudine, quem Diaconus in baſilicâ S. Laurentii Levitæ elabi manibus ſi-
verit, ita ut confringeretur. Baronius in notat. ad 7. Idus Aug. à temporibus Apoſto-
lorum vitreos calices in uſu fuiſſe altaris me-
minit, de quâ re mihi dubitandum aliquate-
nus foret, quod vitrea tunc temporis auri &
gemmarum pretio non eſſent inferiora: in-
ter oblata tamen dona tales calices etiam,
Apoſtolos in Eccleſiis vidiffe, nec illis uti
dedignatos eſſe, quid quæſo habet abſurdi?
Urbanum Papam numero 18vum, qui ſedit ab
Anno 224. *omnia miniſteria ſacrata feciſſe argen-
tea*, dicit idem Concilium Triburienſe ſupra
laudatum, at non inde ſequitur omnes co-
actos eſſe ad argentea, ſiquidem neceſſitas e-
tiam alia permiferit, & poſt Urbanum etiam
aliis calicibus uſi ſint non argenteis. Nam
Stanneis calicibus uti etiam Innocentius

atus concessit, in regulis quas præscripsit Nicosiensi Episcopo & Episcopis regni Cypri controvertentibus, circa Ann. 1243. Hæc cum ita se habeant, facile pellucet fraus ac mendacium Clericorum ac Monachorum, de calice Hierosolymis servato, ex quo Christus ministravit discipulis, ultimum Pascha celebrans. Et jam Beda suo tempore libello de locis Sanctis c. 2. his sanctis fraudibus persuasus scripsit: *In plateâ quæ martyrium & Golgatha continuat, exedra est, in qua calix Domini scriniolo reconditus per operculi foramen tangi solet & osculari*, h. e. osculis adorari: qui argenteus calix hinc inde duas habens ansulas sextarii Gallici mensuram capit, in quo est illa sponsia potus ministra. Sic illo tempore homines facile credebant, illecti Clericorum susurris, neque enim Beda Hierosolymam venit, aut hæc vidit, sed etsi vidisset & palpasset, & osculis veneratus esset Hierosolymis argenteum poculum utrinque ansatum, illud magis fidem faceret, istum calicem Christi manibus unquam tractatum fuisse? quàm facile enim ejusmodi somnia confingi possunt? inprimis lucri spe affulgente. Sed & magis inde hominum versutia colligi potest, qui Valentia in Hispaniâ quoque calicem ex Agathe punicei & cœrulei coloris pulcherrimo, ibi sanctissimè reclusum & servatum in Christi manibus quondam servuisse volunt; Joh. à Chartagena Pauli sti Papæ tempestate hoc asse-

asserente. Francisci nihil cedere cupientes Hispanis, sibi quoque hunc calicem obtigisse gloriantur, & ostenditur Lugduni in templo Domini nostri de Insulâ, sed & alibi in quadam Ecclesia Augustinenſium Monachorum eundem calicem custodiri scripserunt. Tenue est mendacium, citò pellucet, & irascuntur nobis Pontificii, quod hæc credere nolumus: Sanctos enim hos dolos ad pietatem, ingenerandam mentibus facere, quos laudare potius quam vituperare æquum censent, quasi vera pietas his fraudibus & fucis indigeret. Sed & excusant & tuentur acriter hæc figmenta: esse enim Christum munere prædicationis functum tribus annis, & tria festa Paschatos ipsum celebrasse, unde calicem gemmeum ex Achate, qui Valentiaæ servatur ad primum Pascha Christi pertinere; secundum Lugdunensem in Francia, ad secundi anni Pascha; tertium qui Hierosolymis custoditur, verum & Eucharisticum ultimum calicem esse, ex quo Christus biberit ac propinaverit, sanctissimum instituendo Sacramentum: quartum Augustinenſium in lite esse cum Lugdunensibus, quibus pares non sint, fortioribus enim Lugdunenses pugnare rationibus & armis. Ejusmodi pallia ficulnea his nugamentis obtendere se posse gaudent; Neque enim quidquam cuiquam constat, quo genere poculi Christus in Sacramentâ usus sit, nec magni refert hoc scire;

quodvis enim honestum poculum & mundum tanto Sacramento sufficit, sive calicem nomines, sive craterem, sive scyphum, sive cuppam, ut Francici, la coupe, idem est. Non irascitur Deus his nominibus aut figuris poculorum, quæ hominum arbitrio facile relinquit, quamvis ad pulchrum & egregium in Ecclesiâ ordinem spectare Pontificii velint, quod ubique ejusdem generis paténis & calicibus sanctissima mysteria porrigantur. Hæc ipsis *uniformitas* dicitur, quem neque vituperamus, modo obtineri queat, nec libertas Christiana nimis impediatur vel adstringatur. Paschasius sanè c. 10. libello de corpore & sanguine Domini jam dixit: *inde mos inolevit, quod sanguis Christi nunquam in catino, nunquam in cratere, vel alio vase quàm in calice consecratur.* Non tamen calices omnes sacri sacrae cœnæ solùm serviebant, sed etiam ornatui Ecclesiæ plurimi dicabantur, quos vel *sedentiles* ideo, vel *pendentiles* appellabant, quod vel sederent in altari ejusq; cornibus, aut penderent ex catenulis: ut ex Anastasio Bibliothecario videre licet aliquibus locis. nam in leone IV. sic: obtulit etiam B. Petro Apostolo calices de argento, qui sedent super circuitu altaris, numero 16. & mox: *verùm etiam calicem pendentilem cum catenulis & delphinis.* ubi delphini sunt ansæ calicum. Hæc etiam annotavit deinde: *Michaël filius Theophili Cpolitanae urbis Imperator ob amorem Apostolorum, misit*
ad

ad B. Petrum Apostolum etc. per manum Lazari
monachi etc: calicem similiter de auro & lapidibus
circumdatus, resticulo pendente de gemmis albis
pretiosis miræ pulchritudinis decoratus, & parva
coopertoria ipsius calicis, sicut mos Græcorum est.
His addam adhuc ex vita Leonis. III. Fecit in ba-
siliica B. Pauli Apostoli calices majores fundatos ex
argento purissimo ex ipsius Apostoli donis qui pen-
dent in arcu numero 10. & alios qui pendunt inter
columnas majores dextra levāq; 40. pensantes simul
libras 267. Sic etiam in Paschalis I. historiā:
Fecit calices majores ex argento pendentes, numero
42. qui omnes simul pensant libras 281. Haud e-
rant spernendæ magnitudinis hi calices, cum
in singulos sex libras, & quod excedit, ar-
genti, computare liceret, 80. ferè unciales
thaleros, si monetæ nostræ ratio ineatur, &
si manupretium aurificum pariter æstimari
debet in semunciam 4. assium Lubecensium,
transcendet pretium singulorum calicum ad
93. unciales thaleros. Es his liquet alios ca-
lices fuisse sanctos, qui non nisi Eucharistiæ
serviebant, alii erant *ministeriales*, ex quibus
populo ministrabatur; alii, calices *præcipui*,
h. e. præcipuæ magnitudinis & decoris, alii
calices *pendentes*, de quibus ante monui; his
jungantur calices *fundati*, qui non sunt fusi
& conflati, ut voluerunt nonnulli, sed fun-
dati ex fundo & donis Ecclesiæ. sic etiam
vestes de fundato dicuntur Anastasio de Eccle-
siæ rebus & donis texta & sumta. illudq; fa-
tis

tis explicavit in loco superiùs adducto, ubi *calices majores fundatos ex argento purissimo ex ipsius Apostoli donis* h. e. ex donis, quæ Apostolo S. Paulo à fidelibus Christianis donata fuerunt & oblata significavit, sicq; *vestes ex fundato* quoque, ex fundo Ecclesiæ ipsius paratas, indicare voluit. Hoc Anastasio est *fundari*, & *ex fundato* parari, quod multos hactenus torfit, veramq; mentem Anastasii assequi non potuerunt. Erant præterea in antiquâ Ecclesiâ *calices Baptismi* de quibus Anastasius in Innocenio I. Obtulit, ait, *calices argenteos baptismi numero tres, pensantes singuli libras duas.* In his calicibus baptismi consecrabantur lac & mel & vinum etiam, commixta, quæ nuper baptizatis præbebantur, & ad calices ministeriales pertinebant, unde in tertio Concilio Carthaginensi c. 24. dicitur: *primitiæ verò, seu lac & mel, quod uno die solemnissimo pro infantum mysterio solet offerri, quamvis in altari offeratur, habet propriam benedictionem ut à Sacramento corporis ac sanguinis Domini distingvatur.* Hi ergo erant calices baptismi; erant etiam calices *pœnitentiæ*, de quibus idem Anastasius in Sixto III. scribit, eosq; vocat *ibi ministerium ad Sacrum baptismum vel pœnitentiam*, quod pœnitentes conciliati Ecclesiæ ex his calicibus aquâ benedicta adspargerentur. Calices quoque *reticulatos* nonnulli nobis ex Anastasio eodem suggererant, quos tamen ego nullos unquam fuisse

fuisse cenſeo, nec in Anaſtaſio illos reperi-
 ri. Locum enim ex Anaſtaſio quem pro-
 ducunt, & malè legerunt editores, & ſeipſos
 edentes nec intelligere nec explicare potu-
 erunt: nemo enim haſtenus, quid ſit calix
reticulatus, aut eſſe debeat, ullo verbo expo-
 ſuit, neque hoc dixit ullibi Anaſtaſius; verba
 ejus ſupra ſunt adducta, quæ nihil aliud ha-
 bent, quam Michaelẽ Theophili Impera-
 toris filium dona ſua B. Petro Apoſtolo Ro-
 mam miſiſſe, & inter alia, *calicem ſimiliter de
 auro & lapidibus circumdatum*, h. e. gemmis
 diſtinctum, *reticulo pendente* ſic legunt editi
 libri, ſed facilè videmus legi oportere uni-
 câ literâ additâ, *reſticulo pendente de gemmis al-
 bis pretioſis miræ pulchritudinis decoratum*: Er-
 rat enim hic calix ex pompoſis, & *pendentili-
 bus*, ut ante monui, ſed loco catenularum,
 quæ cœteros calices *pendentes* ſequebantur,
 ut ex iis pendere poſſent, hic reſticulus unio-
 nibus pretioſiſſimis veſtitus eodem ſine addi-
 tus erat, *cum parvis coopertoriis ipſius calicis ad-
 de etiam reſticuli*, ne pendens pulvere &
 ſordibus corrumpetur: illud igitur eſt ca-
 lix *reſticulo pendente de gemmis albis pretioſis mi-
 ræ pulchritudinis decoratus*, ſicq; explodimus il-
 los calices reticulatos, aut de reticulo pen-
 dentes, quod nihil ſic dicatur aut inferatur.
 Jam verò quod alii calices fuerint *anſati*, ſine
 anſis alii, non opus eſt monere aut explicare.
 Novimus omnes quid ſint anſæ in urceis &
 pocu-

poculis, & quod unâ ansa multi calices, binis ansis etiam permulti fabricentur; *delphinus* vocavit Anastasius ansas, ut supra dixi, quod elaboratiores in figuram delphinorum fingi jungiq; solerent: illud saltem de calicibus, ansis duabus præditis, addere mihi lubet, eos semper in suo genere ponderosiores fuisse, quam non ansatos, & in craterum naturam transire potiùs, quàm in classibus scyphorum aut calicum manere, qualis omnino fuit Caroli M. donantis S. Petro *calicem majorem, cum gemmis & ansis duabus pensantem libras 58.* Taudem etiam meminit calicis *tetragoni* Anastasius in Leone 3tio, quod formâ vulgari calicum rotunda spectâ, quadrangulâ figurâ majestuosiores in oculis hominum fore crediderit, ideò addit, præcipuum fuisse: *Fecit Beato Apostolo nutritori suo calicem aureum, præcipuum, tetragonum.* De calicibus imaginatis, deauratis, aureis, majoribus, minoribus nihil dico, quod satis seipso explicent, de gemmeis & gemmatis fortè monere opus est, confundi hæc à scriptoribus sæpenumero, cum gemmea pocula sint, & gemmei calices, ex unâ gemmâ, ut Agathe Smaragdo, Saphiro, in calicis formam parati, vel si ex pluribus gemmis coagmentati unum corpus efficiant, vel si maxima pars calicis gemma sit continua, minor ex auro addita fortè visatur, ut pes fortè calicis ex auro, vasculum ipsum totum gemmeum, vel

labrum cum pede ex auro, reliquum corpus, gemma. Gemmati verò sunt, qui gemmis hinc inde distincti sunt, ita ut non aliter ac aurei calices & aurati differant gemmei & gemmati. Hæc mihi de calicibus sacris ad hunc locum differere visum fuit, in qua re non diffiteor *Andreæ du Saussay* in *Panoplia suâ Sacerdotali* l. 8. me juvasse. Quod verò calicis ejusq; nominis originem attinet, an Latina sit vel Græca, non admodum laborandum esse puto, cum ipsi veteres eâ de re dissentiant, & ad omnem usum, non pro potu solùm, adhibitos esse calices statuunt. Qui enim à caldo & calido calicem derivant, in eo coqui consuevisse ignibus admota declararunt, prout etiam Ovidius ita de calicibus sentit l. 5. Fastor.

Stant calices, minor inde fabas, olus alter habebat.

plerumqve tamen, & frequentius pro vase potorio sumitur, eoq; propendeo, ut à Græco κύλιξ calicem Romanis factum credam, non propter rotunditatem poculi, quasi κύκλιξ, sed quod epotos calices vertigine, quâdam circum agitemus, priusquam ad standum redigantur. hæc κύλισις nobis κύλικας dedit & κυλίσκας h. e. capedunculas & minores calices, à κυλίνδω igitur κύλισις, à κυλίσσει, κύλιξ & κυλίσκη. Tales autem κύλικες κυλιοσόμεναι Germanis adhuc supersunt inter

inter pocula & eleganti ac proprio vocabulo
vocantur *Σύνμετροι* quod se vertant in gyros
amœnos circumagitati, nec statione tamen
excident suâ. Curverò Latini calices potius
dixerint, exinde est, quod v. sæpius in *α.*
transeat, ut hoc ipsum *κυλίνδομαι* sæpius
καλίνδομαι legitur, vel quod Latini respexe-
rint ad calyces florum & *καλυκάδες*, quæ
quoque calicum figuram referunt. Aliud au-
tem est *κάλυξ* aliud *κύλιξ*. Sed non in-
digent hoc loco ulteriori examine talia.

(44.)

CORONAS IN TEMPLO. Au-
divimus superius duas fuisse, nec fuerunt ni-
mius ornatus, requirebat enim templum.
Cathedrale etiam plures, liquidem minores
etiam Ecclesiæ Cathedralibus hodie arcus &
porticus omnes his coronis pensilibus exor-
nant, adeò ut quædam etiam fuerint & sint
trecentorum brachiorum, sed hic luxus Ab-
salonistemporibus eorumq; simplicitati non-
dum conveniebat; sufficebat, cum æreas ar-
genteas efficere posse, & hîc unde sumi de-
beat argentum ad istas coronas perficiendas
& ornandas auro commonstrat.

(45.)

DN. ALEXANDER. Sæpius in hoc
Testamento nominatus: est idem ille qui su-
pra, nepos Absalonis ex Sorore Ingefrida.

(46) OC-

(46.)

OCTO MARCAS AURI. Octo marcæ cum dimidiâ in auro, si Hungariæ probitatis fuit, ut solebant veteres obryzo maximè studere, efficiunt 1088. unciales thaleros nostræ monetæ. Nec quisquam hinc concludere debet, ut casulæ aurum solidum insui solebat & applicari, ita Coronas quoque auro solido exornatas fuisse. Auro induebatur argentum suis locis, quod sufficiebat, vocantq; Germani egregio vocabulo, *zierguld*/ hoc artificium.

(47.)

AD OPUS CASULÆ. Prout hodie usurpatur, Sacerdotum est vestitus altari servientium. Francici vocant *chasuble* Germani quoque retinent ex Latino, *Kasel*/ Dani *Messhagel*/ exprimunt, non parum cæteris elegantius, in missis enim celebrandis hanc vestem induunt, & fibulis in humero nectunt, quod est *Hage Danis*, hinc *Messhagel* à forma & usu simul nominata. Antequam adhibita fuit, apud Latinos servuli illa utebantur, sicut Procopius indicat 2. Vandalicor. ἱμάτιον ἀμπεχόμενον ἕτε σρασηγῶν, ἕτε ἄλλω σρασευόμενῳ ἀνδρὶ ἐπισηδείως ἔχον, ἀλλὰ ὁ δὲ ἡ ἰδιώτῃ πανήγῳ ασι πρέπον, κασῆλαν ἀπὸ τῇ λατίνων φωνῇ καλῶσι Ρωμαῖοι. Huc respiciunt verba Karolomanni & Synodi habitæ An-

Anno 742. XI. cal. Majas, prout exstant l. 5. Capit. Caroli & Ludovici Impp. tit. 2. *Presbyteri vel Diaconi non sagis Laicorum more, sed casulis utantur ritu servorum Dei.* Ad servos igitur casulæ pertinebant, quod citò superjicerentur, nec ullo labore indigerent amiciendi, nec in ullo obstarent expeditis esse volentibus, nisi quod manus præcluderent, quæ servis nimis erant expeditæ, eaq; de causâ inventæ creduntur. Ut igitur Sacerdotes suam quoque humilitatem ostenderent, se servis similes esse, ad sacra casulam transire fecerunt, illam injicientes, & hoc habitu servos se Dei, & servorum Dei profitentes: multis deinde aurifrigiis & aurifrisiis, gemmis, unionibus, pretiosissimisq; aliis *δωρανήμασι* vestem exornantes, ut nihil servile ampliùs in ea supersit, sed Imperatorum & vestium omnium luxuriam sæpe vincat. Sæpius quoque forma ejus mutata, dum in potestate Ecclesiasticorum fuit, & multis nominibus confusa potiùs quàm illustrata fuit: nam ad penulam & planetam pleriqve retulerunt; alii vestem Sacerdotalem *κατ' ἐξοχήν*, vocare, maluerunt: sacco similem vestem alii depinxerunt, ut Simon Thessalonicensis lib. de templo: apud Græcos enim aliter casula se habebat, quàm apud Latinos. Effigiem ejus Goarius in scholiis ad Euchologium Græcorum produxit, & ex eo Andreas du Saussay in panoplia Sacerdotali p. m. 126, Sacco sanè non

non abfimile vestimentum, undique clausum
 sine manicis, sub quo totum corpus cum
 brachiis latet, præterquam caput: descendit
 usque ad pedes, constrictius circa collum, u-
 bi foramen, per quod caput mittitur, & sac-
 cus ille induitur. adscriptum habet illa effigies,
 Ο ΑΓΙΟΣ ΣΑΜΥΩΝ. Longe alia apud Lati-
 nos casula deservit, cujus effigiem ibidem
 quoque produxit ex codice quodam membra-
 neo veteri Liturgico Ecclesiæ Leodiensis,
 quem ante annos 650. scriptum affirmat, à
 suâ ætate computando, & S. Sylvestro I. Pa-
 pæ tribuit, quâ in re fidem meam non obstrin-
 go, sed penes autorem esse sino. Habet illa
 casula multa cum nostris casulis hodiernis
 communia, antè & postè dependens
 à scapulis, lateribus apertis & hiantibus, ut
 brachiorum & manuum usus sit in exporri-
 gendo, quod in sacco & casulâ Græcorum,
 dependente nequaquam fieri potuit, sed ne-
 cesse fuit casulam eò usque antè subleva-
 re, & super brachia tenere, ut manus liberas
 haberet Sacerdos; quod tandem casulam
 Græcorum aliquo modo similem reddit casu-
 læ Latinorum, adeò ut videamus Latinos Sa-
 cerdotes à Græcis casulis uti didicisse, sed suo
 modo illas aptasse, ut commodiores essent
 ministrantibus & utentibus Sacerdotibus:
 quod pulchrè satis Dn. du Saussay ibidem
 demonstrat, dum in casulâ S. Sylvestri expli-
 candâ pergit p. m. 128. Unde miror cum ve-

stem Norberti Archiepiscopi Magdeburgensis qui Anno 1134. sepultus ibidem, illi totus involutus jacuit, Casulam appellare voluisse, cum nihil simile casulæ habuerit illa vestis, nec Acta, ex quibus quædam verba producit, casulam appellarunt vestem illam peculiarem, sed ita describunt: *Vestis superior, quæ parte maximâ superest, punicei coloris serica erat, aureis filis florum vel rosarum instar interspersa, quæ totum corpus NB. cum brachiis ad plantas usq; con-* vestiebat vestis: *Sub hac NB. transverse manus ad modum crucis pectori superpositæ; vestis eadem obvoluta duabus argenteis acubus, superiore parte gemmeo opere exornatis, connectebatur.* Nihil in illa veste simile casulæ Latinorum, sed sacco vel casulæ Græcorum comparari potius poterit, Primus sanè post Procopium, qui Casulæ meminit inter vestes, est Isidorus Hispalensis, Origin. l. 19. c. 24. Scriptor Seculi Septimi ab A. C. 620. usque ad 636. *Casula est, inquit, vestis cucullata, dicta per diminutionem à casa, quod totum hominem tegat, quasi minor casa, unde & Cuculla, quasi minor Cella; sic & Græci planetas dictas volunt, quia oris errantibus evagantur.* Dum cucullatam vestem casulam vocavit, & totum corpus tegentem, Græcæ casulæ similiorem facit & sacco, de quo diximus; nec inter sacras vestes casulam refert, sed inter vulgares adhuc & paganicas. quod miror; non, deficiente occasione, dum de veste Sacerdotali in lege, c. 21. sigillatim tractavit, nec in ejus libris

libris de Ecclesiasticis officiis, quidquam de Clericorum vestimentis adduxit. Beda primus est, qui Casulam inter vestes Sacerdotales recensuit Seculo integro post Isidorum, utpote qui ab Anno 725. scripsit. Is in Collectan. tit. de septem ordinib. sic ait: *Septimum vestimentum est, quod casulam vocant, hanc Græci planetam dicunt, quia suprema omnium vestimentorum, & suo munimine alia tegit.* Planetam, quod Græcis dici & Isidorus innuit, & Beda posuit, haud quidem satis intelligo, nulla enim vox est apud veteres Græcos, *πλανήη*, quæ vestem significet, nec apud recentiores. In hoc igitur & Isidorus & Beda falsi fuisse dicendi sunt, cum nullibi apud Græcos id nomen vesti positum unquam fuerit. *Planeta* potius ex Latina Origine deducenda, à *plano* & *planè*, quod planè tegat hominem, sicq; convenit Casulæ, quæ quoque planè tegebat hominem, ut ex figura Sancti Sampsonis apud Goarium percepimus, & ex vestimento Norberti Archiepiscopi descripto. quibus consentit Albertus Crantzius Canonicus & Lector Hamburgensis primarius, in libr. de Instit. Sacerdot. ad offic. Missæ Anno 1506. edito Rostochii. *Casula suprema vestis Sacerdotis est, & sic dicitur, quia in morem casæ tingit omnia quæ in Sacerdote sunt. Ejus autem figura dicitur esse orbicularis ut demissis manibus Sacerdotis ex æquo undique dependeat.* Rectè omnino secundum illam figuram, quam Goarius depingi cura-

vit & Græcis tribuit. Manibus enim sublevatis & exsertis extra casulam, necesse fuit sinum istum anteriorem & posteriorem in acumen quoddam defluere, latera nudari, & in brachiis ea casulæ gestari, quæ sublevata fuerunt, per plicas & rugas retorta: quæ rursus demissis manibus & reductis latera tegebant, ac figuram orbicularem recipiebant, totumque hominem includebant & cingebant. Nec potuit nescire Crantzius, quid Casula esset suo tempore, sacris jam à pueris innutritus & inter vestes sacras versatissimus. Nondum igitur Casulæ ita fissæ ad latera fuerunt; prout hodie commodior usus eas parari iussit, sed demissis manibus Sacerdotis ad rotunditatem suam orbicularem decedentes redibant, sicque explicanda sunt verba Amalarii Fortunati Episcopi Treverensis l. 2. de Offic. Ecclesiast. c. 19. *Casula dupla est, post tergum, super humeros, & ante pectus.* Scinditur enim casula velut in duas partes, manibus sublevatis & exsertis extra casulam, posteriorem scilicet & anteriorem, de quâ figurâ Sacerdotis in casulâ ministrantis loquitur Amalarius, manibus verò demissis & retractis istæ duæ partes consolidantur, & ex æquo undique dependent, ut loquitur Crantzius. Philotheus Episcopus Cyprianus de demissa casulâ quoque loquitur in ordine instituendi Diaconum, qui Tom. 6. Biblioth. SS. Patrum exstat. Ibi aliquot locis: *egreditur etiam retro Sacerdos demissam*

missam portans casulam. Nec aliud quid dicit, quam Casulam tunc dependere, manus & brachia intra se continentem, quibus alias eam sublevat, ut ex figura Goarii observare quoque licet. Inferius ita loquitur *Sacerdos aperiens sanctas portas, demissum Phælonium gestans*, ubi Phælonium pænula vocatur, & est eadem cum casulâ; rursus subjungit: *At Sacerdos demissè phælonium gestans, & Evangelium ante pectus portans exit, & stat in medio templi, Diacono ad dextram ejus existente cum cereo ardente,* Quæri posset, quomodo Evangelium ante pectus gestare, & casulam nihilo minus demissam habere potuerit, nam manibus etiam non exsertis, nec sublevatâ casulâ Evangelium ante pectus tenens & apprimens ostendere poterat. His ita de Casulâ explicatis, quando vox illa cœperit, inter paganos, ex Procopio Seculi 6. Scriptore aliquatenus constat, & mansisse inter vulgares vestes Seculo 7. adhuc ex Isidoro monstravimus. Seculo 8vo ad sacras vestes & usus migraverat, ut Beda docuit, nec ante quidquam de ejus usu in sacris antiqui docuerunt, unde quæcunque de Casulâ S. Petri, & *φελωνη* Pauli Apostoli Pontificii urgent, suâ sponte protinus concidunt, nemo enim Petrum aut Paulum penulam gestasse negare cupiat, at Casulæ vel nomen notum fuisse tunc, vel ad sacros usus penulas destinatas fuisse, nemo Pontificiorum docebit, puto, cum sciamus Apostolos

docuisse gentes quocunqve habitu sumto,
vulgari & communi, & missos esse sine perâ,
argento & Zonâ μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχοντας.
Sic enim appellat Christus ipse vestes Apo-
stolorum apud Evangelistas. In quibus ve-
rò vestibus sacra celebrarint apud eos, quos
jam docuerant, & ad fidem perduxerant, an
in quotidianis, aut peculiaribus, sacris solum
usibus dicatis, tacet Scriptura, nec adqvie-
scere possumus piis quorundam Patrum con-
jecturis, quas in medio facile relinqvimus,
quoties antiquitati contrarium nihil secum
afferunt; Non loqvor hic de vestibus Sacer-
dotalibus Judæorum & V. T. de quibus diser-
tè præcipitur Ezech. 44. v. 19. Und wann sie
etwa zu einem eusseren Vorhoff zum Volck heraus
gehen / sollen sie die Kleyder darinn sie gedienet ha-
ben außziehen / und dieselben in die Kammeren des
Heyligthumbs legen / und andere Kleyder anziehen /
und das Volck nicht heyligen in ihren eygenen
Kleydern. Hic verò Sacerdotium est novum
& liberum in Christo, antiquis ceremoniis
non alligatum, quibus etiam Apostolos Chri-
sti nequaquam inhæsisse deprehendimus.
Miracula *Casulae S. Petri* quod tantopere cre-
pent Pontificii, mirari satis non possumus,
postquam tot fraudes apertæ illorum ferè fi-
dem labefactarunt, veraq; simul cum fictis
confuderunt. Idem sentiendum de picturis,
in quibus producendis

pictoribus atque Poëtis

Quid-

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas.

Docuimus etiam hac occasione & Casulam & Planetam Latinæ originis esse, nec ad Græcam linguam pertinere, tum verò etiam, unde forma & figura nostrarum Casularum hodie prodierit; Atque in his subsistimus, ne nimis prolixi & tædiosi simus.

(48.)

DENARIORUM SCHANIENSIUM.

Scanienses Denarii non cudebantur nisi Lundis: Lundensis verò monetæ vestigia retrò legere possumus, usque ad Canutum IV. Regem, qui primus Archiepiscopo Lundensi quartam partem istius monetæ concessit, circa Ann. 1080. Ego à Svenone Esthritio primam Monetæ domum Lundis erectam iudico, postquam illic Episcopatum constituit insignem ab Ann. Chr. 1065. nec ante Canutum M. Danos propriam monetam constitutam habuisse intra Danicum Regnum, facile quis evincet. Is autem Canutus, qui Anno 1036. diem suum obiit, ex Angliâ monetarios videtur in Daniam primus ablegasse, & Roschildiæ primam monetam Danicosq; denarios procusos habuisse, ad exemplum Anglicæ monetæ, licet mihi quidem hætenus sub CANUTI REGIS DANIÆ nomine denarii nulli occurrerint, sed plerique ejus CNVT REX ANG. præferant. Ab illis sanè

temporibus & moneta Roschildensis & Lundensis initia sua cunasq; ostendunt, & non nihil de illis legitur: ideoq; non mirum est hic addi denarios Scanienſes, *veteris monetae*, ſcil. ante Canutum VI. Valdemari I. filium, percuffos, qvi meliores erant novis. Pondus & puritatem denariorum Scanienſium illa ætate ſuperius attingi not. 20.

(49.)

FILIUS HARINÆ. Legendum puto, KARINÆ. Harinæ ſanè nomen hactenus eſt incognitum apud Septentrionales: *Carina* verò ſatis notum, descendens ex *Catharina* nomine contracto, quam Karen Dani vocant, hinc *Carina*; ut ex Mariâ *Maren* & hinc *Marina*, derivantur.

(50.)

PRO ANIMA SUA. Vetus formula Chriſtianorum, qvibus perſvaſum erat à Doctoribus Pontificiis, hominis ſalutem non ſolum eleemoſynis ſed & donationibus piis procurari, animæ inprimis cruciatus in purgatorio ſublevari, & citius evolare his alis, valde carnem & ſeculum ſpirantibus, ad beatiora. Hinc illæ formulæ natæ, quæ toties occurrunt: PRO ANIMA SUA DARE: PRO REMEDIO ANIMÆ SUÆ: PRO ÆTERNA RETRIBUTIONE: IN ELEMOSYNAM NOSTRAM: PRO ANIMÆ

NIMÆ MEÆ SALUTE: PRO MERCEDE ANIMÆ MEÆ: COGITAVI DEI INTUITUM VEL DIVINAM RETRIBUTIONEM, VEL PECCATORUM MEORUM VENIAM PROMERERE: UT MIHI IN FUTURO MERCES BONI OPERIS ADCRESCAT: PRO REMEDIO ANIMÆ MEÆ CONJUGISq; MEÆ. PARENTUM ET LIBERORUM: UT TERRENIS FACULTATIBUS MERCARER ÆTERNAS ET BONIS TRANSITORIIS MANSURA CONQVIREREM: COGITAVI VITAM FUTURAM ET ÆTERNAM RETRIBUTIONEM: INTER COETERA CURATIONUM MEDICAMENTA ETIAM ET HOC DEUS REMEDIUM CONTULIT, UT PROPRIIS DIVITIIS HOMINES SUAS ANIMAS AB INFERNI TARTARIS REDIMERE POSSINT: cum aliis innumeris, qvo errore etiam Absalon Archiepiscopus irretitus hic sua testatur & donat.

(51.)

CAPPAM FORRATAM. Postquam aurum & argentum divisit, jam ad supellectilem vestiariam & alia progreditur donanda:

G 5

da:

da: Dicemus igitur primùm de *cappâ*, deinceps de *forratis* agemus. Differunt cappæ & pallia & juppæ, quæ hic leguntur. Et primò quidem attendi debet omne vestimentum, superius, sive sit pallium, sive toga, sive tunica non semel *cappam* vocari scriptoribus: deinde cappam hic indicari *usualem*, quam vocant, & quotidianam Archiepiscopi, non verò cappam sacram, quâ induebantur violaceâ Episcopi, sacris præfuturi aut adstantes. Cappæ igitur illæ *usuales* manicis erant præditæ, cappæ verò sacræ sine manicis corpus ambiebant. Cappæ istæ usuales similes erant cappis monachorum, divisæ anteriùs & apertæ, ita tamen, ut fibulâ circa collum, & cingulo circa medium injecto contineretur circa corpus, præterquam quod manicis etiam indueretur, quæ faciebant, ut eò firmiùs corpori inhæreretur: cappæ verò in sacris usitatæ, ut aliâ forma ac figurâ fabricatæ tractabantur, ita anteriùs planè patentibus circumjiciebantur, fibulâ solâ mento suffixæ, cœtera sine manicis longo syrmate prodigæ & fluentes. Erant & cappæ laicorum hominum, ab his & illis, de quibus loquimur, etiam distinctæ, unde *mantum*, *mantulum*, *mantellum*, Francicis *manteau*, Germanis *Mantel* dici solet, quod non ultra manus pendent porrigeretur, nec *ποδήρης* esset, ut cappa Sacerdotum. Dani autem & Septentrionales etiam hoc pallium Laicorum *Kappe* per-
gunt

gunt vocare. Solis enim Danis debetur hæc vox, nec sine illorum lingvâ satis intelligi potest. Frustra sunt, qui à *capiendo* derivaverunt, Isidori Etymologiam secuti, quod totum hominem capiat: vel à *capite*, quod caput illo involvatur in luctu, pluviisq; & aliis temporibus: multò minùs à *cap*, & *pa*. quod capiat Patrem: quia monachi & sacerdotes, cappis utentes, Patres honoris ergo solent appellari; qui lusus est Andreae du Saussay, in Panopliâ Sacerdotali p. m. 144. quando veram Etymologiam vocis reperire non potuit. Mira est Vossii de vitis sermonis l. 3. hujus vocis explicatio, fatetur enim cappam ex Germanico *Kappe* manasse, & tamen addit, quod *Kappe* à *Caput*. Si *Kappe* à *Caput*, non est illa vox Germanicæ originis, sed Latinæ, & si Germanicæ originis est, non est sanè à *Caput*. Sed video, quid illos moveat, & cur ad caput referri voluerint cappam, non solùm allusionem sequentes, sed ideo præprimis, quod plures cappæ tam in fœminis quàm in viris ad caput solum obnubendum pertineant, nec ulteriùs extendantur. At hinc non sequitur alias cappas præter capitis non fuisse, ideoq; manifestum est, vocem tam latè patentem, cujus usus ad totum corpus se extendat, non posse ad caput solum trahi, aut originem exinde ducere. Hic autem intelliguntur cappæ manicatæ Ecclesiasticis quotidianæ, nobis die Hartze
Kappe

Kappe / nam cappas sine manicis sub palliis comprehendit. Aliquid viderunt, qui *Cappam* Francicum vocabulum esse dixerunt: à Francis enim eorumq; lingua in Ecclesiam Christianam ingressa est cappa, & vestitum Ecclesiasticorum hominum ornare cœpit: Sed quod Franci reliqui; Germani è Danicâ Lingvâ sublegerint ac retinuerint pleraque sua, exq; Danis & Septentrionalibus confluxerint, nec nisi dialectis distingvantur in quam pluribus, hoc est, quod nunquam attenderunt Franci vel Francici, vel Germanorum quisquam, nec tantum debere cupiunt locupletissimæ Matri, ut illam solùm respiciant, ex cujus utero prodierunt & loqui cœperunt, sed malunt *ἀνὸχθωνες* & *ἀνὸ γλῶττοι* videri, quamvis non sint. In Danica sanè lingvâ solâ vera vocis *cappæ* origo, ejusq; causa reperitur, in nullâ aliâ. *Kappe* enim illis vestitus dici cœpit, quo quis involvitur contra pluvias, vel alias ob causas, & est Danis *Kappe* idem quod Latinis *tegere*. Hinc non mirum est apud antiquos monasticos Scriptores cappam, Ecclesiasticam licet, etiam *Pluviale* vocari, cum tamen vix in pluviis adhibeatur, sed intra Ecclesiam, sudo ac fereno cœlo, sacris intenti illâ induantur Episcopi. Wibertus Archidiaconns de vita Leonis IX. Papæ sic loquitur: *Videbatur sibi, quod stans in edito familiares suos ad se de pericula*

culo confugientes reciperet, eisq; subter pluviali veste, quæ cappa dicitur, inclusis, sanguine eorum, sibi vestes infici conspiceret. Ideo enim apud paganos Danos hoc tegumentum *Kappe* dici cœpit, quod contra pluviam defenderet & tegeret, & contra illas tempestates sumeretur: unde inferius disertè dicitur. *Jofrido coco duas cappas pluviales.* Nam & quando caput involvebant caputio, vel cum cappa, vel sine eâ, ut agnosci non possent, dicebantur *forßapped* / & *sig at forßappe* / quod etiam Germani retinuerunt, licet *Kappe* vox apud illos exoleverit, *zu verßappen* / & *verßappet* / quando larvati ac personati incedunt. Manifestum igitur est & monachos & Sacerdotes hanc vocem suam fecisse, quæ ex paganismo, ut plures aliæ, descendit, & *pluviale* vocasse, quod est Danorum *RegenKappe* / cum Latinè loqui vellent. Sed *cappæ* tamen vocabulum prævaluit, quascunque mutationes subierit, & ad quos homines pervenerit. Quod verò attinet *die HarßKappe* / Germanorum Sacerdotum, illa non ex Danica lingvâ nomen hausit, sed ex *cappâ* Francicorum, postquam vocula ista civitate Latinâ ibi donata, & inter omnes Christianos recepta fuit pro veste Sacerdotali, & quidem ex quo Ecclesiasticis placuit, more Johannis Baptistæ, illam vestem & cappam ex pilis camelorum contextam gestare, novo textorum invento productam, tunc enim *HarßKappe*
Germa-

Germanis cœpit vocari, & in hunc usque diem à plerisque Sacerdotibus gestatur, à quibus ad alios quoque translatus est mos, tales vestes postmodum induendi, suisq; usibus, sine nomine cappæ tamen, applicandi. Ein haaren Kleid / von Kameels-Haar / unde Kamelot / Mercatorum vocabulum, qui istos pannos vendunt, etiam manavit, tametsi distinctionibus aliis subinde mutatum sit, & ad undulatos pannos ac vestes restrictum, quales sunt die gewässerte Tassen / Tobinen / &c. propriè tamen panni von Kameels-Haar gemacht iis initio significabantur. Apocal. 6. v. 12. *οὐρανὸν καὶ γῆν* occurrit, nec solum ex pilis cameli, sed etiam ex caprinis vestes hæ pilosæ veteribus conficiebantur, at vix eo more, quo hodie, dicendum est textus eos tractatos fuisse. Neque enim Germanis aut Europæo orbi antiquum est ex his pilis pannos contexere & cappas parare, ciliciis quavis vigentibus, quæ quoque ex pilis animalium texebantur, non verò Camelorum, sed alium usum sui præbebant, non in cappis aut exterioribus vestibus. Nec ibi substituerunt Dani, prout est lingua eorum foecundissima, quin ex Kappe etiam aliam vocem producerent, Kaabe / quâ foeminarum pallia præprimis significarunt, id quod nulla alia lingua tam faciliè præstitit, aut præstare potest. Neque enim diu est, quod foeminæ hic pallia

lia deposuerunt: ante 36. annos nulla matrona in publicum absque suo pallio & Raabe prodibat. Ex his jam dictis, Archiepiscopus cappas donando, quid vestitus indicare voluerit, satis, puto, explicatum dedimus, nimirum togas Ecclesiasticas, quas ipse extra sacra gestare solitus erat.

Nunc de *forratis* aliquid dicendum: *Forrata* hic dicuntur vestimenta, quæ pellibus villosis, hirtis ac hirsutis sunt subducta, quod nesciverunt Romani & Græci, quorum *κλίμα* temperata tales non requirebant vestes. Deductum itaque vocabulum *forratum* à Septentrionalibus eorumq; lingvâ, qui *Foder / Foer / Foderwerck* pelles has pilis obsitas vocarunt, ex quâ pronunciatione Germani superiores *Futter / Futterwerck / Füttern* didicerunt flectere, unde *forrata*, & *furrata*, & *foderata* exstiterunt apud Scriptores monasticos & mediæ ætatis; probè distingvenda à *Fodro Foder /* vel *Futter /* quod etiam pro pabulo in legibus antiquis Germanorum & Danorum, nec non Latinis sæpissimè reperitur, eratq; onus tributi, quo subditi tenebantur Dominis ad pabula subministranda illorum jumentis: quod quia Romani Græciq; nesciverunt, vel quasi, sed à Germanis primum didicere, Germanico propterea nomine in memoriam, illud expressum legimus. Malè verò confuderunt Latini *Forr & Foder*
Dano-

Danorum ac Septentrionalium, sua euphonia rem totam invertentes, aliud enim est *Foder* & *Fodrum*, pabulum; aliud *Forr* / & pellicis hirsuta. *Foder* originem ducit à *Føde* Danico, pabulum, quod alit, & quo quis alitur. non ita *Forr* / quod de hispidis & pilosis usurpatur: ideoq; hic melius scribitur *forrata*, quam *foderata*. Francici etiam & Angli rectam flexionem istius vocis retinuerunt, *fourrez* dicentes & *furring*, quod Latini *foderare*, & *foderaturam*. Latini verò pervertentes vocabulum suum literam *d*. interponendo etiam Germanos & Danos seduxerunt, ut multi *Foder* potius scribant Latinissantes, quam *Forr* cum Septentrionalibus, quibus origo vocis debetur, secundum quam ejus quoque Scriptio attemperanda. Inter Latinos alii hanc vocem *Forring* non *Foderaturam*, sed *Fordaturam* dixerunt, & *Fordare* pro *Forrare*, minusq; peccarunt quam priores. Aliàs Latino nomine *pellis* etiam Germanica & Danica lingua vicissim imbuta fuit: *Pelz* enim & *Pilz* vocant ejusmodi furratas tunicas & vestes tam viri quam foeminae, einen gesutterten *Pelz* / *Pelzkrodt* / *der Pelzer* & similia vocabula. quamvis hæc pellicia propriè dicantur vestes, quæ nihil nisi pelles sunt, nec pannum superius additum habent, *Skindstortel* Danis: neque enim *foderata* aut *forrata* sunt talia, sed *fodra*, pellesq; meræ. Quin & latius ista pellicia sumuntur, non solum pro *fodris*, & hirsu-

hirsutis pellibus, sed etiam pro lævigatis & depilatis, ut sunt braccæ, & quæ vocantur *Kollerten* / quæ tamen Germanicè loquendo *Pelzen* non sunt, sed sub pelliceorum nomine Latinis etiam veniunt: Danis enim *Pelzen* non sunt nisi hirsutæ pelles, pilis suis ornatae; nec solum pelliceæ dicuntur illæ, quæ interiùs pilos versos habent, exterius glabræ, sed & illæ, quæ vice versâ sunt, aut quæ intus & exterius pellibus hirsutis duplicatae sunt, ut *muffula* hodie quæ leguntur in addit. 1. Cap. Ludovici Imp. tit. 22. aut Lapponum tunicae & ocreæ. hæ enim pelliceæ, meræ quoque pelles sunt, sed forraturam insuper habent pilosam & pelliceam. In allegato tit. Cap. monachis singulis *pelliceæ binæ usque ad talos* descendentes dari jubentur. Carolus M. Imp. *pellicium berbicinum* habebat, ut est in Chronico Sangall. l. 2. p. m. 422. h. e. ex vervecina pelle paratum, non exterius pilos gerens, sed interiùs versos. Majores nostri pellibus aliter utebantur, exterius enim plerumque pili sedebant, glabras partes interiùs obversas gerentes, sicq; frigus longè melius arcebant, naturam in his secuti pellicium & sua commoda, non decorem aut artem. Christianis verò factis opinio nocuit, neque enim se homines videri, si sic amicerentur, sed bruta & pecora, & feras. Hinc illæ pellionum artes enatae, quæ inverso ordine pelles interiùs subducebant, ut honesti-

or & magis humanus appareret vestitus. adeo ut *Underfoder / Untersutter* omnia coeperint dici, quæ subducuntur vestibus, non solæ pelles. *doublure* vocant Francici, quamvis & *fourer* dicant forratas vestes & alias res, ut nummos & denarios *fourrez* appellant, qui sub argento æs tegunt, voce ipsis natâ ex Danicâ & Germanica lingvis.

(52.)

DE PELLIBUS MARTURUM.

Hæ sunt illæ pelles de quibus Adamus Bremensis in libello de situ Daniæ p. m. 147. dum ait: *Sembi vel Prutzi aurum argentumq; pro minimo ducunt, pellibus abundant peregrinis, quorum odor nostro orbi lethiferum superbiæ venenum propinavit. Et illi quidem ut stercora hæc ad nostram habent damnationem, qui per fas nefasq; ad vestem anhelamus marturinam quasi ad summam beatitudinem.* Ex quibus judicare licet non vile fuisse tunc temporis legatum marturinæ cappæ.

(53.)

DE PELLIBUS GRISEIS. Quænam pelles illæ sint facile ex Danica lingvâ sciri potest, qui eas appellamus *Graaskind / Graaverck / Graavare* / & Germanicè *Grauværk*. sunt sciuris detracta spolia, quæ nobis Norvegia Russiaq; incredibili numero mittit, ubi istorum animalculorum venationes sunt exercitatissimæ: hyeme solent grisei evadere, mixtiq; pilis rufis grisescunt aut albicant.

Dan-

Dantur quoque in Jutiâ extremâ planè nigri, quorum venatio & possessio nobilissimæ familiæ Frisiorum insignia cœpit ornare in hunc usque diem. in Chronico Norvegico p. m. 94. Haraldum Erici, Regem, Graafell à pellibus istis griseis cognomen tulisse dicitur, quod vestem suam griseis pellibus forratam gestare cœperit, navemq; griseis istis onustam ex Islandiâ in Norvegiam appulisse. In eodem Chronico p. m. 226. narratur de Otthone stulto venante Sciuros in Vermalandiâ: *Hand sif saa mange Graastind / at hand fylte sin Glæde saa / at hand funde ikke drage meere. h. e. tot sciuros dejecit, ut traham suam totam impleret, nec plures ferre posset.* Hæc de pellibus griseis monere libuit, ut intelligatur quænam significantur, hodie enim nondum desierunt, sed inter delicatiores forraturas, levitate suâ commendatissimas, non minus quàm quod corpora satis foveant, & frigus penetrare non sinant, æstimantur.

(54.)

PALLIUM MARTURUM. Intel-
ligitur pallium ordinarium, quo hyeme Archiepiscopus uti solitus est, non Româ missum inibiq; consecratum, quod Archiepiscopi non nisi certis diebus festis induere poterant, in Ecclesiâ. De hoc pallio non hic loquitur, sed pallium innuit, quod Archiepiscopi etiam extra Ecclesiam sumebant, quoties solemniter induti comparere debebant

in publico. Sicut enim oraria & stolæ quædam *usuales* erant Clericis & Episcopis extra Ecclesiam, sic quoque pallia, vestes omnino distinctæ ab illis, quibus intra Ecclesiam, sacris operati induebantur, quæsq; peractis sacris exsuentes in Ecclesiæ sacrario relinquebant, resumentes quotidianas. Ex his erat hoc pallium Absolonis legato destinatum, & pallium marturum dixit, quod, sicut cappa in superiori membro forratum esset de pellibus marturum, panno serico aut laneo superiorem & exteriorem partem pallii tegente, quare paulo post sequitur de pallio quotidiano, quod donaverit & legaverit *Petro Stamme griseum pallium quotidianum.*

(55.)

SUPER-PELLICIUM CUM PELLICIO. Est vestimentum linteum Clericorum, paulo infra genua descendens, manicis amplissimis, sicq; distingvitur ab *Albâ*, quæ quidem linea quoque fuit, sed manicis strictioribus, & longior, quippe quæ ad talos descendebat, *ποδῶν*: *Albâ* quoque uti non licebat nisi in sacrificio missæ, superpellicio etiam in aliis quibusvis functionibus sacris. Dicitur etiam *superlicium*, & Francicis, *surplis*, quod veram originem vocis nobis commonstrat, à plicis deducendæ, ut sit *superplicium* scribendum, non verò *superpellicium* neque enim ex pellibus conficitur, cum
linea

linea sit vestis, nec super pellem aut cutem induitur, ut *camisia*, aut interula, sed super alias vestes injicitur, plicas suas varias accipiendo, propter amplitudinem quâ gaudet. Ultra sexcentos annos non adhibitam hanc carbasinam aut lineam, ipsi Pontificii concedunt, qui aliàs à S. Petro vestium sacrarum originem libenter repetunt. Quod verò hoc loco additur, *cum pellicio de marturibus*, superpellicium donatum esse, attendere debemus, has lineas vestes variè exornari solitas esse, ante manus, in collo, & lateribus, clavis infertis, aut ex holoserico, aut auro, prout etiamnum fœmellæ subuculis suis aurum intexere, aut alia ornatiora pergunt; & Francicum proverbium produxerunt, *Vous estes fille de Chevalier, vous avez la chemise dorée*. Vetus hoc esse discimus ex Lampridio in Alexandro Mammææ filio, qui *in linea aurum*, mitti etiam dementiam judicabat, *cum asperitati adderetur rigor*, cutemq; effricari contingeret sæpius, sed in superpliciis hoc non impediebat, aliis vestibus subtus defendentibus, unde Anastasius in vitâ Benedicti III. *camisias auro clavatas commemoravit, camisias*, inquit, *albas sigillatas holosericis cum chrysoclavo*. Et sicut auro clavatas *Albas dixi ac holosericis limbis decoratas*, sic quoque *superplicia*, ita ut quæ hyemi convenire deberent, hic pellicio de marturibus dicantur instructa fuisse. Inferius occurrit *superpellicium vario forra-*

cum Nicolao filio Archidiaconi legatum. Egregius est locus in Concilio Generali Constantiensi sess. 43. Can. de vita & honestate Clericor. hanc rem illustrans: *Decernimus penitus abolendum, quod Clerici & personæ Ecclesiasticæ longas cum magnâ superfluitate vestes, etiam fissas retrò, & in lateribus cum fodraturis ultra oram excedentibus etiam in fissuris deferunt.* Hoc tam ad lineas quàm laneas & sericas Clericorum vestes spectare facilè judicamus. Multi mecum testari possunt, si memoriam excutere lubet, non ita diu depositas esse has vestes, quæ fissuras suas retrò ostendebant; quæ verò fodraturæ vocantur *ultra oram excedentes* etiamnum maribus & fœminis, Clericis & nonnis, manent ac perseverant.

(56.)

VARIO FORRATAM. Distingvenda veniunt varia & Grisea. Griseæ quæ fuerint pelles & unde, jam explicatum dedimus notâ 53. præc. nunc quoque variæ quænam sint dicam: pantherarum enim, lyncium & pardorum pelles, aliarumq; ferarum, maculis suis conspicuæ, variæ dicuntur, Danis & Germanis, bunt. Variis enim coloribus natæ pelles non solum, sed etiam consutæ & conjunctæ à pellionibus cum aliquo decore & gratia Buntfoder / & Buntverck dicuntur, ipsiq; pelliones ideo Buntmagere & Buntverser. Varias has pelles semper amarunt Septen-

rentrionales, ita ut quoties natura negaverat, arte varium adderent, quod discere licet ex Tacito, qui de omnibus Germanis varias has pelles appetentibus pronunciavit c. 17. *Eligunt feras, & detracta velamina spargunt maculis, pellibusq; belluarum, quas exterior oceanus atque ignotum mare gignit.* Ad phocas procul dubio respicit, *Scælhunde Danis*, & cæteras pilosas oceani belluas, quas insuebant hinc inde ferarum terrestrium pellibus, ut maculosæ & variæ apparerent. Sive igitur lyncibus solis cappa hæc subducta fuit, quos Norvegia elegantissimis maculis distinctos ut & Russia mittit, sive variis pellibus, partim melinis, partim felinis, marturinis fabelinis, vulpinis, lupinis, aliisq; conjunctis parata fuit, *vario forrata* potuit appellari. Occurrit illa forratura in hoc Testamento sæpius, pleræque enim vestes vario potius quam aliis pellibus consuebantur, ita ut mirum videri nequeat, pelliones *Buntmagere* nomen adquisivisse, ex variis potius quam ex griseis, marturinis &c. quia in variis confuendis occupatos maximè legimus.

(57.)

ET JUPPAM. Hæc vox verè Danica antiqua est, quâ tunicam significare solent, een *Joop* transiitq; ad Germanos, & Francici quoque retinuerunt, *la juppe*, suppara foeminarum plerumque hoc nomine significan-

tes, quæ nos Skort / & Germanicè Schör-
ten & Schürken propriè vocamus, quod cir-
ca medium fœminarum in varias rugas ac
plicas contractæ cingantur & firmentur. Sed
& ab aliis Nöcke vocantur, quod nomen est
velut univèrsale, omnibus indumentis ferè
applicatum. Hodie Goopen de rusticis tuni-
cis propè solum effertur, quin & cerevisiam
egregiè rusticos exhilarantem ideo Goopen-
Beer vocarunt, quod hæc saltationibus &
homines & tunicas indulgere faciat: Islan-
dis *Faldafeycckir* dici mereretur. Tantam e-
nim vim bene potis ingenerat talis vel Bac-
chus vel Ceres, ut etiam vestes illam senti-
ant. Hinc Belgæ: *Hy heeft wat in syn muts;*
in syn timp, in syn wambs &c. gevattet, quando
cœperunt ad ebrietatem vergere, & hilari-
tatem nimiam prodere. Saxones inferiores
de homine appoto: *He heeft syn Goop full*.
Malè igitur Ferrarius, qui *giubba* & *giubbone*
Italorum, & *giubbarello*, derivat à supparo,
ut solent, qui Danica nostra contemnunt,
nec respicere dignantur, ad Græca statim,
& Hebraica & Latina in his nominibus deri-
vandis confugiunt; nescientes, aut non me-
mores, quousque Dani & peregrinationibus
& armis linguam suam aliis gentibus insinu-
arint: Cum Vandalis sanè hæc vox transit
in Africam ad Arabes, cum Gothis, Nor-
mannis & Danis in Franciam, Germaniam,
Italiam, Hispaniam, qui tamen à Mauris A-
rabi-

rabicè loquentibus *Aljuba* videntur didicisse, Mauri à Vandalis. Nec Græcia hanc vocem sprexit, postquam & eò Danicæ gentes pervenerunt: ζῶπαν enim vocarunt *juppan*, ut solent sic derivare & pronunciare. ζῶσα dixerunt pro *justa*: ζελάπιον pro *Jularium*. Apud Achmetem in Onirocrit. sæpe reperitur hæc vox; sic enim c. 228. legere potes: εἰάν ἴδῃ τις ὅτι ἐνεδύσατο ζῶπαν, εἰ μὴ ἐστὶν ἐξουσίαζων, ὄνομα καὶ φήμην καλὴν εὐρήσει, δια τὸ ἐπάνω φορεῖσθαι τὴν ζῶπαν αἰ. Quin & Agapius in Geopon. ζῶπὸν habet à *Juppon* Francicorum & Normanorum, quod terminatio satis indicat, & minorem tunicam quam ζῶπαν significat, unde & ζῶπῶνι in Turco-Græcia Crusii, adhuc minor tunica quam ζῶπὸνι, ut apud Italos *Giubbone*, *Giubetto*, & *Giubettino*. Ex hac veste dignitas maxima apud Græcos inferioris ætatis fluxit, ut ζῶπῶνι diceretur Præfectus vestiarii Principis: quin & ad Slavonios illa vox concessit, Servios & Hungaros, qui suos Principes & satrapas ζῶπάνης, Αρχιζῶπάνης, Μεγάλης ζῶπάνης ab hac veste appellare cœperunt, quæ erat superior, ut ex Achmete audivimus, in gloriam Francicæ Danicæq; Nationis, qui hanc vestem hocq; nomen Cpoli militantes & mercatores in has regiones primum attulerunt, tantamq; in iis majestatem & glori-

am admirati sunt, ut vestiti incedere sicut Dani, Normanni & Francici, virtutem summam & Principe dignam, Danisq; similem crediderint. Jamq; intelligi potest locus Constantini de Adm. Imp. c. 29. Ἀρχοντας δὲ, ὡς Φασὶ, ταῦτα τὰ ἔθνη μὴ ἔχει, πλὴν ζεπάνους γέροντας, καθὼς καὶ αἱ λοιπαὶ Σκλαβίναι ἔχουσι τύπον, Idem Scriptor eod. cap. & sæpius ζεπάνιας vocat provincias, quibus hi ζεπάνοι, præerant. Innocentius Papa in Epistolis suis & Actis rectè illos vocat *Jupanos* & *Magnum Jupanum*, vocis analogiam Latinam rectè secutus. Regis Hungariæ legatus Περὴς ad Alexium Imperatorem in pacto Boëmundi Ducis se subscripsit ζεπάνος ὁ Περὴς. Apud Nicetam & Johan. Cinnamum Ἀρχιζεπάνος reperitur. Hæc debeo doctissimo Dn. du Fresne, ejusq; Glossario, qui tamen originem harum vocum non vidit, nec attendit. Nos verò discamus quid vocula faciat unius vestis, & quousque fimbrias & pinnas extendat, quamvis enim vestis virum non faciat, vulgo tamen sæpe Græcum illud placet: ἄμα ἀνὴρ. Quis verò crederet Danicam vocem *Joop* tot terras peragrasse, & tantam gloriam sui excitare potuisse? Bene concludit Menagius postquam in lexico suo omnia recensuit: *Les Allemans disent GIUPP. pour dire un Juppon, & je croy que c'est de ce mot Alleman,*

man, que l' Italien GIUBBA à esté formé. Unde Germani traxerint ac habuerint hoc nomen, & alia plura nemo hactenus sollicitus fuit. Ex Daniâ enim Norvegia & Sveciâ nemo credit quidquam proficisci posse quod juvet, cum tamen ad antiquitatem omnem illustrandam hinc ferè petenda sint omnia, si quis rectè sapere vult. Usus est illa voce Chronici Norvegici Scriptor in Manuscr. de Magno Barfod Rege Norvegiæ, dum ejus armaturam & vestitum describit, p. m. 399. *Hann hafdi oc silke HIIP rauthan yfir Skyrto, oc skorit fyrer oc à back med guli silki Leo. h. e. tunicam rubram sericeam, anteriùs & posteriùs leone flavi serici insignitam super indusiogestavit. Quod satis docet vocem Joob & Hiip antiquam Danicam & Islandicam esse. Ita quoque paulo post eadem historia memorat. Eyvindr hafdi oc silki hiup, med sama hetti sem Konungr. h. e. Evindus etiam tunica serica eodem modo quo Rex indutus erat. Erant hæ juppæ majores & minores, longiores & breviores, ampliores & strictiores, ideoq; legimus etiam hic minorem juppam de griseo forratam proximè sequentem; quam Belgicæ fœminæ vocare solent eene Jacke: jacquet Francicis, quæ paulò infra cingulum circa medios lumbos desinit, adeò ut multi juppon interpretati sint thoracem, quæ non nisi ad cingulum pertingit, inq; his videmus Hamburgi & Amstelodami de Karenshuyvers, Kruyers, Lijzenbröder &c.*

(58.)

COOPERTORIUM VULPINUM.

Ita vocat, ni fallor tegmen superius lecti, pellibus vulpinis subductum: infra *lectisternium forratum de marturibus* occurrit, quod Archidiacono legavit, estq; idem cum cooperatorio. ut & lectisternium vario forratum, quod Mag. Hugoni donatum relinquit.

(59.)

STABULARIO. Danicè *Stallmester* quod nomen hodie non tam magistris stabuli, quàm servis convenit, ut observemus, quantum mutatus ab illis Magister stabuli nunc incedat.

(60.)

ESBERNUS MULE. De hoc Esberno superius notâ (33) satis.

(61.)

HAQVINO CAMERARIO. Etiam hunc superius notâ (8) attigimus, ubi inter testes aderat, hîc legatum accipit.

(62.)

BRUNEI COLORIS. Hæc latinitas tunc placebat, qvôd rem distinctiùs explicaret ac significaret, meliùs qvàm si fusci, vel sub fusci, coloris dixisset, desunt enim Latinis verba, quibus colores distingvant septentrionalibus

libus notos ac quotidianos, est enim inter fuscum & bruneum discrimen non modicum, alter enim saturum colorem ejus generis indicat, alter remissior color est. Sic *blaveos* lapides adduxerunt colore proprio se eximentes à cœruleis, quem colorem solum Romani norunt in eo genere. *Blavotas* aves, quæ pedibus cœruleis visebantur, appellabant, quod cœruleum colorem iis minimè convenire facillè cernerent, aliud enim est *blaa* / aliud *Himmelblaa*. ita quoque bruneus color distinctiones omnigenas recipit, *Hirschfarbe* / *Haarfarbe* / *Leberbraun* / &c. qui colores omnes brunei sunt.

(63.)

EQVUM BLACCATUM. Ita vocavit, quod aliter Latine efferri non posset, quem Dani vocant *een blaffet Hest*. Germani & Angli *Blaf* vocant nigrum, ut atramentum Danis *Blef*. Hinc *blaffed* / quæ quidem colore nigro saturo non lucent aut vigent, sed veluti deficiunt ad pallorem. Germani vocant *salb* illum colorem, ut *Mauß-salb* / *ein salbes Pferd*. Francici vocant, *une couleur effacée*, proprie *blasard* : quod à Græco *βλάξ* & *βλακικός* deducunt, quæ nihil ad colores faciunt, sed ignavos, stolidos, molles, ac delicatos significant. Non igitur Francici suum inde *blasard* acceperunt, sed potius à *blac* & *faire*, quasi color similitudinem aliquam nigredinis faci-

faciens, ut sunt plerique colores ex albo interlucantes, illi enim blaffed verè sunt.

(64.)

ESCHILLUM BATHSVEIN. Sic vocabantur remiges incymbis: Baad hodie scribimus & Svend, unde compositum hoc nomen, *servus cymbæ* Pontificalis, cui remiges peculiare dati erant, illam curantes & regentes. Hodie Baadskarle potius vocamus quàm Svenne / Noerskarle / &c.

(65.)

NICOLAUS STABELLARIUS. Ita scriptum reperi, & nisi stabularius sit, ein Stallmeister / prout ante Petrum Stabularium commemoratum audivimus, nescio quid nominis aut officii sit, quod indicare voluerunt, nusquam enim sic scriptum aut exstructum nomen aliquod animadverti.

(66.)

SAXONI CLERICO SUO. Hic Saxo, quin sit Historicus ille Daniæ celeberrimus dubitari nequit, inprimis quod de libris referendis ad monasterium Soranum addidit, eum in historiâ scribenda occupatum atque eo fine libros, beneficio Archiepiscopi ex monasterii Bibliothecâ de promptos habuisse judicamus, quos hic reddi monasterio jubet. Ita Chronicon parvum, quod nuper de Danicis rebus edidit Arnas Magnæus Islandus

ex

ex Manuser. disertè Saxonem Historicum Clerici nomine p. 10. nobilitavit. Vocat eum hic Absalon *Clericum suum*, h. e. scribam, Secretarium, à manu, ab Epistolis, aliisq; scribendi officiis Archiepiscopo apparentem, hoc enim est Clericum alicujus esse: ita Reges Clericos suos habebant, qui scribenda & notanda maximè curabant: in hodiernum usque diem Belgæ veteri more Scribas & Secretarios suos *Klercke* vocare pergunt, etiam postquam religioni pontificiæ repudium miserunt: ad hoc enim officium scriptionis non adhibebant olim nisi Clericos, quod Laici tunc vix operam darent, & pessimè literas pingerent: ita ut mirari liceat, si pagani adhuc Dani, literis scribendis incubuerunt; quod quidam ex Saxone probare se posse perperam contendunt, Saxonem minimè intelligentes; cur non Scaldos potius & ejusmodi homines Reges literis suis scribendis admoverint potius quàm Clericos? quod tamen nusquam reperitur Regibus in usu fuisse, vel ante Christianismum, vel post eundem: ne in Danicis quidem scribendis ullos initio Danicos seculares adhibuerunt, sed ubique Clericorum hoc erat officium. At cum Clericus talis Saxo fuerit Archiepiscopi, usque ad ultimum ejus spiritum, quomodo statuere potuerunt eum unquam Præpositum Roschildensem fuisse? & quidem ab anno 1161, quo missus est Parisios, ut adduceret S.

Wil-

Wilhelmum? Miror Stephanii sententiam,
 hanc esse potuisse, doctissimi sanè in omni
 Historiâ viri; miror: qui Saxònem nostrum,
 verè satis, circa Ann. 1150. natum judicavit.
 Fuit ergo non nisi undecim annorum Saxo,
 cum Præpositus Roschildensis S. Wihelmum
 Parisiis quæreret; quomodo hæc quæso co-
 hærent? quomodo Stephanii sententiam ser-
 vare aut amplecti licet? Audimus huic testa-
 mento Præpositos interfuisse testes duos, Tu-
 chonem Roschildensem, & Achonem, nisi
 fallor, Lundensem; audimus etiam Saxoni
 ut Clerico legatum ab Archiepiscopo relin-
 qui hoc loco, quando ergo Præpositus Ro-
 schildensis fuit? num Clericus Absalonis e-
 jusq; munus dignius est Præpositurâ Roschil-
 densi? quis ita ratiocinatur? contra verita-
 tem sanè, quam scimus omnes, haud licet,
 neque enim Præpositi, qui in Prælatorum
 dignitate constituti vivebant, ad Clerico-
 rum officium rursus se deprimi facilè pate-
 rentur, nec quemquam hoc flagitare decens
 erat. Certo igitur certius hoc concluden-
 dum superest, Saxònem Historicum Dano-
 rum Præpositum Roschildensem minimè fu-
 isse, dum Absalon superfuit, qui in fine vi-
 tæ eum Clericum suum adhuc vocavit, &
 Saxònem qui in literis à Stephanio produ-
 ctis Præpositus Roschildensis vocatur & sub-
 scripsit, quiq; S. Wilhelmum à Parisiis in
 Daniam ut adduceret missus fuit, alium fu-
 isse

isse à Saxone Grammatico & Historico; cum Saxo Præpositus Roschildensis ante Absalonem decessisse videatur, saltem Tockonem successorem habuerit in Præpositurâ, qui Absaloni Testamentum nuncupanti affuit ut Præpositus; Saxo autem, ut Clericus Archiepiscopi, absens, in Scaniâ, ni fallor, & monasterio S. Laurentii vixit; aliàs inter testes cum cœteris comparuisset, sequuntur etiam statim Mag. Johannes & Mag. Waltherus, qui presbyteri in monasterio S. Laurentii, & magistri scholarum ejus loci fuisse videntur, quin & plenarium monasterii B. Laurentii, & Acho Præpositus ordine conjunguntur, ut omnia Lundense monasterium hæc legata videantur respicere. Saxo autem Grammaticus & Clericus, qui jam duas illas marcas cum dimidiâ ab Archiepiscopo mutuò datas acceperat, si plures Archiepiscopo debuisset, plures quoque marcas donatas ac legatas recepisset: hæc enim mens est verborum, *Saxoni Clerico suo duas marcas argenti & dimidiam concessit, quas sibi donavit*; Archiepiscopum, scilicet ante Saxoni hanc summam concessisse utendam, viginti nempe unciales thaleros nostræ monetæ, quos nunc ipsi Archiepiscopus donet & leget, ut ad illos reddendos Saxo compelli deinceps non debeat.

(67.)

MAGISTRO JOHANNI, Nondum
I Magi-

Magistri nomen inter titulos eruditorum honoratiores receptum fuit, prout hodie moris est literatos ad Magistri gradum ascendere, iisq; præmiis, laudibus ac titulis insigniri, ob egregiam eruditionem, quam præ cæteris adqvifiverunt: sed vocantur hic Magistri ab officio quod gesserunt in scholis quibus præerant: illos enim Magistros simpliciter dictos fuisse multa docent exempla. Helmoldus l. i. c. 14. Adamum Bremensem Magistrum vocat, quod scholæ Bremensi præesset, eamq; regeret: *testis est Magister Adam, qui gesta Hammenburgensis Ecclesiæ conscripsit.* Sic quoque Ditmarus Mersburgensis Ekkihardum *Grammaticum & Magistrum scholæ* vocavit, & Anskarius ipse Magister talis initio fuit;

----- *Magistratus regimen Præceptor adeptus* ut ait Gualdo Pöeta versibus Anskarii vitam reddens: neque enim in cœnobiis & Ecclesiis inter Clericos alii Magistri occurrunt. A Romanis quidem hoc adsumtum est nomen, qui multos Magistros agnoscebant domi militiæq; in sacris, in conviviis, in collegiis artificum & opificum, eaq; de re testantur Inscriptiones non solum, sed & ad nostros opifices redundavit nomen Magistri, qui *Meister & Mester* appellantur passim: inferius legitur, *Achoni magistro laterum der Ziegelmeister.* At post tempora Absalonis Archiepiscopi Fridericus II. Imp. primus Magistri nomen inter

inter honores & titulos literatorum esse iussit, ut eo gauderent, qui in literis profecissent, nulli licet officio essent admoti. Hic verò Mag. Johannes superius inter testes adstitit & audivit Absalonem testantem & legantem, ubi quoq; Lundensis Ecclesiæ Canonicus appellatur, ita ut Magister Waltherus, qui proximè sequitur, Canonicus quoque fuerit ejusdem Ecclesiæ, & scholam insignem ac frequentem fuisse tunc Lundis indicant, quæ plures Magistros Canonicos habere debuerit præpositos, hæcq; causa est cur Mag. Johannes Absolonem sequi poterit, & in comitatu ejus apparere; nam si solus Magister scholæ regendæ præfuisset, haud munus illud permisisset ipsi abesse. Monendi quoque sumus tunc Magistros Scholarum, licet Canonicos, ipsos scholas rexisse, & in iis docuisse: sed postquam præbendæ majores & minores prodierunt, ac distingvi cœperunt, ad minores Canonicos scholæ labores pertinere cœperunt, ad majorem vero nomen dignitatis & *Scholastici* concessit, qui aliis docendi munus imponebant, ipsi consilio scholis præerant, ut Rectores & Inspectores, philosophâ sententiâ non operâ: Canonici enim ferè cum Episcopis hanc vitam sibi probrosam tandem existimarunt, in quâ docendi munus superesset adhuc, per Vicarios enim hæc facile præstari obtinebant, qui infra mores ac dignitatem

I 2

suam

suam illas operas esse credebant, sic Magistri Scholarum postmodum ad Vicarios Domini Scholastici & Canonici Prælati concesserunt, ex ejusq; nutu pendebant, quod Lundis tamen Absalonis ætate nondum invaluerat, siquidem ipsi Magistri Canonici non Vicarii erant.

(68.)

BICCARIUM ARGENTI. Utitur etiam illa voce Arnoldus in Chronico Slavor. l. 4. c. 14. *ablutionem digitorum fecit in biccario mundo.* Hic protinus, more suo solito, Etymologistæ *biccarium* ex Græco βικῆ deducere jubent, quod orcam & amphoram, aut vas aliquod simile denotat, dolium, urceum, lagenam, σάμνον, & Hebraicum בִּכְבִּיק *Back-buck* eò quoque referunt, ita ut ex Hebraica voce dictâ Græci βικῆ; ejusq; diminutivum βικίδιον, inde Latini *bicarium*, Germani *Begher* / Dani deinde & septentrionales *Begere* fecerint. Egregiè profectò sibi sic ratiocinari videntur, mihi verò hallucinari. Dicant mihi, quando *bicarium* apud Latinos usurpari cœperit, dicant quæso: num apud Varronē de Latinâ lingua legitur, aut Gellium in noctibus Atticis, aut similes Autores? Solet Varro, quæ ex Celticâ ad linguam Latinam ornandam & locupletandam prodierunt, non semel indicare, sed de *bicario*, nec ille, nec alius quis monuit. Est verò Celtica lingua, nihil nisi

ve-

vetus septentrionalium populorum, sub quibus Norvegi, Sveci, Dani, Germani, Galli, Illyrici quoque comprehenduntur non Hebræi, non Græci, non Latini vel Romani. Nunc videamus an non felicius *bicarium* ex illis lingvis cognatis Celticis, vel recentioribus Danicis deducatur, quàm ex Hebræo *Backbuk* vel Græco *βίξ* & *βικίδιον* quod apud Suidam legitur. *Bicarium* sanè apud Latinos non legitur, anteqvàm Gothi Italiam Galliam & Hispaniam infederant, ut verè Gothicum nomen antiquum esse dici queat. Gothi autem quod ex septentrione sæpius exiverint, & nomine ac lingua suâ Germaniam, Illyricum, Russiam impleverint totam, Historiæ loqvuntur antiquissimæ, & ego probatum dedi aliàs; à Ponto deinde & Mæoti palude reversi, eodem nomine, eadem lingvâ Italiam, Gallias & Hispanias inundarunt; Quid igitur mirum ex illa lingvâ Septentrionalium, tot gentium factâ, monachos ejusq; farinæ & Latinitatis homines vocabula sumsisse, & detorsisse, quoties opus erat, & significantiùs res exprimere se posse credebant. *Bicarium* sanè est inter illa pocula, quæ peculiarem formam habent, à Gothis forsan etiam in Italiam introducta, aut à Francicis, aut Germanis & Normannis. Romani enim hanc poculi figuram nesciebant, ut & Græci, ita ut *Backbuk* & *βίξ* illi figuræ nequaquam convenient, sed urceis & urceolis

potiùs aut amphoris. Hebræi sanè omnes *Backbuck* dicunt à sono, quem reddunt aquæ effusæ per urcei collum angustum, nomen accepisse; hunc sonum Græci *νότασον* peculiariter dixerunt, & *νόταβίζεν* eos, qui hos sonos crebrò producant, helluones insignes. quid illic bicario simile? *Bicarium* est poculum, rotundum ferè, quod inferiùs coangustatum, ita tamen ut suâ sponte stare possit, superiùs magis patet. Hæc vera antiqua & nova figura est *bicarii*, nam adhuc nobis illa superest. Danis *Begere*; Suecis, *Begare*; Germanis superioribus *Becher*/inferioribus *Befer* audit; Italis, *Bicchiero*, qui de vitreo tamen poculo illud usurpant plerumque, unde *Bicchierajo* is dicitur, qui pocula vitrea vel vendit, vel facit. sed hic non quæritur ex quâ materiâ *biccaria* fieri consueverint, vel quàm strictè & *κατα γένος* ab his vel illis sumantur, sed ex quâ origine nomen illud descenderit, & quâ formâ principiò fuerit bicarium. Sufficit, jam me monstrasse à Danis & septentrionalibus originem petendam esse, ubi hujus nominis vestigia multa & clara & antiqua reperiuntur, nulla apud Hebræos vel Græcos, vel Latinos antiquos, ut frustra sit ad illos fontes accedere, turbidos nimis, & allusionibus meris fœdatos, qui habemus domi puriores & purissimos, quod faciliè vident, si videre volunt.

lunt. Habent verò Dani ex eadem origine plura, nam & *Bessen* quod significat *pelvim*, ejusdem radicis est, licet ejusdem figuræ vel formæ non sit eum *bicario* & *Begere* propriâ enim figurâ gaudet *pelvis* & *Bessen*, amplioribus labris præditum vas, & ferè humilior quò magis patet: exinde Itali fecerunt *Bacino* suâ pronuntiatione, ad nostram enim fuit *Bakino* hinc *bacinello* & *bacinetto* sed ad alios usûs quam *bacino*, quod originem non impedit, sæpe enim usus verborum ἀνωμαλίζεαι. Francici suum *bassin* inde traxerunt, quod scribî debebat *basin* ut origo nominis conservaretur, quemadmodum Itali quoque loquuntur in proverbio, *netto come un basin da barbiere* Cur verò hic (a) appareat, non (e) vel (i) exinde fluxit, quod septentrionales parvulo sono (a) & (e) literas mutant, (a) scilicet clarum habentes, & (a) soni mixti ut (a) & (ä) seu (æ.) Originarium enim nomen Danicæ lingvæ, ex quo *Begere* & *Bessen* derivantur, est *Bac*. quod etiam olim vas aliquod majus significabat, quam aut *Begere* aut *Bessen* & usurpatur adhuc apud Belgas, qui retinuerunt in suâ lingvâ illa vasa, vocantes *Bac* / vasa quibus pluvias aquas colligunt *een regenback*, *cisternas*, *een Back* omne vas, in quo arida & sicca quævis reponunt: etiam patinas nautæ in navibus, ex quâ cibos capiunt, *Bak* vocant, ut *aen den*.

Bak gaen &c. vetus nomen quo vasa appella-
bant. Hinc jam apud Festum Pauli, *Bacar*
vas vinarium simile bacrioni. BACRIONEM dice-
bant genus vasis longioris manubrii, hoc alii *trul-*
lam appellant. Rectè igitur Laurembergii An-
tiquarius hæc verba explicavit: *Vocatur &*
Bacar, Bacarion, Becario, & Becarium, Meminere
ejus Apulejus, Tertullianus & alii. Glossæ Bacarium,
είδος ἀγλίας. quæ sanè nec apud Græcos na-
ta nomina dici possunt, nec apud Latinos,
sed ex Celticâ antiqva, h. e. Danica septen-
trionali per Germanias Galliasq; ad Latinos
transierunt: ibi enim foetura talium vocum:
adeò ut rectiùs hinc scribere doceamur ho-
die een *Bæck* quam *Beck. amnem, rivulum,* quæ
vox mater est omnium dictarum, nam ob a-
quam hauriendam vasa inventa. Saxones quo-
que *Bæck* dixerunt, Belgæ *Beeck*, Germani
superiores *Bach*; hinc illa vasa & pocula a-
quæ & munditiei destinata, quæ hætenus e-
numeravimus, se invicem sequuntur: *Bæck/*
Becker/ Begere/ Becher/ Baccar, Bacrio, Ba-
carium, Becario, Becarium, Bicararium,
Becken/ quæ scribi debebant *Bæker/ Bægere*
Bächer/ Bächen/ adeò ut etiam in Islandiâ e-
orumq; lingvâ, vetustam septentrionalem
adhuc referente, supersint *Bekur, rivus, & Bikar*
& *Boukr* poculum; quin & *Batiolam* vel *baci-*
olam apud Nonium Marcellum inter pocu-
lorum genera positam c. 15, ex eâdem lingvâ
Celti-

Celticâ Septentriouali ac Gallicâ fluxisse, nunc videre licet, à Plauto usurpatam vocem, ut ait in Colace : *Baciolam auream octo pondo habebat, accipere voluit.* Adde etiam locum Plautinum ex Sticho, *Quibus diuitiæ sunt domi, scaphio, cantharis, baciolis bibunt :* conveniunt Glossæ veteres Latino - Græcæ : *Batiola*, *ωσίνερον*. Et cur non ex illâ lingua originem potius hauriendam judicamus, in quâ solâ tot convenientes voces matrices, fororian-tes, cognatæ, sibi invicem lampada manusq; tradunt, quàm ex Græcorum & Hebræorum longè diffitis fontibus, & peregrinis omnino, vocabulorum talium etymologias accersere? ubi quando voces singulas probè jam torsumus, nihil tandem egisse nos videmus; sunt coacta, affectata, ludi, & nugæ omnia. Sed vix in laudes Danicæ lingvæ exspatiari mihi nunc licebit, nisi amorem patriæ objici mihi velim; quasi affectibus magis ducar, quàm veritatis studio, id quod semper à me alienum esse debere censui. Doctissimi Censores Lipsienses ita judicarunt de scripto meo Danicæ lingvæ præstantiæ dicato, me fecisse quod solent, qui in patriæ laudes, aut ejus loci, ubi bene est, profusi & proclives maximè sunt. Debetur hoc patriæ profectò, dummodo veritatis limites non transiliamus, quod spero etiam à me factum, nec enim affectibus servire, sed aliquantum imperare

didici; Quin & Germanicæ & Suecicæ & Francicæ lingvæ non inviderem eas laudes, si inter antiquos præ Danicâ eas laudatas ulibi reperissem: at cum antiquior laus Danicæ lingvæ repeti potuerit, ex optimis & bonæ fidei monumentis, cur veritatem dissimulandam sumerem, nihil opus erat, illam maximè, quæ cum patriæ laude sese mihi conjunctam obtulit. Est igitur *biccarium* vox tam Celticæ, quàm Danicæ & Gothicæ antiquitatis; & Celtica quidem jam exspirare cœperat, nisi Danica tenacior iterum succurrisset, ac in memoriam deperdita revocasset, dum loco Celticæ suam per Gothos in Italiâ, & ubique, vigere denuo vel reviviscere fecit. Gothi enim secum ex septentrione linguam Celticam passim extinctam ferè in Latinam linguam & Italianam & Franciam, &c, adduxerunt, & servarunt, ut vix nunc exstingvi rursus queat. De *Bicareo* autem argenteo loquitur etiam ante Absalonem Ditmarus Mersburgensis Seculi XI. scriptor ante Adamum Bremensem l. 8. p.m. 241. — cum duobus thuribulis ac argenteo bicareo larga manu Cæsar nostræ dedit Ecclesiæ.

(69.)

MAG. WALTHERO. Dixi de eo notâ 67. Sequitur inferiùs Mag. Hugo, cujus quoque præbenda peculiaris memoratur, adeò ut & ille Canonicus fuerit, & propter officium,

um, quo in scholâ Lundenſi cum binis jam memoratis fungebatur, tertius Magiſter hic adducitur, & legatum etiam non minùs quàm Magiſter Johannes aut Mag. Waltherus, lectiſternium vario forratum nactus eſt, ut hic apparet: quæ Abſalonem ſcholæ Lundenſi non obiter proſpexiſſe & faſiſſe nos monent.

(70.)

PALLIUM GRISEUM. Intelligit hic pallium non grisei coloris, ſed griseis Sciu-
rorum pellibus ſubductum, de quâ forratu-
râ priùs dixi, illudq; aptum erat, quod ge-
ſtari poſſet in Natali Domini tempore hy-
berno. Nam griseus panni color neque
multum conveniebat Archiepiſcopo, neque
Presbytero Canonico, qualis erat Mag. Wal-
therus, unde eſt, quod de pellibus griseis
capi debeat.

(71.)

AB PLENARIUM FACIENDUM.
Plenarium licet ſæpius occurrat in Hiſtoria,
mediâ, pauci tamen quid ſit vel fuerit expli-
carunt. Ex Henrici Wolteri Chronico Bre-
menſi p. m. 43. adducam primò plenarium,
quod Henricus IV. Imp. inter alia Eccleſiæ
Bremenſi donavit, *cujus tabula habuit novem
talenta auri Lubecenſis*, h. e. novem libras au-
ri ponderis Lubecenſis; quod etiam Adamus
Bremenſis hiſ verbis explicavit l. 4. de iis-
dem

dem donariis loquens, & unum *PLENARIUM* cuius tabula videbatur novem libras auri habere. p. m. 112. Ante Adamum Ditmarus Mersburgensis, aut qui vitam Ditmari paulò post conscripsit, Henrici II. Imp. donaria, Ecclesiæ Mersburgensi collata, recenset, p. m. 261. *Dedit hic Imperator nobis plurima divino officio convenientia, scilicet tria PLENARIA, unum de auro, eburneâ tabulâ ornatum, quod minimum est; secundum, auro gemmis & eburnea tabulâ variatum, quod pretiosius est: tertium, auro, electro, & pretiosissimis gemmis artificiosè decoratum, quod optimum est.* De Conrado Abbate Rastedensi septimo circa Annum 1240. legimus in Chronico Rastedensi, p. m. 102. *quod fieri fecerit PLENARIUM Ecclesiæ Rastedis, de argento cum gemmis micantibus, quomodo adhuc in monasterio esse dignoscitur.* Nec Chronicon Mindense obliviscitur Sigeberti Episcopi sui liberalitatem deprædicare circa Ann. 1029. *quæ ad domus Dei decorem pertinent reliquit, calices, & thuribula pulchra, ac PLENARIA novem valde pretiosa, cum diversis materiis intus depicta, & exterius argento & auro lapidibusq; pretiosis adornata.* Sed ex his omnibus nemo facile percipiet, quid nominis aut rei sit *PLENARIUM*. Hoc ergo nunc explicatius studebo facere. Et *PLENARIUM* esse librum, Missalem & sacris Missæ servientem, in quo omnia *AGENDA*, festis, Dominicis aliisque diebus plenè perscripta habebantur, ita ut
Sacer-

Sacerdoti nihil deesset celebranti quæ dicenda vel agenda forent: ideo enim *plenarium* vocatur iste liber, quod omnia contineret, plenè & adamussim, quæ in Ecclesia requirebantur in Antiphonis, Seqventiis, Responsoriis, Collectis, Legendis aliisq;. Hi libri & hæc Plenaria, quod in altari ponerentur, tanto apparatu gemmarum & auri & eboris & electri, & argenti onerabantur, ut ex his jam dictis audivimus. Et quidem quod de tabulâ dicitur auri novem librarum Lubecensium, quam Plenarium Bremense habuit, scire vos cupio, librorum tegmina intelligi, quando compacti sunt, & corio circumvestiti, alterum enim latus libri in altari positi, quod exterius ad populum spectabat, tabulam quandam auream vel eburneam solidam insertam acceperat in corio & assere, quo liber tenebatur, gemmisq; variis circumpositis cingebatur hæc tabula, & lucem magnam ac pompam faciebat, dum reliquum latus interiùs versum istum fastum minimè ostendebat, sed in vulgari cultu corii & asseris, sine gemmis, sine auro adquiescere sinebatur; Hæc causa est cur tabula una tantùm cuivis Plenario tribuatur, non tabulæ duæ aut plures. Hujus rei exemplum aliquod qui videre cupit, adeat Bibliothecam Ecclesiæ Cathedralis Hamburgensis, ubi superesse videbunt adhuc in formâ, quâ dicunt, quartâ, tale Plenarium

um corio purpureo compactum, cujus medium tabula eburnea inserta tenet, mediocriter sculpta, quam ambiunt lapides, olim pretiosi, nunc chrySTALLINI & vitrei, exemptos enim & suppositos alios facile percipi potest: alterum verò latus libri solo corio circumseptum, à reliquo prioris lateris ornatu vacuum planè conspicitur. Complectitur iste liber, Collectarium, Homiliarium, Antiphonarium, & plura in membranis exarata, ita ut plenarium dici queat, ut nos hodie ein vollständig Hand- oder Kirchenbuch vocare solemus, in quo singula quæ in Ecclesiis occurrunt legenda, vel canenda collecta leguntur. Nec sola *Plenaria* tam sumtuosè ornabantur, sed etiam alii libri. Sic enim Dithmarus sub finem l. 6. de eodem Henrico II. Imperatore commemoravit, *Evangelium*, h. e. librum Evangeliorum, *auro & tabulâ ornatum eburneâ dedit.* Simile est quod habet Tavernier in peregrinationibus suis l. I. p. m. 35. de libro Evangeliorum in Armenia, quem Archiepiscopus lecto Evangelio, cæteris Patriarchæ & Episcopis osculandum præbet: ubi addit. *Sur un des costez de la couverture de ce livre, il y a des reliques enchassées, & couvertes d'un crystal, & c' est le costé du livre, qu'on donne à baiser.* Nec quidquam nunc addam de Plenario, nisi ut doceam librum fuisse: quod autor Chronici Mindensis nobis monstravit p. m. 105, dum ait Milonem Episcopo-

scopum qui sedit ab Ann. 974. ad Ann. 996.
donasse monasterio in monte Wedegonis
pulchrum Plenarium; in isto sculpti habentur ver-
sus quos B. Gorgonio obtulit.

SIT TIBI GORGONI LIBER HIC. RO-
GO, VALDE DECORI.

ORNARI MILO QVEM FECIT EPISCO-
PUS AURO.

Eodem pacto Henricus Wolteri, in Chro-
nico Bremensi, dum Henrici IV. Imperato-
ris donaria Bremensi Ecclesiæ tradita recen-
set, primò *ἡλικῶς* illa proponit; *misit Ecclesiæ*
Bremensi multa digna & cara clenodia, centum,
videlicet, aurea pallia, & sagas deauratas, thuri-
bulum & librum auro & argento circumductum;
jamq; pergit sibi ipsi objicere: Sed dices? quæ
sunt hujusmodi in numero, pondere, & mensurâ ac
nomine clenodia missa à Cæsare? Dico respondendo
&c. & unum Plenarium, cujus tabula habuit no-
vem talenta auri Lubecensis. Ecce Plenarium
cum tabulâ novem librarum auri, est idem
ille liber auro & argento circumductus. Ad-
de Baluzium ad Cap. Regg. Francorum
p. m. 1156. qui Missalia & Missales libros Ple-
naria dicta fuisse notavit. Reperitur quo-
que in Jure Græco *πληνάριον*, sed non eo-
dem sensu, licet quoque circa membranas
& chartas versetur. *πληνάριον* enim in Jure
significat apocham omnia in universum de-
bita tollentem & delentem, unde *Βασιλικῶν*
Eclog.

Eclog. 6. etiam ἀμεριμνία πληναρία *Securitas plenaria* vocatur, cui opponitur ἀποχή μερικὴ, *apocha*, qua pars tantum debiti soluta agnoscitur: in curialibus nostris hodie *Quitancia-rum* dicitur talis *apocha* universalis, & explicatur *quietancia Quietanciarum omnium* adeo ut illud *Plenarium* quoad chartas & libros, tam apud Ecclesiasticos quam apud Jurisconsultos valere, & in usum deduci cœperit.

(72.)

PRÆPOSITO ACHONI. Ille ipse, qui supra not. (5.) adductus inter testes, eumq; Præpositum Lundensem fuisse judico, quod hic præcedant & sequantur ea legata, quæ Lundenses & Scanienses solum spectant. Tockonem Roschildensem fuisse Præpositum jam ante docui. Saxo etiam Lundis vivebat, cum hoc Testamentum conderetur, ideoq; etiam in illâ classe ponitur.

(73.)

APUD CLUNIACUM. Conditum fuit illud cœnobium in Burgundiâ Anno Chr. 895. testibus Sigeberto Gemblacensi & Trithemio, à Bernone Comite Burgundiæ & Abbate Gigniensi, qui Odonem primum Abbatem Cluniacensem constituit.

(74.)

AD CLARAM VALLEM. Institutum est

est hoc Cœnobium à S. Bernhardo circa Ann.
1117. alii 1115. Paucissimi sunt Geographi, qui
huius cœnobii situm monstrarunt; ipsi Fran-
cici illud neglexerunt & omiserunt, aut quod
clarus ille locus brevi post in cineres subse-
dit, nec tanta famâ resurgere potuerit quâ
quondam, aut quod cœnobiorum districtus
Geographis indigni plerumque videantur.
Bernhardus Abbas 700. monachis illud cœ-
nobium habitatum reliquit, ita ut tunc ma-
gnæ & præclaræ famæ fuerit, & Danicis Epi-
scopis in Franciam euntibus frequenter vi-
sum. Situm est autem Cœnobium illud in
Campaniâ Franciæ ad Albulam fluv. 3. leucis à
confiniis Burgundiæ, medium inter Cheau-
mont ad ortum, & Barium ad Sequanam in
occidente, Vallis Absinthii prius dictum, &
precibus Theobaldi Comitis Campaniæ à
Bernardo conditum.

(75.)

ECCLESIA DE WELLINGE.

Familia adhuc ejus in Sveciâ superest non
ignobilis, quamvis tunc parochia ruralis in
Scaniâ fuerit, ut & sequentia nomina *Stang-
bye, Köping, Hyphakre, Arlef, Asmundathorp,
Nyebyle, Saxelftorp* villæ sint Scanicæ, partim
adhuc satis notæ, iisdem nominibus ab anti-
quo servatis.

(76.)

MAN SUM UNUM REDDERE.

K

Man-

Mansum dici agrum, ubi quis simul manere possit & habitare, ex multis Scriptoribus notum est; Germani vocant, een Hove / een Hove Landes / ager qui unam familiam juxta habitantem alere potest. Inde *Hoba* & *Huba* apud aliquos Historicos, qui originem vocis veram non attenderunt; nec rectè Germani Superiores efferunt eine Huffle Landes debet enim esse ein Hoff Landes / cum sit Hoffstete / locus ubi habitant, qui agrum conjacentem colunt. *Curia* igitur est, cum sola domus attenditur, *mansus* autem cum ager & domus simul intelliguntur. Ille enim ager mansus est, qui curiam junctam habet, ut ibi manere possint Domini & Coloni. Berghave locus & vicus Hamburgi totam rem explicat. Mons ille acclivis, ubi ager colebatur, nunc occupatur S. Jacobi Ecclesiâ, Foro equino; domibusq; & ædificiis, à plateâ vulgò Steensstraten dictâ, usque ad portam Alsteræ & Alsteram ipsam; nec ager iste mansus fuit unus, sed & alter: ideoq; fleenen Barghave / & groosten Barghave adhuc audit, scilicet ubi curiæ positæ fuerunt in fronte agri, quiq; illos monticulos colebant ac habitabant, locupletiores effecti, & propter curias ac mansos hos agros in re lautâ satis constituti de von Bargen dici cœperunt, quorum aliqui postmodum in Senatu Civitatis celebre nomen manserunt. Dicebantur ergo Have vel Hove / & quia in monticulo acclivi ager tendebat,

Bargo

Barghave: Secundum istius seculi Latinitatem, *mansus montanus*.

(77.)

MAG. HUGO. De eo superius annotatum reperietis.

(78.)

PALLIUM MAGNUM DE LÆKATTE. Erat fera maculosa *Lekatt*, solis Norvegis nota hoc nomine: tot enim Catti regiones Norvegicas obsident, tam varii generis, ut vix nominibus inveniendis sufficere possimus. Hermelinas pelles vocant, *Noisekatte* & *Urskatte* / atque *Lækatte* / si non iidem, sanè non multum diversi ab illis fuerunt; Hæ sanè pelles omnium nobilissimæ, Hermelin propterea dictæ, quod non nisi Regibus, Principibus & Dominis conveniant; ideoq; hic comparantur cum marturinis, quæ aliàs gloriam primam ferunt, ut hodie Sabellinæ ex Russiâ, post illos felinæ hæ, tunc marturinæ sequuntur, & murinæ. Nec mirum est istas bestiolas *Katte* vocari, licet feles magnitudine non æquent, sed minores sint, & nisi longitudine ac formâ suâ mustelas referrent, ad murinas & glirinas pelles referri possent. Sunt igitur ex mustelarum genere, quæ animalcula mures & glires persequuntur, ideoq; feles & *Katte* appellati, quorum est mures venari. *Lækatte* nomen videntur accepisse tamen à *Læ*, quod Islandis & Norvegis *noxa* & *damnum* est,

est, quoniam hi Catti fortè plus noxæ inferant, quam alii similes: ita Læminge illis dicti sunt mures noxii segetibus, Norvegis peculiare, quos cœlo decidisse, & per agros dispersos alicubi observarunt: quâ ratione distingvitur à Lâ. quod est motus & temperamentum, imprimis undæ fluentis. Pelliones Hermelinas pelles easdem esse volunt cum Læstæte / & melinas pelles valde expetitas tam olim quàm hodie fuisse novimus, sed explicant pro taxis, Dachsæ Germanis. Quin & melinæ dicebantur, summè candidæ, quæ ex Melo insula afferebantur, terræ, & cerussæ instar serviebant. Unde apud Plautum Mostell.

*Non oportet pigmentum ullum attingere neq;
cerussam, neq; melinum, nec ullam aliam offuciam.*

Novimus autem Hermelinas valdè candidas, nec nisi nigerrima macula in extremitate caudæ conspicuas esse, & ex hybridâ hac voce nomen fortè Germanis compositum. In veteri Synodo Londinensi circa Ann. 1138. istæ pelles *heremine* appellantur. *Prohibemus Apostolicâ autoritate sanctimoniales variis, seu gris, sabellinis, marterinis, HEREMINIS, beverinis pellibus uti:* Sic legitur apud Richardum Hagustaldensem p. m. 328. Sed & Francici hæc animalcula *Hermiones* & *Ermines* etiamnum vocant, unde didicerunt Angli. *Ermellini* nominantur Italis; Latini *mures Ponticos* appellarunt, quod à Ponto ipsis primùm allati sint, quin

quin & *mustelas albas*, quod albedine candentes sint, quam hyeme contrahunt, æstate colorem mustelis vulgaribus similem præferentes, bruneum aut rufum, quod pluribus animalibus in septentrione solet accidere, leporibus, ursis, aliisque, quod notum esse puto. Sed nolo hæc, quæ ad pellionum officinam, pertinent, ad unguem usque resecare, respondere enim mihi licet, quod apud Suidam Xenocrates Platonius cuidam Scholam ejus adire cupienti, quem minus idoneum putabat, *παρ ἐμοὶ* inquit, *πόκ & κνάπεται*. Apud me lana non carminatur, nec apud me pelles parantur, ut hæc docere possim.

(79.)

NICOLAO FILIO ARCHIDIACONI. Quomodo hæc quadrant temporibus Absalonis? Archidiaconum habere filium? num cum uxore quoque in matrimonio vivebat? Absit: haud sic intelligenda veniunt, sed Archidiaconum hunc ex conversis Fratribus fuisse statuendum est, qui seculum relinquentes & bona, & uxorem, & liberos, toto animo & corpore sacris se mancipabant: atque ad ordines deinde & dignitates pro meritis suis evehebantur. Ex his igitur conversis Archidiaconus hic matrimonio relicto, ad hunc gradum adscenderat.

(80) IN

(80.)

IN CASTRO DE HAFEN. Hæc est Hafnia, nunc emporium ingens, totius regni Danici sedes prima. Videmus jam variis nominibus illam crevisse: arcem AXELHUS dictam esse, quod Absalon eam condidisset primus, ibiq; resideret illuc veniens: postea huic munitioni Burgum subjectum, civitatis, & quidem munitæ, quæ castrum & castellum dici solet & Burgum, eaq; civitas STEGELBORG appellata, ideo, quod tam altè & præruptè sita esset, ut non nisi gradibus ex mari in eam ascendere possent, à portu verò insigni καὶ ἐξοχῇ HAFEN vocata fuit. Sic domum Episcopi & domum Principis vocat Adamus Bremensis munitissimas illas arces Hamburgi ab illis structas; castellum verò Hamburgense civitatem ipsam fortissimis operibus inclusam, civium domos & negotiationes ab incurribus hostium defendens: unde confutantur illi, qui civitatem nullam Absalonis tempore Hafniam fuisse credunt, arcemq; & domum solam Episcopi, prætereaq; nihil hic exstitisse. Chronicon parvum de rebus Danicis, quod edidit nuper Arnas Magnæus Islandus, idem nomen HAFEN Emporio tribuit ad Annum 1249. *Villa Hafn devastata est.* Villa hic sumitur, ut Francicis *la ville* pro oppido. Hoc igitur vetus nomen Civitatis; mercibus verò

rò affluentibus Kiøbenhaffn vocari cœpit, ut
 Germanis COOPMANNEHAVEN. Ita ut
 Francici & hodierni Germani perperam CO-
 PENHAGEN pro COPENHAVEN scribant;
 qvòd lubentes sequuntur omnes, nec erro-
 rem videre volunt, qvòniã Franci-
 cos errando etiam non errare
 credit vulgus.

F I N I S.

to affluentijs. Nihilominus vocat copit, ut
Germanis. COOPMANNEHAVEN. Ita ut
Francici & hodie Germani perperam CO-
PENHAGEN pro COPENHAGEN scribant;
quod lubentes sedulantur omnes, nec cito-
tem videre volunt, quoniam Franci-
cos citando citam non citare
credit virgus.

F I N I S.

